

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nina Bodláková

Teritoriální štěpení: vývoj vztahů mezi kontinentální Francií a
jejími zámořskými územími v jižním Tichomoří

Territorial cleavage: the development of relations between
mainland France and its overseas territories in the South
Pacific

Praha 2015

Vedoucí práce: prof. Dr. Pavel Barša, M.A., Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala prof. Dr. Pavlovi Baršovi, M.A., Ph.D. za vedení práce a za ochotu, se kterou mi poskytoval cenné rady a připomínky během psaní práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem „*Teritoriální štěpení: vývoj vztahů mezi kontinentální Francií a jejími zámořskými územími v jižním Tichomoří*“ vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 9. 12. 2015

.....

Bc. Nina Bodláková, v. r.

Abstrakt a klíčová slova

Diplomová práce zkoumá vývoj vztahů mezi kontinentální Francií (centrem) a jejími periferiemi Francouzskou Polynésií a Novou Kaledonií, které se nacházejí v oblasti jižního Tichomoří. Práce si klade zodpovědět za cíl tyto otázky: jaké faktory hrály roli v mobilizaci periferních kultur vůči dominantnímu centru? Jak na periferní mobilizaci a požadavky z ní vzešlé centrum reagovalo (respektive reaguje)? Proč nabyl separatismus na Nové Kaledonii mnohem silnějších rozměrů než na Francouzské Polynésii? Pro zodpovězení těchto otázek sleduje práce historický, společenský i politický vývoj na Francouzské Polynésii a Nové Kaledonii od počátku jejich kolonizace po současnost.

Klíčová slova: Francouzská Polynésie, Nová Kaledonie, vztah centrum – periferie, kolonialismus, separatismus, etnická mobilizace

Abstract and key words

This thesis examines the development of relations between mainland France (center) and its peripheries, French Polynesia and New Caledonia, which are located in the South Pacific. The thesis aims at answering the following questions: which factors have played a role in the mobilization of the peripheral cultures against the dominant center? How has the center reacted to the peripheral mobilization and its demands? Why has the separatism become much stronger in New Caledonia than in French Polynesia? The thesis examines the historical, societal and political developments in French Polynesia and New Caledonia since the dawn of their colonization till the present day in order to respond to the stipulated questions.

Key words: French Polynesia, New Caledonia, center – periphery relations, colonialism, separatism, ethnic mobilization

Obsah

Poděkování.....	2
Prohlášení.....	3
Abstrakt a klíčová slova	4
Abstract and key words	4
Obsah.....	5
Seznam zkratk	6
Glosář	7
Úvod.....	9
1. Počátky francouzské přítomnosti v jižním Tichomoří a charakteristika francouzského kolonialismu.....	12
2. Štěpení centrum-periferie, problém etnicity a etnické mobilizace.....	18
3. Francouzská Polynésie a Nová Kaledonie jako periferie, kontinentální Francie jako centrum	24
4. Francouzská Polynésie: postupná evoluce politického statutu teritoria.....	33
4. 1. Obraz ušlechtilého divocha aneb počátky francouzské přítomnosti na Francouzské Polynésii	33
4. 2. Charakteristika polynéské společnosti a polynéské politiky po druhé světové válce	36
4. 3. Pouvanaa a Oopa a zrod tahitského nacionalismu	42
4. 4. Francouzská Polynésie v období francouzských jaderných testů v jižním Tichomoří	46
4. 5. Současná situace na Francouzské Polynésii.....	56
5. Nová Kaledonie: na cestě k nezávislosti?	62
5. 1. Počátky francouzské přítomnosti na Nové Kaledonii: rozpory francouzského kolonialismu	62
5. 2. Konec druhé světové války a vznik Kaledonské unie.....	65
5. 3. Charakteristika kaledonské společnosti a politiky po druhé světové válce.....	69
5. 4. Kanacké probuzení.....	72
5. 5. Osmdesátá léta na Nové Kaledonii: eskalace napětí	79
5. 6. Od Dohody z Nouméy po současnou situaci na Nové Kaledonii	85
Závěr.....	91
Literatura	95
Příloha	105

Seznam zkratek

CEP	Tichomořské testovací středisko (<i>Centre d'Expérimentation du Pacifique</i>)
COM	zámořská společenství (<i>collectivité d'outre-mer-</i>)
DOM	zámořské departementy (<i>départements d'outre-mer</i>)
EEPF	Evangelická církev Francouzské Polynésie (<i>Église évangélique de Polynésie française</i>)
EFO	Francouzská zřízení v Oceánii (<i>Établissement Français d'Océanie</i>)
EU	Evropská unie
FI	Fronta nezávislosti (<i>Front Indépendentiste</i>)
FLNKS	Kanacká a socialistická fronta národního osvobození (<i>Front de libération nationale kanak et socialiste</i>)
FN	Národní fronta (<i>Front national</i>)
FNSC	Federace pro novou kaledonskou společnost (<i>Fédération pour une Nouvelle Société Calédonienne</i>)
FULK	Jednotná fronta kanackého osvobození (<i>Front Uni de Libération Kanak</i>)
ISEE	Institut statistiky a ekonomických studií Nová Kaledonie (<i>Institut de la statistique et des études économique, Nouvelle-Calédonie</i>)
ISPF	Institut statistiky Francouzské Polynésie (<i>Institut de la statistique de Polynésie française</i>)
OSN	Organizace spojených národů
Palika	Strana kanackého osvobození (<i>Parti de Libération Kanak</i>),
PTOM	zámořské země a území (<i>pays et territoires d'outre-mer</i>)
RDPT	Demokratické sdružení tahitského lidu (<i>Rassemblement Démocratique du Peuple Tahitien</i>)
RPCR	Sdužení pro Kaledonii v rámci Republiky (<i>Rassemblement pour la Calédonie dans la République</i>)

RPR	Sdružení pro republiku (<i>Rassemblement pour la République</i>)
SLN	Společnost Nikl (<i>Société le Nickel</i>)
SMSP	Těžařská společnost jižního Tichomoří (<i>Société minière du Sud-Pacifique</i>)
SOFINOR	Finanční a investiční společnost provincie Sever (<i>Société de financement et d'investissement de la province Nord</i>)
TOM	zámořská území (<i>territoires d'outre-mer</i>)
UC	Kaledonská unie (<i>Union Calédonienne</i>).
UMNC	Multirasová unie Nové Kaledonie (<i>Union Multiraciale de Nouvelle-Calédonie</i>)
UMP	Svaz pro lidové hnutí (<i>Union pour un mouvement populaire</i>)
UNR	Svaz nové republiky (<i>Union de la Nouvelle République</i>)
UPLD	Unie pro demokracii (<i>Union pour la démocratie</i>),
UTD	Tahitský demokratický svaz (<i>Union Tahitienne démocratique</i>)
VEZ	Výlučná ekonomická zóna

Glosář

Pojmy

<i>ari'i, ra'atira, manahune</i>	třídy v prekoloniální polynéské společnosti (vznešená třída, notáblové a buržoazie a nejnižší třída)
<i>Caldoche</i>	Označení pro obyvatele evropského původu, žijící na Nové Kaledonii alespoň dvě generace. Může být vnímáno pejorativně
<i>canaque</i> (později Kanak)	Původně pejorativní francouzské označení pro původní obyvatele Nové Kaledonie, začalo být používáno v pozitivním slova smyslu kanackými separatisty během kanackého probuzení
<i>cantonnement</i>	umísťování původních obyvatel (Melanésanů) do rezervací v koloniální éře

<i>Citoyens a sujets</i>	dvě kategorie občanů vzniklé kvůli <i>Régime d'indigenat</i> : <i>Citoyens</i> byli plnoprávní a svobodní francouzští občané (jako byli ti původem z metropolitní Francie), zatímco <i>sujets</i> (de facto poddaní) byli podřízeni <i>régime d'indigenat</i> a mohli si ponechat jen svůj osobní statut náboženské či zvykové povahy
<i>demis</i>	francouzsky poloviční, zvláštní sociokulturní a socioekonomická skupina na Francouzské Polynésii vzniklá míšením Evropanů a Polynésanů
<i>loi-cadre</i>	Loi-cadre stanovuje obecné principy zákona v dané oblasti
<i>ma'ohi</i>	tahitsky Polynésan, původní obyvatel Francouzské Polynésie
<i>Ma'ohi Nui.</i>	tahit. „Velké Mao'hi“
<i>metua</i>	tahit. otec či duchovní otec).
<i>Régime d'indigenat</i>	zvláštní režim pravidel a opatření určený pro původní obyvatelstvo ve francouzských koloniích
<i>tavana</i>	tahit. Starosta
<i>Tahiti Nui</i>	tahit. „Velké Tahiti“
<i>Tinito</i>	tahit. Číňan
<i>popa'a</i>	tahit. cizinec bílé pleti, používáno pro Evropany

Politické strany na Francouzské Polynésii

<i>E'a Api</i>	tahit. Nová cesta
<i>Here Ai'a</i>	tahit. Lásky k vlasti
<i>la Mana Te Nunaa</i>	tahit. Moc lidu
<i>Pupu Tiama Maohi</i>	tahit. Nezávislá strana maohi
<i>Tahoera'a huira'atira</i>	tahit. Sdružení lidu
<i>Tavini huira'atira</i>	tahit. Služebník lidu
<i>Te Taata Tahiti Tiama</i>	tahit. Strana nezávislosti tahitského lidu
<i>To Tatou Ai'a</i>	tahit. Domovina nás všech

Úvod

Během koloniální éry začlenila Francie do své koloniální říše území rozkládající se napříč světovými kontinenty a oceány. I po rozpadu francouzského koloniálního panství zůstávají některá tato území součástí francouzského státu a vytvářejí to, co se nazývá francouzským zámořím, které se rozkládá v Indickém, Tichém i Atlantském oceánu. Součástí francouzského zámoří zůstávají i Francouzská Polynésie¹, obývaná původně Polynésany a Nová Kaledonie,² obývaná původně Melanésany (též Kanaky). Tato zámořská území se nacházejí ve vzdálené oblasti jižního Tichomoří,³ kde představují nezanedbatelnou francouzskou stopu v tomto jinak dominantně anglofonním regionu.⁴

Tématem předkládané diplomové práce je vývoj vztahů mezi kontinentální Francií a Novou Kaledonií a Francouzskou Polynésií. Na tento vztah se dívám prostřednictvím konceptu štěpení centrum-periferie Steina Rokkana, kdy na základě tohoto konceptu označuji za centrum kontinentální Francii⁵ a za periferie Novou Kaledonii a Francouzskou Polynésií. Stein Rokkan se v rámci své akademické činnosti zabýval studiem národotvorných a státotvorných procesů na evropském kontinentu respektive přesněji v Západní Evropě a jako taková je i jeho koncepce štěpení vytvořená na základě zkoumání procesů proběhlých v Západní Evropě a primárně výsledky těchto procesů také popisuje. V důsledku tohoto může dojít k námitce, že koncept centra-periferie je nepřenosný na zkoumání vztahů mezi Francií a jejími zámořskými územími, když tato území se stala součástí francouzského státu v důsledku jiných procesů než její kontinentální periferie či Korsika, kterou Rokkan řadí mezi periferii v rámci francouzského státu.⁶ Tvrdím však, že tato koncepce přenosná je. Koncept centrum-

¹ Dle údajů z roku 2014 má 271 800 obyvatel. Institut de la statistique de la Polynésie française (ISPF). [Ispf.pf](http://www.ispf.pf/) [online]. Dostupné z <http://www.ispf.pf/> [cit. 10. 10. 2015]

² Dle údajů z roku 2014 má 268 767 obyvatel. Veškeré statistické údaje jsou dostupné na stránkách Institut de la statistique et des études économiques Nouvelle-Calédonie (ISEE). [Isee.nc](http://www.isee.nc/) [online]. Dostupné z <http://www.isee.nc/> [cit. 10. 10. 2015]

³ Mapa Nové Kaledonie a Francouzské Polynésie viz Příloha.

⁴ Kromě Francouzské Polynésie a Nové Kaledonie se v jižním Tichomoří ještě nachází další francouzské zámořské území a to ostrovy Wallis a Futuna. Ty však nejsou součástí stěžejního zájmu této práce a bude o nich tudíž referováno pouze v souvislosti s Novou Kaledonií a Francouzskou Polynésií.

⁵ Při užívání pojmu centrum v rokkanovském smyslu míním vždy kontinentální Francii. Rozšířený pojem metropolitní Francie (či metropole), jenž v některém kontextu práci též užívám, totiž značí jednak kontinentální evropskou část Francie (tzv. Hexagon) a jednak také přilehlé francouzské ostrůvky ve Středozemním moři, kanálu La Manche a Atlantském oceánu., z nichž největší je Korsika. Přijde mi tak vhodnější užívat pojmu kontinentální Francie pro označení centra v rokkanovském smyslu.

⁶ Viz ROKKAN, S.; URWIN, D.: Introduction: Centres and Peripheries in Western Europe. In ROKKAN, S.; URWIN, D. (eds.): *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism*. 1982, s. 12.

periferie je nejen součástí procesu utváření politicko-teritoriálních systémů, ale zároveň slouží jako ideálně-typický model ukazující nastavení vztahů mezi určitými teritoriálními entitami v rámci daného politicko-teritoriálního celku. Francouzská Polynésie a Nová Kaledonie se původně staly součástí francouzského státu jakožto součást jeho koloniálního impéria, což s sebou nese některé postoje na straně původního obyvatelstva. Proč bychom tedy, bereme-li štěpení centrum-periferie i jako model nastavení vztahů mezi různými teritoriálně ukotvenými entitami, nemohli toto štěpení aplikovat i na jiné části francouzského státu?⁷

Práce bude sledovat zejména otázku mobilizace periferií vůči dominantnímu centru. Cílem práce bude zodpovědět následující otázky: jaké faktory hrály roli v mobilizaci periferních kultur vůči dominantnímu centru? Jak na periferní mobilizaci a požadavky z ní vzešlé centrum reagovalo (respektive reaguje)? Proč nabyl separatismus na Nové Kaledonii mnohem silnějších rozměrů než na Francouzské Polynésii?

První kapitola přibližuje oblast jižního Tichomoří a zabývá se také počátky francouzské přítomnosti v jižním Tichomoří. Řeší i charakteristiku francouzského kolonialismu a také otázku francouzské politické identity. Druhá kapitola rozebírá Rokkanův koncept center a periferií. Zabývá se také problematikou etnicity, etnické mobilizace a teorií etnické mobilizace, neboť v práci vycházím i z poznatků autorů zabývajících se etnickými skupinami, etnickou mobilizací a nacionalismem. V tomto ohledu zde také blíže vysvětluji svoji volbu teoretického rámce, kdy jsem se rozhodla nevycházet jen z jediné teorie či z přístupů pouze z jedné teoretické rodiny pro vysvětlení procesů etnické mobilizace a jeho příčin, jelikož je nutno brát v potaz heterogenitu faktorů a mechanismů, které v tomto procesu hrají roli, a vycházet pouze z jediné teorie by znamenalo explanační zjednodušení, neboť je také třeba brát na vědomí proměny v čase. Třetí kapitola představuje aplikaci konceptu centra – periferie na případ vztahu kontinentální Francie a Nové Kaledonie a Francouzské Polynésie. Čtvrtá a pátá kapitola se již konkrétně zaměřuje na dynamiku vývoje vztahů mezi kontinentální Francií a Novou Kaledonií a Francouzskou Polynésií. Tyto vztahy jsou zkoumány od doby kolonizace těchto území Francií až po současnost, poněvadž již způsob kolonizace těchto území ovlivnil procesy mobilizace periferních kultur vůči centru a ovlivnil tak i vztahy mezi centrem a jeho jihotichomořskými periferiemi.

V teoretické rovině jsem při psaní této práce vycházela z textů Steina Rokkana věnovaných konceptu štěpení centrum – periferie. Jednalo se zejména o úvodní kapitolu

⁷ Rokkanova koncepce centra-periferie byla aplikována i na zcela mimoevropský kontext viz WRIGHT, T. P.: Center-Periphery Relations and Ethnic Conflict in Pakistan. Sindhis, Muhajirs, and Punjabis. *Comparative Politics*. Vol. 23 (1999), No. 3, s. 299-312.

z knihy *The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism*, kterou editoval společně s Derekem Urwinem a také o knihu Petera Flory a kolektivu *State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan*, jež představuje výbor z Rokkanových textů věnujících se národotvorným a státotvorným procesům v Evropě. Dále se pak jednalo o literaturu věnovanou otázkám etnických skupin, etnické mobilizace či nacionalismu, kde bych zmínila zejména knihu Donald L. Horowitze *Ethnic Groups in Conflict*, knihu Josepha Rothschilda *Ethnopolitics: a conceptual framework*, knihu Erin K. Jenne *Ethnic Bargaining: The paradox of minority government*, publikaci Moniky Duffy Toft *The Geography of Ethnic Violence: identity, interests, and the indivisibility of territory* a dílo Anthony D. Smithe *National Identity*.

Literatury přímo k tématu Nové Kaledonie a Francouzské Polynésie příliš mnoho není, jelikož tato území nestojí v popředí akademického zájmu. Kvalitní česká literatura, která by šla nad rámec bedekrů, k tématu prakticky neexistuje. Téma je do velké míry záležitostí autorů působících buď přímo na Francouzské Polynésii a Nové Kaledonii anebo na dalších územích v tichomořské oblasti, zejména v Austrálii. V samotné kontinentální Francii je záležitostí spíše okrajovou. Ze zdrojů, ze kterých jsem čerpala, bych chtěla zmínit obsáhlou monografii *France and the South Pacific. A Contemporary History* Stephena Henninghama,⁸ která se podrobně věnuje dějinám Francouzské Polynésie a Nové Kaledonie. Klasickým a citovaným dílem, věnujícím se těmto územím, zůstává *The French Pacific Islands: French Polynesia and New Caledonia* od Virginie Thompson a Richarda Adloff.

Zajímavé monografie, jež se věnují vývoji francouzských území v jižním Tichomoří v regionálním kontextu a zkoumají vývoj vztahů Francie s ostatními státy v jižním Tichomoří, představují *La France dans le Pacifique sud. Les enjeux de la puissance* od Nathalie Mrgudovic a *L'archipel de la puissance? La politique de la France dans le Pacifique Sud de 1946 à 1998* od Sarah Mohamed-Gaillard. Cennou monografií k tématu Francouzské Polynésie je *Tahiti et la France: Le partage de pouvoir* od Sémira Al Wardiho. V tomto ohledu bych chtěla zmínit i v práci citované texty Jeana – Marka Regnaulta. Výbornou knihou k tématu kanackého probuzení je *The Kanak Awakening. The Rise of Nationalism in New Caledonia* od Davida Chappella. Zajímavé informace ke kanackému hnutí za nezávislost nabízí Eric Waddel v biografii *Jean-Marie Tjibaou: Kanak Witness to the World*. Kromě zmíněných děl jsem vycházela z mnoha dalších akademických textů. Vycházela jsem i z textů neakademických, když jsem pojednávala o současném vývoji.

⁸ Henningham působil v letech 1982 – 1985 na australském generálním konzulátu na Nové Kaledonii.

1. Počátky francouzské přítomnosti v jižním Tichomoří a charakteristika francouzského kolonialismu

Francouzská Polynésie, Nová Kaledonie a Wallis a Futuna, tyto pozůstatky kdysi rozsáhlého francouzského koloniálního panství, se nacházejí v od Evropy vzdálené oblasti jižního Tichomoří. Na tento prostor můžeme nahlížet z několika perspektiv. Co se týče geografické perspektivy, tak je dle mého názoru výstižné pojetí tichomořského prostoru francouzských geografů Bonnemaïsona a Antheauma. Ti označují oblast Tichého oceánu jako „espace gigogne“⁹ a dělí jej na čtyři geografické entity sestupně dle rozlohy. První entitou je tichomořská pánev zahrnující celý oceán (včetně přilehlých zemí), druhou je Asie-Tichomoří zahrnující menší část bez amerických břehů, třetí je pak Oceánie situovaná na jih od rovníku, která zahrnuje Austrálii, Nový Zéland a ostrovy a státy jižního Tichomoří propojené mezi sebou oceánem a poslední entitou jsou pak samotné ostrovy a státy jižního Tichomoří.

Z kulturní perspektivy můžeme tuto ostrovní část jižního Tichomoří rozdělit do tří kulturních subregionů. Prvním z nich je Melanésie, do níž patří Nová Kaledonie, Papua Nová-Guinea, Šalamounovy ostrovy, Vanuatu a Fidži. Dalším regionem je Mikronésie, do níž patří Nauru, Kiribati, Guam, Severní Mariany, Marshallovy ostrovy, Palau a Federativní státy Mikronésie. Součástí Polynésie jsou pak Cookovy ostrovy, Niue, Pitcairn, Samoa, Americká Samoa, Tokelau, Tonga, Tuvalu, Wallis a Futuna a Francouzská Polynésie.

Když odhlédneme od geografické i kulturní perspektivy chápání tichomořského prostoru, zůstává zde ještě perspektiva politická. Tu nejlépe odráží složení Fóra pacifických ostrovů (od roku 1971 do roku 2000 známého pod jménem Fórum jižního Pacifiku), které v sobě spojuje poslední dvě vyjmenované geografické entity (Oceánii a ostrovy a státy jižního Tichomoří).¹⁰ Na základě popsaného geografického, kulturního i politického chápání jižního Tichomoří bude oblast v této práci nadále pojímána jako prostor, do nějž se vedle rozlohou i mocensky velkých celků (Austrálie a Nový Zéland) řadí také malé ostrovní státy a teritoria. Jižní Tichomoří tak představuje do velké míry heterogenní region. Jsou zde odlišnosti co do rozlohy jednotlivých ostrovů a teritorií, hustoty jejich obyvatel, podílu nepůvodního

⁹ ANTHEAUME, B; BONNEMAISON, J.: *Atlas des Iles et Etats du Pacifique Sud*. 1988, s. 10. „Gigogne“ znamená ve francouzštině „do sebe zapadající“. Všechny čtyři tichomořské geografické entity tak do sebe zapadají jako skládanka.

¹⁰ K politickému chápání viz také MRGUDOVIC, N.: *La France dans le Pacifique sud. Les enjeux de la puissance*. 2008, s. 33-34. Členy Fóra pacifických ostrovů je celkem 16 suverénních států. Nová Kaledonie a Francouzská Polynésie jsou od r. 2006 přidruženými členy (dříve byly pozorovateli) a Wallis a Futuna jsou zvláštními pozorovateli. Viz webová stránka Fóra na adrese Pacific Island Forum Secretariat. *Forumsec.org*[online]. Dostupné z <http://www.forumsec.org/>[cit. 26. 4. 2015]

obyvatelstva, jazyka a kultury, ekonomického rozvoje a v neposlední řadě také co do politického statutu jednotlivých území.

Dějiny francouzské přítomnosti v jižním Tichomoří se začínají psát až v druhé polovině 18. století, kdy se tato odlehlá a nepříliš ekonomicky a strategicky zajímavá oblast plná malých ostrovů a ne vždy přátelského domorodého obyvatelstva stává postupně dalším dějištěm mocenského soupeření mezi Velkou Británií a Francií. První kontakt mezi původními obyvateli jižního Tichomoří a Francouzi proběhl roku 1768, kdy na Tahiti dorazil Louis Antoine de Bougainville, jenž ale netušil, že prvním Evropanem na Tahiti byl anglický kapitán Wallis, který tam dorazil již o rok dříve.¹¹ Bougainville však nepřišel do kontaktu s ostrovy, které v budoucnu budou tvořit francouzskou Novou Kaledonii. První potvrzenou francouzskou návštěvou těchto ostrovů, které r. 1774 pro Evropany objevil James Cook, se tak stává návštěva d'Entrecasteaux roku 1792.¹² Skutečnost, že přítomnost křesťanských misionářů na Francouzské Polynésii i Nové Kaledonii předcházela koloniálním záborům spolu s pozdní kolonizací těchto území a existencí nezanedbatelného počtu domorodého obyvatelstva ušetřila daná území otroctví. Jiný vývoj v tomto ohledu proběhl na Antilách (Guadeloupe, Martinique) a na Réunionu, kde ke koloniálním záborům došlo mnohem dříve a navíc původní obyvatelstvo buď absentovalo anebo nebylo početné.¹³ V případě těchto ostrovů tak docházelo k dovozu otroků. Vzhledem k tomu, že zákaz otroctví přinesený Francouzskou revolucí roku 1789 nebyl aplikován, musely si francouzské kolonie počkat na oficiální zákaz otroctví až na rok 1848, zatímco v koloniích britských k zákazu otroctví došlo již roku 1807.¹⁴

Francouzská přítomnost se dlouhodobě nedokázala v jižním Tichomoří etablovat tak silně jako přítomnost anglická. Zatímco tak Angličané promptně proměnili Austrálii v trestaneckou kolonii již v roce 1788, Francouzi anektovali Grande Terre (Velkou zemi), hlavní ostrov Nové Kaledonie a základ budoucí trestanecké kolonie, až roku 1853. V časech, kdy mají Angličané již anektován Nový Zéland (roku 1840), tak Francouzi teprve r. 1842 anektují Markézy a poté počnou postupně ustavovat více či méně formalizované protektoráty na Tahiti a dalších ostrovech budoucí Francouzské Polynésie a na ostrovech Wallis a Futuna. Hlavní éra systematické francouzské koloniální expanze do jižního Tichomoří tak přichází až

¹¹ HENNINGHAM, S.: *France and the South Pacific. A Contemporary History*. 1992, s. 1. Po kapitánu Samuelu Wallisovi byl pojmenován ostrov Wallis, na němž stanul r. 1766.

¹² James Cook pojmenoval souostroví Nová Kaledonie podle Skotska. Caledonia byl totiž Římany užívaný název pro oblast tvořící dnešní Skotsko.

¹³ RALLU, J-L.: Les catégories statistiques utilisées dans les DOM-TOM depuis le début de la présence française. *Population (French edition)*. Vol. 53 (1998), No. 3., s. 590

¹⁴ Tamtéž.

v druhé polovině 19. století. Roli v tomto zpoždění hrály jak vnitropolitické, tak i mezinárodněpolitické faktory.

V tomto ohledu se se jedná předně o rok 1789 a události Francouzské revoluce, které jsou záhy následovány nástupem Napoleona k moci a následnými napoleonskými válkami. Dalším důvodem je pak to, že na straně francouzských režimů dostávajících se k moci od počátku 19. století absentovala opravdová politika koloniální expanze.¹⁵ Koherentní doktrína francouzského imperialismu se tak rodí až v prvním desetiletí francouzské třetí republiky, kdy začne probíhat velká koloniální debata.¹⁶ U zrodu koloniální doktríny stál významný republikánský politik Jules Ferry.¹⁷ Ten v prospěch koloniální expanze prezentoval celkem tři argumenty.¹⁸ Prvním argumentem byl argument ekonomický, kdy koloniální expanze měla představovat zajištění surovinových zdrojů pro francouzský průmysl a odbytišť pro jeho výrobky. Druhým argumentem byl argument povahy humanitární, kdy mají vyspělé rasy (tedy rozvinuté západní společnosti) práva a povinnosti vůči nižším rasám, které ještě nenastoupily na cestu pokroku. Kolonizace je tak viděna jako emancipační a civilizační mise (*mission civilisatrice*), kdy dojde k vytržení „nižších ras“ z barbarství, tím že jim budou vštěpeny hodnoty západního světa (racionalita, svoboda...) a budou posunuty na cestu pokroku. Posledním Ferryho argumentem v prospěch koloniální expanze je argument politický, kdy je koloniální expanze viděna jako způsob jak udržet mocenskou pozici Francie ve světle expanze jejích rivalů.

Druhý Ferryho argument, prezentující francouzský kolonialismus jako civilizační misi, nám odhaluje jeho povahu. Pojetí kolonialismu jako civilizační mise v sobě totiž nese morální imperativ. Tento morální imperativ vyzývá Francii, nositelku vyspělé kultury, aby šířila civilizaci mezi méně vyspělé národy. Přijetím francouzské kultury tyto národy přijmou i univerzální hodnoty vzešlé z osvícenství a francouzské revoluce, jejichž je republikánská Francie dědičkou. Jenom takto lze barbary uvést na cestu pokroku a učinit z nich součást lidství. Francouzský koloniální projekt měl v tomto ohledu tudíž inherentně asimilacionistický apel.¹⁹ Francouzská koloniální teorie tak v 19. století obsahovala představu, že se politické,

¹⁵ GIRARDET, R.: *L'idée coloniale en France de 1871 à 1962*. 1972, s. 5.

¹⁶ Tamtéž, kapitola II a kapitola III.

¹⁷ Jules Ferry kromě jiných politických postů zastával dvakrát i funkci premiéra. Kromě své role v koloniální expanzi Francie proslul tím, že se právě jeho republikánské vládě podařilo prosadit bezplatné, povinné a sekulární vzdělávání a další antiklerikální opatření.

¹⁸ GIRARDET, R.: *c. d.*, s. 46-50.

¹⁹ V tomto ohledu bývá francouzská koloniální politika dávana do protikladu s koloniální politikou Velké Británie. V obecné rovině bývá britská koloniální politika pojímána jako nepřímá vláda, založená na pluralistickém přístupu k domorodému obyvatelstvu, který zachovával jejich kulturní a sociální odlišnosti. Naopak přístup Francie se vyznačoval přímou vládou a asimilací domorodého obyvatelstva skrze francouzskou kulturu a jazyk. Viz BLEICH, E.: *The Legacies of History? Colonization and Immigrant Integration in Britain*

ekonomické či soudní instituce postupně asimilují do mateřské země a z kolonizovaného obyvatelstva se stanou Francouzi, když po počáteční fázi jejich kulturního zcivilizování (ona civilizační mise) dojde k jejich naturalizaci.²⁰ Nicméně koncem 19. století byla úplná asimilace odvržena jako nemožná a nahrazena doktrínou asociace, tedy spojením koloniální moci s jejími koloniemi při respektování jejich odlišných institucí.²¹

Asimilační apel vůči obyvatelstvu v koloniích odráží to, jakým způsobem docházelo v kontextu francouzského politického a kulturního vývoje k budování francouzského národa a státu. Francouzský národní stát byl výsledkem postupného procesu budování státu a konsolidace státní moci na jedné straně a národního sebeuvědomění na straně druhé. Ve Francii se podařilo byrokratické monarchii vytvořit podmínky pro teritoriální a politické chápání národa.²² Postupné budování národního státu okolo jediného politického a kulturního centra (Ile de France) ve Francii vedlo k asimilacionistickému chápání národa, přičemž prostředkem asimilacionistického šíření chápání národa ve Francii byl postupně se zvyšující průnik různých institucí centrálního státu (školy, armáda, administrativa) do periferních oblastí.²³

Důležitým milníkem v utváření francouzského národa byla Francouzská revoluce roku 1789 a následný vývoj. V *ancien régime* byla politická jednota garantována a reprezentována králem, nositelem suverénní moci, jehož legitimita byla odvozena od vyššího řádu božského, jemuž byl král zároveň podřízen. Francouzská revoluce však tento řád svrhla a nositelem suverenity ustanovila národ, jenž se stal reprezentantem politické jednoty. Článek 3 Deklarace práv člověka a občana z roku 1789²⁴ tak stanovuje: Princip veškeré suverenity přináleží národu. Žádné těleso, žádný jedinec nemůže disponovat autoritou, jež by od něj výslovně nepocházela. („*Le principe de toute Souveraineté réside essentiellement dans la Nation. Nul corps, nul individu ne peut exercer d'autorité qui n'en émane expressément.*“). Národ je

and France. *Theory and Society*. Vol. 34 (2005), No. 2, s. 173-175. Někteří autoři tudíž nacházejí spojitost mezi podobou koloniální politiky a integrační politikou v současné Británii a Francii: „Odpovědi Francie a Británie [na problém imigrace-pozn. N. B.], v souladu s jejich příslušnou koloniální pověstí, vypadají jako téměř zrcadlově obrácené obrazy jedna druhé: Francie zdůrazňující univerzalistickou ideu integrace, přeměny imigrantů v plnohodnotné francouzské *citoyens*; Británie považující integraci za otázku zvládnutí veřejného pořádku a vztahů mezi většinovou a menšinovou populací a dovolující etnickým kulturám a praktikám mediovat tento proces.“ In FAVELL, A.: *Philosophies of Integration. Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain*. 1998, s. 3-4.

²⁰ LORCIN, P. M. E.: *Imperial Identities: Stereotyping, Prejudice and Race in Colonial Algeria*. 1999, s. 7.

²¹ Tamtéž.

²² BRUBAKER, R.: *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. 1992, s. 4.

²³ Tamtéž, s. 5. Brubaker klade tento francouzský model asimilujícího národního státu do protikladu k vývoji, jenž proběhl v Německu.

²⁴ Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789. *Legifrance.gouv.fr* [on-line]. Dostupné z <http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789>[cit. 26. 4. 2015]

jedním a nedělitelným. Příslušnost k tomuto národu je příslušností politickou, která není založená na partikulárních etnických či kulturních znacích.²⁵ Jedná se tak o společenství občanů (*citoyens*), kteří se „rodí a zůstávají svobodní a rovnoprávní“ („*naissent et demeurent libres et égaux en droits*“, čl. 1 Deklarace práv člověka a občana). Univerzalismus tohoto občanského pojetí národa byl na jednu stranu vysoce inkluzivní, na druhou stranu ale vylučoval partikulární identity. To, aby se člověk stal příslušníkem francouzského národa, předpokládalo, že přijme francouzskou kulturu a vzdá se svých partikulárních identit a příslušností.

Odpor vůči partikularismu byl důsledkem odporu vůči zvláštním privilegiím spjatým s *ancien régime* a vítězstvím jakobínského centralizačního ducha.²⁶ Centralizace byla nástrojem jak se zbavit feudálních privilegií *ancien régime* a zároveň jak potlačit případná protirevoluční ohniska a lokální autonomistické snahy. Tyto snahy odráží i krátké období radikálně asimilacionistické jazykové politiky během revoluce. Jazyková pestrost byla odsouzena jako přispívající k reakci a jazyková jednota byla obhajována jako nezbytná pro francouzské občanství.²⁷ Jazyková unifikace byla následně ve své liberální podobě přinesena třetí francouzskou republikou, kdy došlo oddělení mezi veřejným životem společným pro všechny občany a mezi soukromým životem plným partikularismů, přičemž hlavním nástrojem zevšeobecnění francouzského jazyka se staly veřejné školy.²⁸

Porevoluční francouzský stát se tak konsoliduje jako stát unitární a centralizovaný, kdy snahu o kontrolu centrálních orgánů nad celým územím státu vyjadřuje zákonem z roku 1800 ustanovená funkce prefektů jakožto zástupců státu na lokální úrovni.²⁹ Principy francouzské republiky vyjádřené heslem svoboda, rovnost a bratrství (*liberté, égalité, fraternité*) v sobě nesou tohoto centralizačního a uniformizačního ducha. Princip rovnosti, formálně pojímaný jako rovnost před zákonem, tudíž sloužil k jednotící aplikaci práva, podpoře centralizace a k vyloučení partikularismů, které by mohly ohrozit společenskou jednotu charakterizováním jedinců jinak než jako občanů.³⁰ Princip rovnosti tak na jednu stranu zaručoval rovná práva všem občanům a na druhou stranu zajišťoval institucionální

²⁵ Srov. BRUBAKER, R.: c. d., 1992, s. 7.; FENET, A.: La question des minorités en France- entre déni et compromis. In BORCHARDT, K-D. (ed.): *Die rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union*. 2012, s. 42.

²⁶ K porevolučnímu rušení zvláštních privilegií viz FURET, F.: *Francouzská revoluce. Díl 1: Od Turgota k Napoleonovi 1770-1814*. 2004, s. 106-108.

²⁷ BRUBAKER, R.: c. d., 1992, s. 7.

²⁸ FENET, A.: c. d., s. 45.

²⁹ La loi du 28 pluviôse an VIII (17. 2. 1800). *U-picardie.fr* [on-line]. Dostupné z <https://www.u-picardie.fr> [cit. 26. 4. 2015]. Bliže k organizaci státní správy a také centralizačním tendencím za bonapartistické éry viz FURET, F.: c. d., s. 326-348.

³⁰ Viz FENET, A.: c. d., s. 43.

jednotu francouzské republiky, která tak byla brána jako centralizovaná a nedělitelná.³¹ Toto však má nutně implikace pro zvláštní práva menšin či pro možnosti lokální autonomie, což se bude také dotýkat jak Nové Kaledonie, tak i Francouzské Polynésie.

Francouzský universalismus hodnot a práv a pojetí francouzského občanského národa, jehož součástí se můžeme stát přijetím francouzské kultury, mají své limity. Na jednu stranu se francouzská republika pojímala za dědičku francouzské revoluce, která přinesla rovná práva všem občanům, na druhou stranu ale ženy nesměly až do roku 1945 volit. Další rozpory se nám vyjevují ve vztahu k francouzskému kolonialismu. Ten byl sice halen do ideologického hávu civilizační mise, kdy dojde k vytržení kolonizovaných národů z barbarství a k jejich emancipaci prostřednictvím rozšíření údajně univerzálně platných hodnot francouzského národa, avšak při pohledu na francouzskou koloniální praxi v jižním Tichomoří se nám ukazuje obrázek jiný.³² *Régime d'indigenat* (zvláštní režim pro původní obyvatelstvo) i praxe *cantonnement* (umísťování původních obyvatel Nové Kaledonie do rezervací) nejenže vytvářely zvláštní soubory práv (či spíše diskriminačních povinností) jdoucí proti republikánskému principu rovnosti, ale také šly proti doktríně asimilacionismu. Nešlo tak o to původní obyvatelstvo začlenit do francouzské kultury s cílem z nich posléze vytvořit francouzské občany, ale o to ho vyloučit. Změny v tomto nastaly až s koncem druhé světové války, kdy Ústava čtvrté republiky z roku 1946 přetvořila francouzské koloniální impérium ve francouzskou unii.³³

³¹ V současnosti je po proběhlé decentralizaci v Ústavě definována organizace francouzské republiky jako decentralizovaná. Republika však zůstává ústavně definovaná jako nedělitelná. Viz Article 1er, Constitution du 4 octobre 1958. *Conseil-constitutionnel.fr* [on-line]. Dostupné z <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur.5074.html#preamble> [cit. 26. 4. 2015]

³² K rozporům francouzského kolonialismu ve vztahu k jiným francouzským koloniím viz BLEICH, E.: c. d., s. 176-178.

³³ Viz Titre VIII, Constitution de 1946, IVe république. *Conseil-constitutionnel.fr* [on-line]. Dostupné z <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/les-constitutions-de-la-france/constitution-de-1946-ive-republique.5109.html> [cit. 26. 4. 2015]

2. Štěpení centrum-periferie, problém etnicity a etnické mobilizace

Teorie štěpení a s ním související koncept štěpení centrum-periferie je významným výstupem studia národotvorných a státotvorných procesů v Evropě, jimiž se zabýval norský sociolog a politolog Stein Rokkan. Rokkan pojímal politické systémy v návaznosti na klasickou definici Maxe Webera jako v zásadě dvoudimenzionální, kdy politické systémy organizují a institucionalizují moc jednak nad určitým teritoriem a zároveň také nad určitým obyvatelstvem.³⁴ Tuto dvoudimenzialitu politických systémů Rokkan rozšířil o ústřední koncepty *boundary-building* (ohraničování sociální a teritoriální), vztahů centra a periferie a struktur štěpení (*cleavage structures*).³⁵ Politické systémy Rokkan pojímá prostorově, kdy kromě procesu jejich sociálního a teritoriálního ohraničení dochází i k budování teritoriálně ukotvených identit (*identity-building*).³⁶ Teritoriální aspekt byl pro Rokkana důležitý natolik, že jen málokterý jiný sociolog učinil z teritoriality politických systémů ústřední jednotku komparativní analýzy.³⁷ Při popisu prostorových respektive teritoriálních struktur politických systému byl pro Rokkana kruciólní popis vztahu mezi centrem a periferií. Utváření center a periferií v rámci politických systémů je nutno vnímat jako výsledek dlouhodobých procesů funkční a teritoriální diferenciací. Tyto procesy je také nutné vnímat jako procesy komplexní, kdy se struktury centra-periferie, jakožto hlavní rys teritoriální struktury politického systému, vyvíjely v procesech teritoriální expanze, politické centralizace a koncentrace obyvatelstva.³⁸

Centrum a periferie nelze vnímat nezávisle na sobě, ale pouze ve vztahu jednoho k druhému. Centra a periferie tudíž koexistují v symbióze.³⁹ Centra a periferie můžeme identifikovat ve vztahu ke třem dimenzím: politické, ekonomické a kulturní. Centra tak můžeme minimálně definovat jako privilegované lokality v rámci teritoria, kde se nacházejí klíčové vojensko-administrativní, ekonomické a kulturní instituce.⁴⁰ Nacházejí se zde deliberativní a rozhodovací instituce, dochází zde k rituálním ceremoniím sloužícím k potvrzení státní/národní identity, nacházejí se zde památníky symbolizující tuto identitu a je

³⁴ FLORA, P. et al. (eds.): *State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan*. 1999, s. 62.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Tamtéž, s. 66-67.

³⁷ Tamtéž, s. 63.

³⁸ Tamtéž, s. 6.

³⁹ ROKKAN, S.;URWIN, D.: Introduction: Centres and Peripheries in Western Europe. In ROKKAN, S.;URWIN, D. (eds.):*The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism*. 1982, s. 4.

⁴⁰ O centrech a periferiích in Tamtéž, s. 5.

zde nejvyšší podíl ekonomicky aktivní populace zapojené do procesování a komunikování informací a instrukcí na dlouhé vzdálenosti. Centrum také obvykle kontroluje objem transakcí mezi držiteli zdrojů napříč teritoriem, je blíže než jiná místa k oblastem daného teritoria bohatým na zdroje a dominuje komunikačnímu toku skrze jazyk a soustavu institucí sloužících k pravidelným konzultacím a reprezentaci. Naopak periferie je závislá, kontroluje maximálně svoje vlastní zdroje a je více vystavena fluktuacím na vzdálených trzích, je izolována od všech ostatních regionů kromě centrálního a minimálně přispívá ke komunikačnímu toku v rámci teritoria. Kultura periferie je marginální, fragmentovaná a parochiální. Ve všech výše zmíněných třech dimenzích závisí periferie na jednom anebo více centrech a její komplexnost nemůže být chápána odděleně od centra/center. Klíčovou charakteristikou periferií je tudíž vzdálenost (*distance*), odlišnost (*difference*) a závislost (*dependence*).⁴¹

Je pochopitelně nutné vnímat výše zmíněné charakteristiky center a periferií jako ideální typy, kdy se dynamika vzájemného vztahu mezi určitou periferií a centrem může nabývat jiných podob než v jiném případě vzhledem k odlišným národotvorným a státotvorným procesům. Nicméně hlavním rysem periferality zůstává politická, ekonomická a kulturní závislost na jednom anebo více centrech a její odlišnost a vzdálenost. Rokkan též zdůrazňoval, že byt' v Evropě existují ekonomické periferie, žádná teritoriální identita na kontinentu nemůže být definována pouze na základě ekonomické odlišnosti anebo pouze na základě třídního charakteru, jelikož identita má především kulturní rozměr.⁴² Kromě kulturní dimenze má pro Rokkana identita zejména ještě jazykový rozměr. Právě jazyk je dle něj důležitým pro zachování identity periferií Západní Evropy, poněvadž i když si mohou periferie zachovat identitu bez vlastního jazyka, pravděpodobnost postupné eroze dalších zdrojů identity vzrůstá, jakmile dojde ke ztrátě jazyka.⁴³ Eroze zdrojů identity periferních společenství může mít zásadní dopady na jejich schopnost čelit dominantnímu centru. Odtud snahy některých vládnoucích většin různými způsoby rozmělnit identitu potenciálně vzpurných menšin.⁴⁴

Při studiu mobilizace periferií vůči politicky, ekonomicky i kulturně dominantním centrům je nutné brát na zřetel, že ne každý vnitrostátní etnický konflikt⁴⁵ může být vnímán

⁴¹ FLORA, P. et al. (eds.): c. d., s. 115.

⁴² Tamtéž, s. 191. V tomto se Rokkan odlišuje od teoretiků tzv. vnitřního kolonialismu (*internal colonialism*).

⁴³ Tamtéž, s. 207.

⁴⁴ Např. kulturní a náboženská politika Číny vůči Ujgurům v Sin-t'iang.

⁴⁵ Etnický konflikt je forma konfliktu, v němž alespoň jedna strana konfliktu definuje své cíle (exkluzivně) etnicky a v němž hlavní zlomovou linií střetu jsou etnické rozdíly. In WOLFF, S.: *Ethnic Conflict. A Global Perspective*. 2007, s. 2.

optikou štěpení centrum-periferie. Pro to, abychom ho touto optikou mohli vnímat, je nutné jeho teritoriální ukotvení. Toto teritoriální ukotvení také determinuje strategie této mobilizace. V souladu s Anthony D. Smithem můžeme identifikovat šest základních strategií, která se nabízejí etnickým skupinám v multietnických státech:⁴⁶

- 1) *Izolace*: je to v zásadě defenzivní strategie menších etnických skupin, které se rozhodnout zůstat stranou od společnosti jako celku.
- 2) *Akomodace*: etnická skupina se rozhodne přizpůsobit zbytku společnosti pomocí podpory participace svých členů ve společenském a politickém životě této společnosti a jejího státu. Často se individuální členi snaží asimilovat do většinové společnosti či alespoň se akulturovat v zájmu svého vlastního vzestupu.
- 3) *Komunalismus*: v některých ohledech je to dynamičtější a aktivnější forma akomodace, nicméně je oproti strategii předchozí zacílena kolektivněji. Cílem je dosáhnout komunální kontroly nad komunálními záležitostmi v těch zeměpisných oblastech, kde daná etnická skupina tvoří demografickou většinu. Spojen s tímto bývá i požadavek na to, aby etnická skupina byla uznána jako politický aktér na státní úrovni. Tudíž cílem je ovlivňovat státní politiku v prospěch dané etnické skupiny.
- 4) *Autonomismus*: jedná se o snahu dosáhnout autonomie. Ta může mít různé podoby i stupně, hlavními podobami jsou však autonomie politická a kulturní. Kulturní autonomie značí plnou kontrolu zástupců etnické skupiny nad každým aspektem jejího kulturního života (vzděláním, médií, soudy). Politická autonomie toto rozšiřuje o kontrolu každého aspektu sociálního, politického a ekonomického života, kromě zahraničněpolitických a obranných otázek. V ideálním případě žádají autonomisté federální uspořádání státu.
- 5) *Separatismus*: jedná se o typický cíl etnonacionálního sebeurčení, kdy snahou je secese od stávajícího státního útvaru a zformování vlastního suverénního státu se slabou či žádnou vazbou na předchozí státní útvar.
- 6) *Iredentismus*: spojen s úsilím etnické skupiny, která je rozdělena a rozdrobena mezi několik odlišných států, o sjednocení a o „znovuzískání“

⁴⁶ SMITH, A. D.: *The Ethnic Revival in the modern world*. 1981, s. 15-17.

oblastí obývaných jejími členy. Toto je však možné jenom tehdy, když členové této komunity žijí v sousedících státech či na sousedících územích.

Vztahy mezi periferií a centrem však nejsou jednosměrné. Naopak akce vyvolává reakci. Mobilizace periferie tudíž vyvolává kontramobilizaci centra, chování centra vyvolává reakci periferie. Chování centra je však v konfliktu klíčové, jelikož na rozdíl od periferie disponuje mocenskými prostředky, a tudíž má velký vliv na dynamiku konfliktu a na to, zdali se podaří konflikt utlumit anebo naopak zdali dojde k jeho eskalaci.

V této fázi práce je také nutné definovat, co to je etnicita respektive, co to je etnická skupina. Etnicitu však obklopuje definiční nejednotnost v akademické obci (i mimo ní), kdy i vzhledem k rostoucí politizaci pojmu etnicity je tento pojem definován různě. Anthony D. Smith upozorňuje na rozdíl mezi dvěma protikladnými póly náhledu na etnicitu:⁴⁷ Tzv. primordialistická perspektiva považuje etnicitu za danost lidské existence, která existuje v přírodě nezávisle na čase. Naopak tzv. situační perspektiva tvrdí, že příslušnost k etnické skupině není nezpochybnitelný historický fakt, ale záležitost měnících se postojů, percepce či pocitů. S tím jak se mění individuální postoje, mění se i skupinová příslušnost. Díky tomu se může etnicita stát „instrumentem“ v rukách vůdců, kteří mohou na jejím základě mobilizovat a organizovat své přívržence ve snaze uskutečnit své zájmy. Odtud také označení této myšlenkové školy jako školy instrumentalistické.

Nicméně i přes rozdílnost perspektiv můžeme vyčíst shodu na jistých hmatatelných či viditelných znacích etnicity. Mezi tyto znaky lze zařadit jazyk, kulturu, společnou historii, zvyky, tradice či náboženství. Díky těmto znakům se jedinci odlišují jeden od druhého, ale také zároveň vytvářejí podmínky příslušnosti k ostatním. Jak však podotýká Stefan Wolff, je něco jiného říci, že mám stejnou etnickou identitu jako někdo druhý a něco jiného z otázky etnické identity učinit problém skupinového členství, zvláště pokud se toto skupinové členství stane sociálně, ekonomicky a politicky relevantním.⁴⁸ Proto někteří autoři upozorňují na nedostatečnost představy o tom, že kulturní či fyzické znaky samy o sobě stačí k zformování těch, kteří je sdílejí, do sebeuvědomělých a vnitřně soudružných skupin.⁴⁹

Stejně jako v akademické obci panuje nejednotnost v pojetí etnicity, panuje i nejednotnost v otázce, jaké faktory primárně způsobují a ovlivňují mobilizaci etnických identit. Teorií etnické mobilizace, které se zabývají tím, jak dochází k mobilizaci lidí na

⁴⁷ SMITH, A. D.: *National Identity*. 1991, s. 20. Srov. též WOLFF, S.: *c. d.*, s. 33.

⁴⁸ WOLFF, S.: *c. d.*, s. 34.

⁴⁹ Viz ROTHCHILD, J.: *Ethnopolitics: a conceptual framework*. 1981, s. 26-30.

základě jejich sdílených vlastností či znaků a k přetavení této mobilizace v politickou akci (politizace identit), je tudíž celá řada. Tato heterogenita a rozsáhlost literatury vedla některé autory k pokusům kategorizovat jednotlivé přístupy. Peter Vermeersch například uspořádal teorie etnické mobilizace do čtyř kategorií podle toho, jaké faktory jsou z té které perspektivy primární příčinou etnické mobilizace.⁵⁰ Perspektiva kulturalistická zdůrazňuje roli silných subjektivních vazeb a hodnot (kultury) dané etnické skupiny pro proces etnické mobilizace. Perspektiva reaktivní etnicity naopak používá ekonomickou perspektivu pro to, aby dokázala, že hlavní příčinou etnické mobilizace je soulad mezi etnickými vazbami a relativní deprivací. Perspektiva soutěže se naopak zaměřuje na roli etnických vůdců a jejich racionálních kalkulací při vyzdvihování etnicity v rámci jejich boje o zdroje a moc. Perspektiva politického procesu zase zdůrazňuje roli makropolitického kontextu, jenž zahrnuje za a) institucionální prostředí a za b) dominantní diskurzivní kontext.

Obdobně heterogenní je i literatura dotýkající se etnického a nacionalistického násilí jakožto jednoho z možných výsledků etnické mobilizace, kterou se pokusili kategorizovat Rogers Brubaker a David Laitin dle širších podobností v metodologickém přístupu.⁵¹ K tomuto je třeba říci, že nelze také každý etnický konflikt charakterizovat jako konflikt násilný, jak ukazují i příklady vztahů mezi různými skupinami s odlišnými etnickými identitami (např. ve Španělsku, Kanadě či Švýcarsku). Brubaker a Laitin v tomto ohledu píší, že „měřeno oproti škále možných případů zůstávají skutečné případy etnického a nacionalistického násilí vzácné.“⁵²

Domnívám se, že teorie etnické mobilizace hrají důležitou roli při vysvětlení některých procesů mobilizace francouzských periferních společenství v jižním Tichomoří vůči dominantnímu centru (kontinentální Francii). Nicméně dívat se na tyto procesy z pouze jedné teoretické perspektivy by dle mého názoru vedlo k přílišnému explanačnímu zjednodušení, neboť by to nutně vedlo k tomu, že by byla v souladu s danou perspektivou brány v potaz pouze některé faktory a obávám se také, že by takto nebyla dostatečně reflektována ani proměna v čase.

⁵⁰ VERMEERSCH, P.: Theories of ethnic mobilization: overview and recent trends. *Centre for Research on Peace and Development*. září 2011, Working paper No. 3. [online]. Dostupné z <https://soc.kuleuven.be/web/files/12/80/wp03.pdf> [cit. 17. 5. 2015] Vermeersch kromě kategorizace jednotlivých přístupů ukazuje i hlavní body kritiky, s níž se setkávají. Trochu jinou a mnohem méně vyčerpávající kategorizaci teorií etnické mobilizace (avšak se zahrnutím i jiných autorů a autorek) nabídla např. Erin K. Jenne. Viz JENNE, E. K.: *Ethnic Bargaining: The paradox of minority government*. 2007, s. 2-8.

⁵¹ BRUBAKER, R.; LAITIN, D. D.: Ethnic and nationalist violence. *Annual Review of Sociology*. Vol. 24 (1998), s. 423-452.

⁵² Tamtéž, s. 424. Ne vždy je pochopitelně vztah mezi různými skupinami s odlišnými etnickými identitami a vzájemně se vylučujícími zájmy označován jako konflikt. Cílem zde však bylo ukázat, že pojem etnický konflikt může mít podobné konotace jako konflikt politický, tedy jako ne nutně násilný střet vzájemně odlišných zájmů.

Brubaker a Laitin při vědomí toho, jak různorodé povahy mohou být etnické konflikty, napsali na závěr svého článku o etnickém a nacionálním násilí prosbu o disagregaci, kde tvrdí, že „není důvod si myslet, že tyto heterogenní součásti rozsáhlého etnického násilí mohou být pochopeny či vysvětleny pomocí jediné teoretické optiky. Spíše než se snažit zkonstruovat teorii etnického a nacionalistického násilí- teorii, která by byla narušena nedostatkem smysluplné explanace-měli bychom se snažit identifikovat, analyzovat a vysvětlovat heterogenní procesy a mechanismy zahrnuté ve vytváření toho, co obvykle směšujeme dohromady- na základě našich převládajících etnicizujících interpretačních rámců- jako „etnické násilí“⁵³

Myslím si, že tato prosba se dá vztáhnout nejen na násilný etnický konflikt jako jeden z možných důsledků etnické mobilizace, ale i na samotný proces etnické mobilizace, kdy je nutno brát v potaz heterogenitu faktorů a mechanismů, které v tomto procesu hrají roli. V souladu s tímto bude v této práci na proces etnické mobilizace a jeho příčiny nahlíženo jako na proces heterogenní, kdy se nebudu upínat pouze k jedné teorii či přístupům pouze z jedné teoretické rodiny pro jeho vysvětlení.

⁵³ Tamtéž, s. 446-447.

3. Francouzská Polynésie a Nová Kaledonie jako periferie, kontinentální Francie jako centrum

Nová Kaledonie, Francouzská Polynésie i Wallis a Futuna dříve náležely do ústavně vymezené kategorie zámořská území (*territoires d'outre-mer-TOM*). V souvislosti s procesem započatým Dohodami z Nouméy (1998) se stala Nová Kaledonie společenstvím sui generis (články 76 a 77 Ústavy) a po změně Ústavy r. 2003 se z Francouzské Polynésie a Wallis a Futuny stala zámořská společenství (*collectivité d'outre-mer-COM*), článek 74 Ústavy). Všechna tři území jsou na rozdíl od zámořských departementů (*départements d'outre-mer- DOM*) přidružena k Evropské unii (EU) na základě zvláštního režimu nazývaného „zámořské země a území“ (*pays et territoires d'outre-mer-PTOM*), kdy nejsou integrální součástí EU a nevztahuje se na ně například evropská celní unie. Tento zvláštní režim má již od svého prvotního zakotvení v Římské smlouvě (1957) za cíl podporu sociálního a ekonomického rozvoje jednotlivých PTOM, která mohou těžit z dotací Evropského fondu rozvoje a půjček poskytovaných Evropskou investiční bankou.⁵⁴ Měnou všech tří francouzských tichomořských území není Euro, ale tichomořský frank (F. CFP).⁵⁵

Francouzskou Polynésii a Novou Kaledonii v souladu s rokkanovským modelem center a periferií označují za periferie a kontinentální Francii za centrum. Periferalitu Francouzské Polynésie a Nové Kaledonie můžeme identifikovat ve vztahu k politické, kulturní a ekonomické dimenzi vztahu centrum-periferie. Francie je i přes decentralizaci a přesun určitých pravomocí z centra na periferie (Novou Kaledonii a Francouzskou Polynésii) stále unitárním státem, tudíž se veškeré důležité vojensko-administrativní instituce, které mají zásadní vliv na chod státu, koncentrují v centru. Koncentrují se zde také důležité ekonomické a kulturní instituce. Kulturní instituce zastupují zejména kulturu a historii centra, kultura a historie periferních společenství je marginalizovaná.

Francouzská Polynésie a Nová Kaledonie tudíž tvoří periferie a to nikoliv pouze kvůli své geografické vzdálenosti od centra a do velké míry stále přetrvávající politické závislosti na centru. Polynéské i melanéské společnosti si stále zachovávají distinktivní kulturu a identitu, byť v mnoha ohledech narušila jejich tradiční způsob života koloniální éra, kdy s sebou Evropané přinesli jiné kulturní vzorce, které byly do velké míry násilně aplikovány na původní obyvatele. Původní melanéská animistická a polynéská polyteistická víra byly

⁵⁴ Viz DOUMENGE, J.-P.: *L'outre-mer français*. 2000, s. 180-181.

⁵⁵ Měna má kód XPF.

postupně díky působení křesťanských misionářů nahrazovány monoteistickým křesťanstvím. Distinkce můžeme stále najít na úrovni jazykové. Jak již bylo uvedeno, tak universalismus francouzského občanského pojetí národa předpokládal vyloučení partikularismů, neboť ty představují hrozbu pro jednotu státu a národa. Francouzský jazyk se stal jedním z prostředků, jak tuto jednotu vytvořit a zároveň udržet. V Ústavě 5. republiky čl. 2 stanovuje, že „jazykem Republiky je francouzština“ („*la langue de la République est le français*“). Pochopitelně v tomto kontextu je problematický vztah ke statutu regionálních a menšinových jazyků. Francie sice roku 1999 podepsala Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků, ale proces ratifikace byl zastaven Ústavní radou (*Conseil Constitutionnel*) z obav z možného ohrožení nedělitelnosti republiky.⁵⁶

I na Francouzské Polynésii a Nové Kaledonii tak zůstává francouzština jazykem oficiálním. Kromě francouzštiny se však na Francouzské Polynésii stále hovoří 8 původními polynéskými jazyky, z nichž nejrozšířenějším je tahitština (dále se jedná např. o markézštinu, tuamotuanštinu, mangarevanštinu).⁵⁷ Na Nové Kaledonii se kromě francouzštiny hovoří dokonce 28 původními jazyky, z nichž 27 je melanéských a 1 polynéský (hovoří se jím na části ostrova Ouvéa).⁵⁸ Melanéske i polynéské společnosti byly původně společnostmi bez vlastní písemné tradice. Písemnou podobu místním jazykům přineslo evangelizační úsilí církví, kdy se snažily přiblížit prostředí původního obyvatelstva a překládaly bible do místních jazyků.⁵⁹ Toto mělo zároveň i pozitivní důsledky pro zachování jejich identity, neboť jak již bylo pojednáno v předchozí části kapitoly, ztráta jazyka vytváří riziko eroze dalších prvků identity periferie.

Velký rozdíl mezi centrem a periferií představuje na kulturní rovině zdroj identity polynéských i melanéských společenství, kterým je půda.⁶⁰ Vzhledem k tomu, že Melanéske a

⁵⁶ Nedávno diskusi o ratifikaci Charty obnovila stávající francouzská vláda, jelikož její ratifikace tvořila jeden ze slibů předvolební kampaně prezidenta F. Hollanda. Viz např. GAURON, Roland. Les députés examinent l'épineuse question des langues régionales. *Lefigaro.fr* [online]. 22. ledna 2014. Dostupné z <http://www.lefigaro.fr/politique/2014/01/22/01002-20140122ARTFIG00010-les-deputes-examinent-l-epineuse-question-des-langues-regionales.php> [cit. 17. 5. 2015]

⁵⁷ TRYON, D.: The French Language in the Pacific. *The Journal of Pacific History*. Vol. 26 (1991), No. 2, s. 275.

⁵⁸ Tamtéž, s. 277.

⁵⁹ Viz MRGUDOVIC, N.: c. d., s. 57-58.

⁶⁰ Ke vztahu Polynésanů a Melanésanů k půdě a jejich prekoloniálnímu uspořádání viz DE DECKKER, P.: Sociétés et cultures. In DE DECKKER, P.; FABERON, J.-Y.; LE GUILLOU, Ch.; STEINMETZ, L (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 196-198.; BAMBRIDGE, T.: L'identité fondée sur le lien à la terre en Polynésie. In FABERON, J.-Y.; GAUTIER, Y. et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer*. 1999, s. 73-94.; VLADYSLAV, G.: L'identité fondée sur le lien à terre: les réponses à la revendication foncière kanak en Nouvelle-Calédonie. In FABERON, J.-Y.; GAUTIER, Y. et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer*. 1999, s. 57-72.; KAHN, M.: Tahiti Intertwined: Ancestral Land, Tourist Postcard, and Nuclear Test Site. *American Anthropologist*. Vol. 102 (2000), No. 1, s. 9-11.

polynéské společnosti byly původně bez vlastní písemné tradice, vazba k půdě pro ně hrála důležitou roli. Vazba k půdě byla totiž tím, co dávalo Melanésanům a Polynésanům identitu, co určovalo jejich společenský statut. V tomto smyslu tak lze říci, že člověk patří půdě a nikoliv půda člověku. Vztah k půdě je reciproční. Lidé se starají o půdu a zároveň se půda stará o ně tím, že jim poskytuje obživu.

Půda byla kolektivním vlastnictvím, jež bylo sdíleno v klanech (Melanésané) a v rámci příbuzenských kongregací (Polynésané), obojí v čele s náčelníky (*chefs*). Důležitou roli hrál kult předků. Melanésané svoji klanovou příslušnost odvozovali od společných spirituálních předků. Polynéské příbuzenské kongregace přináležely vždy k jednomu chrámu/kultovnímu místu, který zajišťoval propojení s božstvy, mezi nimiž byl i jeden či více duchů předků. Půda je pak místem, do něž se otiskly stopy předků, je dědictvím po předcích. Jako taková tudíž zprostředkovává vazbu mezi jedinci a jejich rodinnou historií, je základem genealogie. Silný vztah k půdě se odráží v tahitském zvyku, kdy matka pohřbívá placentu a pupeční šňůru svých dětí do země a tím je propojuje s rodinnou půdou.⁶¹

Silná vazba na půdu v polynéských i melanéských společnostech přetrvává, byť byla narušena koloniální érou. Evropané totiž příliš pochopení pro tradiční vztah domorodého obyvatelstva k půdě neměli a začali aplikovat vzorce vlastnictví půdy známé z Evropy. Nadto začalo docházet k převodům ba i záborům půdy, zejména na Nové Kaledonii, která byla projektována jako osadnická kolonie. Toto spolu s dalšími procesy narušilo tradiční uspořádání tichomořských společenství.

Problém vztahu k půdě, která bude do budoucna hrát problematickou úlohu ve vztazích mezi tichomořskými periferiemi a centrem, souvisí i s rozdílným vnímáním ostrovů. Evropané viděli ostrovy obývané Polynésany či Melanésany jako prázdná místa, která si mohou vzít a přetvořit k obrazu svému. Naopak pro původní obyvatele byly ostrovy součástí jejich identity, jež od nich nemohly být odděleny. Neboť jak prohlásil Jean-Marie Tjibaou, významný vůdce kanackého hnutí za nezávislost: „Nejsme lidé odněkud. Jsme lidé, kteří pocházejí z této země.“⁶²

Kromě politické a kulturní dimenze, je pro vztah centrum-periferie důležitá ještě ekonomická dimenze. Ta je podstatným rysem periferality Nové Kaledonie a Francouzské Polynésie, neboť tato území se nacházejí v pozici strukturální ekonomické závislosti na centru v důsledku dlouhodobé závislosti na transferech finančních prostředků z centra. K těmto

⁶¹ Viz KAHN, M: c. d., s. 10.

⁶² TJIBAOU, J-M: Être Mélanésien aujourd'hui. *Esprit*: 57 (1981), s. 84. Cit. dle WADDELL, E.: *Jean-Marie Tjibaou: Kanak Witness to the World. An Intellectual Biography*, 2008, s. 49. Kurzíva J-M Tjibaou.

vnějším zdrojům financování se přidávají i finance, které mohou tato území čerpat z rozvojových fondů EU (díky svému statutu PTOM). Tato ekonomická situace má implikace pro možnosti vývoje politického statutu teritorií, neboť vnáší otázku možné soběstačnosti v případě, že by tato teritoria získala nezávislost na Francii.

Ekonomika Francouzské Polynésie byla původně založená na zemědělství a rybolovu. Velké plantáže se zde však v koloniální éře však nepodařilo vytvořit. Jedinou velkou plantáží byla bavlníková plantáž v Atimaono, která fungovala v letech 1863-1874. Plantáž profitovala z růstu cen bavlny spjatých s občanskou válkou ve Spojených státech.⁶³ Další zemědělské aktivity představovalo pěstování vanilky, kávy a zejména pěstování kokosů, z nichž se získávala kopra. Tyto zemědělské aktivity ale od 60. let 20. století nemají přímý vliv na udržení populace kromě vyloženě okrajových a ekonomicky znevýhodněných souostroví jako jsou Markézy či souostroví Australes.⁶⁴ Oproti Nové Kaledonii na Francouzské Polynésii nehraje zásadní roli těžba nerostů. Jedinou větší epizodu zde představovala těžba fosfátů na atolu Makatea v letech 1911-1966.

Velkou změnu do socioekonomické struktury Francouzské Polynésie vneslo vybudování jaderného Tichomořského testovacího střediska (*Centre d'Expérimentation du Pacifique*-CEP), aktivně fungujícího od r. 1963 do roku 1995. CEP přineslo tercializaci polynéské ekonomiky, což vedlo k poklesu zemědělské produkce, která bývala vždy podstatným zdrojem místní ekonomické aktivity. CEP podpořilo také urbanizaci a migraci z okolních souostroví na Tahiti, zároveň ale přispělo k socioekonomickým nerovnostem. CEP se stalo hlavním motorem růstu polynéské ekonomiky, kdy živobytí více jak 60% aktivní polynéské populace bylo přímo či nepřímo spjaté s CEP.⁶⁵ Ekonomická prosperita zahájená vybudováním CEP, které bylo provázeno transfery finančních prostředků z centra (v prospěch veřejných funkcí vojenské i civilní povahy),⁶⁶ však zároveň znamenala uvrhnutí Francouzské Polynésie do strukturální ekonomické závislosti na kontinentální Francii.

Konec CEP znamenal velký zásah pro polynéskou ekonomiku. V rámci snahy o ekonomickou autonomii po konci CEP se teritoriální vláda zaměřila na mobilizaci vlastních zdrojů na Polynésii a tedy na podporu tří ekonomických odvětví: turismu, pěstování perel a

⁶³ GENDRON, C.;MERCERON, F.: La Polynésie française à la recherche d'un développement durable. In DE DECKKER, P.;FABERON, J.-Y.;LE GUILLOU, Ch.;STEINMETZ, L (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 64.

⁶⁴ DOUMENGE, J.-P.: c. d., 2000, s. 138.

⁶⁵ Viz CONTOUR, Serge et al.: L'économie polynésienne post C.E.P: une dépendance difficile à surmonter 1995-2003. *Comptes économiques rapides de l'outre-mer (CEROM)*. 2007, s. 12. [on-line]. Dostupné z www.ispf.fr/.../L_économie_polynésienne_post-CEP_1995-2003.pdf? [cit. 17. 5. 2015]

⁶⁶ Tamtéž, s. 34. [on-line].

rybolov.⁶⁷ Pěstování perel se z velké části koncentruje na souostroví Tuamotu-Gambier, kde býval CEP. Perly jsou také hlavním polynéským exportním artiklem, jenž míří zejména do Asie.⁶⁸ Celkově je však exportně Francouzská Polynésie slabá, dominuje import.⁶⁹ Privilegované místo ekonomické aktivity představují Společenské ostrovy. Na Tahiti se koncentrují průmyslové aktivity (zejména v a okolo Papeete) a také výtěžné typy chovu dobytka.⁷⁰ Na Společenských ostrovech se také koncentruje turismus. Poblíž Papeete se nachází mezinárodní letiště Faa'a (otevřené r. 1961) a kromě Tahiti je také součástí Společenských ostrovů mezi turisty oblíbený ostrov Bora Bora. Dále byla zaváděna různá opatření v oblasti daní, která mají za cíl získat více prostředků do rozpočtu a podpořit místní ekonomiku.

Mobilizace vlastních zdrojů jako náhrada ekonomického výpadku kvůli ukončení CEP by však nestačila, a i proto francouzský stát v prospěch Francouzské Polynésie alokuje finanční prostředky. Tyto finanční transfery směřují na zajištění civilních aktivit veřejného sektoru, tedy na zajištění služeb administrativních institucí, do výzkumu, kultury či na mzdy zaměstnanců veřejného sektoru (např. úředníků, učitelů, zdravotnického personálu), ale i na zajištění aktivit ozbrojených složek (armády, četnictva a policie). Dále se pak jedná o alokace finančních prostředků v prospěch rozvojové pomoci (ekonomický rozvoj, územní rozvoj, různé specializované projekty a programy atp.). V roce 2013 výdaje státu na Francouzské Polynésii dosáhly skoro 176, 6 mld. F. CFP.⁷¹ Francouzská Polynésie je tak silně závislá na transferech z centra. V důsledku zmíněného tudíž nepřekvapuje velký podíl veřejného sektoru v ekonomice, který zároveň přispívá k dominanci terciálního sektoru v polynéské ekonomice. Dle statistiky z roku 2011⁷² měla veřejná administrativa, vzdělávání či zdravotnictví 29% podíl na ekonomické produkci, obchod, hotelnictví, doprava a komunikace měly 30% podíl, zatímco například průmysl (včetně energií a vody) podíl 11% a zemědělství, rybolov a akvakultura dokonce jen 3%. Kromě transferů z centra jsou Francouzská Polynésie a také

⁶⁷K tomu bližší viz Tamtéž, s. 46-63. [on-line].; GENDRON, C.; MERCERON, F.: c. d., s. 66-68. ; DOUMENGE, J.- P.: c. d., 2000, s. 138.

⁶⁸ Do Asie míří většina lokálních polynéských produktů (kromě perel i ryby či vanilka). Hlavními partnery jsou zde Hong Kong a Japonsko. S odstupem pak následují na třetím místě USA a na čtvrtém místě Francie. Viz Bilan commerce extérieur 2014. *Institut de la statistique de Polynésie française (ISPF)*, s. 8. [on-line]. Dostupné z <http://www.ispf.pf/Publications.aspx?Collection=Bilan> [cit. 17. 5. 2015]

⁶⁹ Comptes économiques 2011. *ISPF*, s. 7. [on-line]. Dostupné z <http://www.ispf.pf/Publications.aspx?Collection=Bilan> [cit. 17. 5. 2015]

⁷⁰ DOUMENGE, J.- P.: c. d. 2000, s. 139 a 140.

⁷¹ Údaje jsou dostupné na Les dépenses de l'Etat en Polynésie française. *Polynesie-francaise.pref.gouv.fr* [on-line]. Dostupné z <http://www.polynesie-francaise.pref.gouv.fr/L-Etat-en-chiffres/Les-depenses-de-l-Etat-en-PF> [cit. 17. 5. 2015]

⁷² Comptes économiques 2011. *ISPF*, s. 6. [on-line]. Dostupné z <http://www.ispf.pf/Publications.aspx?Collection=Bilan> [cit. 17. 5. 2015]

Nová Kaledonie příjemci rozvojové pomoci z Evropské unie jdoucí do oblastí jako je vzdělávání, životní prostředí či výzkum.⁷³

Nová Kaledonie vykazuje obdobnou ekonomickou závislost na centru jako Francouzská Polynésie. Rozdílem zde je, že Nová Kaledonie je surovinově a tedy i exportně silnější, jelikož disponuje nerostným bohatstvím a to především v podobě niklu, jenž byl na Nové Kaledonii objeven r. 1864 Julesem Garnierem. Roku 1880 je založena francouzská *Société le Nickel* (Společnost Nikl- SLN). Podle odhadů tvoří zásoby niklu na Nové Kaledonii 10% až 20% světových zásob.⁷⁴ Nikl byl spolu s dalšími nerosty (kobalt či chrom) považován dříve za natolik strategický, že dokonce gaullisté přijali zákony omezující působení zahraničních společností v těžbařském průmyslu na Nové Kaledonii.⁷⁵ Toto už dnes neplatí, pozice niklu v kaledonské ekonomice zůstává i tak veliká. Na exportu se produkty spjaté s niklem (nerost niklu, feronikly aj.) podílí více jak 90%, přičemž mezi hlavní odběratele patří v závislosti na produktu Austrálie, Jižní Korea, samotná Francie či Japonsko.⁷⁶ Ze čtvrtiny se na exportu podílejí také plody moře (hlavně krevety) a ryby.⁷⁷

Problémem je, že Nová Kaledonie kromě niklu nedisponuje žádnými velkými zdroji ekonomické aktivity. Další průmyslové aktivity nemají takový potenciál. Zemědělství je slabé, turismus se zatím- i přes rozvojovou pomoc mířící do tohoto odvětví- nedaří více rozvinout.⁷⁸ Poptávka po niklu a jeho cena jsou navíc (stejně jako nerostné suroviny obecně) vystaveny fluktuacím na světových trzích. Stejně jako na Francouzské Polynésii také nad exportem dominuje import.⁷⁹ Nová Kaledonie se obdobně jako Francouzská Polynésie snaží daňovými opatřeními podpořit lokální ekonomiku.

⁷³ Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. *Institut de la statistique et des études économique, Nouvelle-Calédonie (ISEE)*, s. 87. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015]

⁷⁴ Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. *ISEE*, s. 196. [on-line].. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec>[cit. 17. 5. 2015]

⁷⁵ Viz část 5. 2. této práce.

⁷⁶ Tableaux de l'Economie Calédonienne 2014. *ISEE*, s. 146. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015]. Tato statistická ročenka z roku 2014 pouze aktualizuje data ročenky z r. 2011 o data pro roky 2011-2014 a nepřináší oproti ročenke z roku 2011 žádnou analýzu a interpretaci dat. Proto zde vycházím z obou ročenek.

⁷⁷ Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. *ISEE*, s. 146. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015]

⁷⁸ Rozmach turismu začal až s 80. léty po konci boomu niklu, nicméně politické události na N. Kaledonii v půlce 80. let tento rozmach na čas utlumily. Od r. 2000 se počet zahraničních návštěvníků ustálil v průměru na 100000 osobách ročně. K analýze vývoje turismu do roku 2010 podrobně viz Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. *ISEE*, s. 238-247. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015] Data pro roky 2011-2013 jsou dostupná v Tableaux de l'Economie Calédonienne 2014. *ISEE*, s. 124-129. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec>[cit. 17. 5. 2015]

⁷⁹ Tableaux de l'Economie Calédonienne 2014. *ISEE*, s. 77-78. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015].

Nicméně domácí zdroje nestačí a tak i na Novou Kaledonii proudí značné finanční transfery od státu. Statistika ukazuje, že zatímco v roce 2010 představovaly výdaje státu na Nové Kaledonii 147, 422 mld. F. CFP, roku 2012 vzrostly na 156, 434 mld. F. CFP, přičemž roku 2013 poklesly na 155, 823 mld. F. CFP.⁸⁰ Struktura výdajů státu na Nové Kaledonii je obdobná jako na Francouzské Polynésii. Právě i díky přísunu prostředků z centra je- měřeno v HDP na hlavu- Nová Kaledonie třetí ekonomikou jižního Tichomoří po Austrálii a Novém Zélandu, Francouzská Polynésie sedmou.⁸¹ Na základě uvedeného nepřekvapuje silná role terciálního sektoru na Nové Kaledonii, k čemuž také přispívají finanční transfery od francouzského státu. Ze statistiky (2010)⁸² ukazující rozdělení přidané hodnoty po jednotlivých sektorech tudíž vyplývá, že podíl služeb tvoří 40, 7%, podíl obchodu 13, 2%, podíl administrativy 18, 1%, zatímco podíl niklového průmyslu 8, 4%, celkový podíl dalších průmyslů 6, 6% a podíl zemědělství, lovu či chovu dobytka jen 1, 3%.

Jean Freyss upozorňuje, že finanční transfery od francouzského státu, které masivně začaly proudit na Novou Kaledonii po konci boomu niklu (1969-1974) sice zajistily ekonomickou prosperitu, ale zároveň dle něj vytvořily z Nové Kaledonie tzv. asistovanou ekonomiku (*économie assistée*), strukturálně ekonomicky závislou na francouzském státu, kde bohatství vyjádřené HDP na hlavu pomíjí socioekonomické nerovnosti mezi obyvateli Nové Kaledonie (privilegované oblasti okolo Nouméy ve velké míře obydlené obyvatelstvem evropského původu versus okrajové a rurální oblasti obývané Melanésany).⁸³ K ekonomické dimenzi a dalším výše nastíněným aspektům vztahu centrum-periferie se vrátím v následujících částech této práce.

Nabízí se zde otázka, proč by vlastně Francie měla mít zájem na udržení těchto území, jejichž bezprostřední ekonomický význam - do jisté míry kromě niklu na Nové Kaledonii - není velký a jejichž ekonomiky štědře dotuje. Význam těchto území pro Francii je však geostrategický. Francouzská Polynésie, Nová Kaledonie a další francouzská zámořská území jsou hlavním důvodem, proč je Francie v rozloze výlučných ekonomických zón (VEZ) druhá na světě po Spojených státech s cca 11 mil. km² VEZ, přičemž podíl zámoří v rozloze francouzských VEZ představuje 97%. VEZ se rozkládají do vzdálenosti 200 námořních mil

⁸⁰ Tamtéž, s. 82.

⁸¹ Údaje o vývoji HDP jsou dostupné z PIB et données macroéconomique. *Isee.nc* [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/economie-entreprises/economie-finances/pib-et-donnees-macro-economique> [cit. 17. 5. 2015]. Poslední údaje pro Novou Kaledonii jsou z roku 2012, pro Polynésii z r. 2009.

⁸² Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. *ISEE*, s. 137. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015]

⁸³ FREYSS, J.: L'éternel recours: les impasses de l'économie assistée en Nouvelle-Calédonie. *Tiers-Monde*. Vol. 38 (1997), No. 149, s. 99-119.

(370 km) od pobřeží. Základ jejich mezinárodní kodifikace a zároveň základ mezinárodní regulace jejich využívání přinesla Úmluva OSN o mořském právu (1982). VEZ skýtají možnosti vědeckého výzkumu a také představují zásobárny biologických a nerostných zdrojů. V souvislosti s francouzským zámořím byla identifikována i potenciální offshorová naleziště ropy a plynu a to i v oblasti Nové Kaledonie. Výzkum zaměřený na offshorová naleziště ropy již od roku 2012 probíhá ve Francouzské Guyaně. Svůj význam mají VEZ i co se týče rybolovu a akvakultury a také jejich využití jako zdrojů obnovitelné energie v různých podobách. Například Francouzská Polynésie se zajímá o možnost využívat mořskou vodu pro klimatizování (technologie SWAC).⁸⁴

Význam VEZ může být vysoký. Zároveň však není neobvyklé, že chybí mezistátní dohody o delimitaci VEZ, což nahrává teritoriálním sporům. Francie jich vede hned několik. Většinou se jedná o malé a prakticky neobydlené ostrůvky. Výjimkou je Mayotte, jenž si nárokují Komory. Dále se jedná o ostrůvek Tromelin u Madagaskaru a Réunionu nárokový Mauriciem, či o ostrovy Éparses v Mozabickém kanálu, o něž vede spor s Madagaskarem. V jižním Tichomoří vede Francie spor o opuštěné ostrůvky Matthew a Hunter, jichž se zmocnila r. 1975, s Vanuatu, které od získání nezávislosti roku 1980 tento francouzský krok zpochybňuje.⁸⁵ S těmito na první pohled bezvýznamnými ostrůvky jsou spjata naleziště termálních sulfurů, které obsahují různé technologicky a strategicky významné prvky jako indium, kadmium či germanium.⁸⁶

Francie si díky svým zámořským územím zajišťuje přítomnost ve třech světových oceánech: Indickém, Tichém a Atlantském. Zámoří tak hraje důležitou roli ve francouzské zahraniční politice, jelikož skrze něj může Francie šířit svůj vliv do mimoevropských regionů a navazovat v nich diplomatické či obchodní vztahy. Takto tomu je i v případě jižního Tichomoří, kde se Francie, vnímaná především jako evropská mocnost, dostává do zahraničněpolitické hry s regionálními mocnostmi Austrálií a Novým Zélandem na jedné straně a malými ostrovními státy na straně druhé. Francie je díky svojí přítomnosti v jižním Tichomoří zároveň i prostředkem pro angažmá Evropské unie v tomto regionu.

Zámoří má pro Francii také velký význam vojenský. Existence odlehlých zámořských území jako je souostroví Francouzské Polynésie umožnila Francii provádět testování nukleárních zbraní, které by jen stěží mohla provádět, když by byla omezena pouze na

⁸⁴ Výzkumný, ekonomický, i rozvojový potenciál francouzského zámoří postihuje zpráva francouzské senátní delegace k zámoří z roku 2014 pod názvem *Les zones économiques exclusives ultramarines: le moment de vérité. Senat.fr*. [on-line]. Dostupné z <http://www.senat.fr/rap/r13-430/r13-430.html> [cit. 17. 5. 2015]

⁸⁵ K územním sporům viz Tamtéž, s. 72-80. Vanuatu je nástupnický stát britsko-francouzského kondominia Nové Hebridy.

⁸⁶ Viz Tamtéž, s. 51.

metropolitní část Francie. Nadto se v zámoří nacházejí jednotky francouzské armády.⁸⁷ Základny francouzské armády jsou rozmístěny na Nové Kaledonii a Francouzské Polynésii, dále na francouzských Antilách (Guadeloupe, Martinique) v Atlantském oceánu, Réunionu/Mayottu v Indickém oceánu a ve Francouzské Guyaně. Kromě těchto jednotek umístěných na francouzském území a tedy sloužícím primárně k obraně státu (*forces de souveraineté*) má Francie rozmístěny jednotky na africkém kontinentu a to v Senegalu, Pobřeží slonoviny, Džibuti a Gabonu a nadto i v Arabských emirátech (*forces de présence*). Podíváme-li se na mapu, tak uvidíme, že francouzské vojenské základny v zámoří (včetně základen a jednotek mimo francouzské území) vytvářejí síť základen, která se natahuje od Atlantického po Tichý oceán.⁸⁸

⁸⁷ Forces prépositionnées. *Defense.gouv.fr* [online]. Dostupné z <http://www.defense.gouv.fr/ema/forces-prepositionnees>[cit. 17. 5. 2015]

⁸⁸ Dobře je to vidět právě na mapce rozmístění francouzských jednotek ve světě na stránce francouzského generálního štábu viz Carte des forces prépositionnées. *Defense.gouv.fr* [online]. Dostupné z <http://www.defense.gouv.fr/ema/rubriques-complementaires/carte-des-forces-prepositionnees>[cit. 17. 5. 2015]

4. Francouzská Polynésie: postupná evoluce politického statutu teritoria

4. 1. Obraz ušlechtilého divocha aneb počátky francouzské přítomnosti na Francouzské Polynésii

Francouzská Polynésie začne tvořit pro francouzské koloniální impérium 19. a počátku 20. století zvláštní prostor. Na jednu stranu představuje nově nalezené území, na druhou stranu představuje znovunalezený ráj. S tím, jak jednotlivé ostrovy a ostrůvky budoucí Francouzské Polynésie začnou zaplňovat bílá místa na mapě světa, začnou zároveň zaplňovat myslí Francouzů (a nejen jich) až jakýmsi obrazem tichomořského ráje protikladným obrazu tehdejší evropské společnosti. Vůči evropskému prostoru plnému pravidel, omezení, rigidity či svazující morálky se začne vynořovat obraz prostoru plného exotiky, sensuality, svobody, mysticismu a erotična. Pro mnohé začaly tyto tichomořské ostrovy představovat místo, kde mohou odhodit okovy a navrátit se ke své přirozenosti. Koloniální výboje do Tichomoří začaly získávat nádech exotických dobrodružství a zároveň s tímto se rodí obraz Polynésanů (*ma'ohi*) jako ztělesnění pojetí ušlechtilého divocha (*bon sauvage*), tedy romantický a idealizovaný obraz divochů žijících životem nezkaženým civilizací ve splynutí s přírodou a ve vší přirozenosti.

Svoji roli v kreslení příznivého obrazu Francouzské Polynésie a jejích obyvatel hrála literatura. Takto se jal vyprávět Evropanům (*papa'a*) romantické a dobrodružné příběhy z exotických krajín inspirován vlastními zážitky francouzský námořní důstojník a spisovatel Pierre Loti (vl. jm. Julien Viaud). Ten svoje ztvárnění polynéské idylly promítl do románu „Lotiho manželství“ („*Le mariage de Loti*“, 1880). Matt Matsuda o Lotim píše: „To, co Loti stvořil, byl Francouzský Pacifik jako Impérium lásky. To, co Louis Antoine de Bougainville a Denis Diderot s odkazem na osvícenství osmnáctého století pro Tahiti přetvořili v pojetí rajského a ušlechtilého divošství, to Loti sepsal, sesbíral a zdramatizoval do podoby tichomořské romance pro evropské impérium pozdního devatenáctého století a kulturu fin-de-siècle.“⁸⁹ Snažil-li se své vidění Francouzské Polynésie Pierre Loti zachytit písmem, pak

⁸⁹ MATSUDA, M. K.: *Empire of Love. Histories of France and the Pacific*. 2005, s. 17.

francouzský malíř Paul Gauguin⁹⁰ se snažil Francouzskou Polynésii zachytit především vizuálně. Slavné jsou jeho obrazy Tahit'ánek zachycující mlčenlivou krásu polynéských *vahines*.⁹¹

Polynéská společnost byla sociálně hierarchizovanou zemědělskou společností. Byla rozdělena do třech tříd: *ari'i*, *ra'atira* a *manahune*, tedy na vznešenou třídu stojící v čele jednotlivých náčelnictví, na notáble a buržoazii a na nejnižší třídu, do níž patřili ti, kteří nevlastnili půdu.⁹² S příchodem misionářů navíc začalo docházet kromě jiných kulturních proměn, i k proměnám v organizaci polynéské společnosti, když se začala tradiční náčelnictví (*chefferies*) transformovat v království evropského typu.⁹³ Evropané se poměrně dobře integrovali do polynéské a zejména tahitské společnosti. Docházelo tak k sňatkům mezi dcerami z rodin *ari'i* a syny evropských velkoobchodníků.⁹⁴ Sňatky mezi *ma'ohi* a *popa'a* s sebou často nesly pro obě dvě strany různé společenské, ekonomické či mocenské výhody a právě v nich můžeme také vysledovat vznik určité kategorie obyvatel Francouzské Polynésie známé jako *demis* (poloviční). Spíše nežli pouze o Polynésany smíšeného původu (*métis*) se jedná o určitou sociokulturní a socioekonomickou skupinu.⁹⁵ *Demis* se počali konstituovat jako skupina evropského prostředí znalého obyvatelstva, vzdělaného, ovládajícího francouzštinu i tahitštinu (a další polynéské jazyky), znalého fungování francouzské administrativy a tvořícího součást ekonomicky a společensky dobře situovaných vrstev.

Francouzská Polynésie nebyla nikdy příliš zajímavá z ekonomického hlediska vzhledem k absenci významnějších ekonomických zdrojů. Nepovedlo se zde ani vybudovat plantáže. Francouzská Polynésie se tak také nikdy nestává cílem větší imigrace, kdy by se na ní začaly trvale usazovat větší počty nepůvodního obyvatelstva. Tahiti je včleněno do francouzského koloniálního panství roku 1842, kdy z něj francouzský admirál Dupetit-Thouars vytvoří francouzský protektorát. Tahitská Královna Pomaré IV. výměnou za uznání svrchovanosti své i polynéských náčelníků nad lidem i půdou a za svobodu náboženství přenechá Francii rozhodování o zahraniční politice.⁹⁶ Tahiti zůstává protektorátem do roku 1880, kdy král Pomaré V. přenechá Francii své tahitské království Francii (Tahiti a Moorea,

⁹⁰ Gauguin, jenž koncem 19. Století odjel na Tahiti čerpat uměleckou inspiraci, zachytil své zážitky do jakéhosi uměleckého zápisníku z cest, v němž se dobře odráží ona dichotomie západní civilizace a světa přírody (tedy světa domorodců). Viz GAUGUIN, P.: *Noa Noa*. 1919.

⁹¹ *Vahine* znamená tahitsky žena, manželka či konkubína.

⁹² AL WARDI, S.: *Tahiti et la France: Le partage de pouvoir*. 1998, s. 180-181.

⁹³ BAMBRIDGE, T.: c. d., s. 78.

⁹⁴ Viz DOUMENGE, J.-P.: c. d., 2000, s. 77.

⁹⁵ K problematice polynéských identit a definování skupiny *demis* viz TROADEC, B.: *Demi-Tahitien: Tahitien et Demi à la fois? Une approche psychologique d'identité polynésienne d'aujourd'hui*. *Journal de la Société des océanistes*. Vol. 95(1992), No. 95, s. 227-236.

⁹⁶ MRGUDOVIC, N.: c. d., s. 59.

část Tuamotu a část Australes). Tímto je položen základ pro Francouzská zřízení v Oceánii (*Établissement Français d'Océanie* -EFO), pod něž do r. 1860 spadá i Nová Kaledonie. Francouzská Polynésie vzniká z EFO roku 1957 v souvislosti s implementací *loi-cadre* (též tzv. zákon Defferre).⁹⁷ Často je v literatuře bez bližšího vysvětlení uváděno, že roku 1880 obdrží bývalí poddaní krále Pomaré V. francouzské občanství. Jean-Marc Regnault ale upozorňuje, že občanství v EFO- v zákoně ratifikujícím předání tahitských držav je ostatně napsáno „francouzská státní příslušnost“- mělo jinou kvalitu než občanství v metropolitní Francii, kdy se lišila práva i povinnosti a výkon občanských práv tak nebyl stejný. Občané EFO tak sice například neplatili daně z příjmu, ale zase neměli stejná politická práva a občanské svobody jako občané v metropoli.⁹⁸

Zatímco se pro obyvatele teritorií Pomaré podaří zajistit statut občana (byť s jinou kvalitou), obyvatelé Markéz, zbytku Tuamotu a Australes a ostrovů sous-le-Vent (do EFO začleněny až r. 1897), takové štěstí nemají. Na původní obyvatelstvo se totiž začne vztahovat *régime d'indigénat* (či též *code d'indigénat*). *Régime d'indigénat* nebyl ve francouzských koloniích ničím výjimečným. Od roku 1881, kdy začal nejprve platit v Alžírsku, se tento zvláštní zákoník pro původní obyvatelstvo rozšířil do dalších francouzských kolonií včetně Nové Kaledonie (1887). Je to soubor zvláštních právních nařízení a předpisů určených speciálně pro původní obyvatelstvo. Tato nařízení a předpisy byla represivního charakteru a sloužila francouzské administrativě ke kontrole a postihování domorodého obyvatelstva v koloniích. *Régime d'indigénat* zaváděl nucené práce, omezení pohybu, rekvizice, daň z hlavy a další diskriminační opatření. Tímto tak vytvářel dvě kategorie občanů: *citoyens* a *sujets*. *Citoyens* byli plnoprávní a svobodní francouzští občané (jako byli ti původem z metropolitní Francie), zatímco *sujets* (de facto poddaní) byli podřízeni *régime d'indigénat* a nemohli si ponechat než svůj osobní statut (*statut personnel*) náboženské či zvykové povahy.⁹⁹

Régime d'indigénat šel svojí povahou zcela proti principům francouzské republiky, která se zaštiťovala ideály rovnosti, svobody a bratrství. Navíc šel i proti doktríně asimilacionismu, která byla založena na ideji civilizační mise, kdy by se po začlenění do francouzské kultury stali z původního obyvatelstva plnoprávní francouzští občané. *Régime*

⁹⁷ Loi-cadre stanovuje obecné principy zákona v dané oblasti. Konkrétní opatření jsou obsažena v dekrettech.

⁹⁸ Viz REGNAULT, J-M.: Citoyen et/ou sujet des colonies, puis des territoires d'outre-mer: généralités et exemple des possessions françaises de l'Océanie. In FABERON, J-Y.; GAUTIER, Y. et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer*. 1999, s. 153-162.

⁹⁹ Vycházím zde z Gleizel V.: „La colonisation française des EFO. Délimitation, représentations et spécificité de 1842 a 1914“. *Assemblée.pf* [on-line]. Dostupné z <http://histoire.assemblee.pf/articles.php?id=228>[cit. 21. 5. 2015]

d'indigénat naopak vedl k segregaci, poněvadž jak se ukazovalo, statut *sujet* nebyl pouze přechodným stupněm ke statutu *citoyen*, ale statutem trvalým.

S nástupem francouzské administrativy začalo docházet k převodům půdy do evropských rukou a k pozápádňování polynéskeho způsobu vlastnictví půdy. Od roku 1852 tak francouzská administrativa zahájila postupný proces registrace půdy, kdy její vlastnictví bylo po evropském způsobu individualizováno a každý si musel požádat oficiálně o zaregistrování vlastnických práv k půdě, jinak se stala vlastnictvím koloniální domény.¹⁰⁰ Tyto všechny zmíněné procesy tak narušily fungování polynéske společnosti známé z prekoloniální éry. Nicméně charakter francouzské kolonizace Francouzské Polynésie byl poměrně asimilacionistický. K tomuto přispěl nepříliš velký ekonomický význam teritoria, jenž nelákal příliš kolonistů a také vztah Evropanů k původnímu obyvatelstvu. Navíc se nejednalo ani o klasický koloniální zábor, ale spíše o postupný převod svrchovanosti nad teritoriem do francouzských rukou. Kolonizace Nové Kaledonie však, jak ukáží v následující kapitole, bude představovat případ odlišný.

4. 2. Charakteristika polynéske společnosti a polynéske politiky po druhé světové válce

Druhá světová válka znamenala velkou změnu. Na rozdíl od Nové Kaledonie však ostrovy Francouzské Polynésie válkou přímo tolik zasaženy nebyly, byť na Bora Bora Američané vybudovali podpůrnou základnu. Přestože tak samotná válka Francouzskou Polynésii tolik nezasáhla, nezůstala stranou mezinárodněpolitických proměn, které válka započala. Nový rozměr získává diskurz sebeurčení, který se stal jedním z ústředních témat již první světové války. Na pozadí boje Spojenců za osvobození obyvatel od nacismu a fašismu se začaly odvíjet procesy, které následně po válce vyústily v národněosvobozenecká hnutí obyvatel snažících se o emancipaci od evropských koloniálních mocností. Tento pohyb zasáhl i Francii, kdy se v plné síle projevil po válce zejména v tehdejší Indočíně. Změněné mezinárodněpolitické prostředí po válce těmito národněosvobozeneckým aspiracím nahrávalo. Francie se snažila podchytit tyto aspirace již v průběhu války. Na konferenci v Brazzaville

¹⁰⁰ Viz BAMBRIDGE, T.: c. d., s. 79-83.

(únor 1944) vůdce Svobodné Francie generál de Gaulle přislíbil sociální, ekonomické a politické reformy tehdejšími koloniím s cílem kolonie si udržet.¹⁰¹

S Ústavou IV. republiky (1946) tak dochází k přeměně koloniálního panství ve francouzskou unii a z francouzských kolonií v jižním Tichomoří se stávají zámořská území - TOM. Toto bylo postupně doprovázeno rozšiřováním politických práv pro do té doby vyloučené skupiny obyvatel, kdy také dochází ke zrušení *régime d'indigénat* a rozšíření plnohodnotného francouzského občanství na ty, kteří dříve byli *sujets*. Proměny v mezinárodním prostředí s sebou přinesly i nové aktéry, kteří začnou zasahovat do vztahu Francie k obyvatelstvu v jejích někdejších koloniích. Těmito aktéry jsou mezinárodní organizace. Mezinárodněpolitické a vnitropolitické proměny zasáhnou i francouzské jižní Tichomoří, kde se pro původní obyvatelstvo začne otevírat nový prostor pro artikulaci a prosazování politických, kulturních i ekonomických požadavků.

Při zkoumání vztahu centra-periferie je třeba v případě Francouzské Polynésie brát v potaz několik důležitých bodů. Za prvé, Francouzská Polynésie kvůli svému malému ekonomickému potenciálu nezažila velké imigrační vlny obyvatel. Změna v tomto přišla v moderní éře zejména od 60. let v souvislosti s vybudováním CEP, které podnítilo příchod pracovníků zejména z centra a také vnitřní přesuny obyvatel v rámci jednotlivých ostrovů. Jednalo se však především o dočasnou pracovní migraci. Svět *papa'a* a svět *ma'ohi* také, jak bylo ukázáno v první části kapitoly, nebyl zcela oddělen, což dalo ostatně vzniknout svébytné sociální skupině *demis*.

Kromě již zmíněných skupin obyvatel je třeba ještě zmínit Číňany (*Tinito*), kteří tvoří po *papa'a* nejdůležitější skupinu nepůvodních obyvatel usazujících se na Francouzské Polynésii. Mnohým Číňanům se začalo velice dařit ekonomicky, díky čemuž se stávali po *papa'a* a *demis* součástí ekonomických elit. Tato ekonomická pozice Číňanů ale produkovala závist a nespokojenost některých Tahit'anů. Ti tak viděli Číňany jako po Evropanech další skupinu, která vykořisťuje polynéské bohatství. Ostatně budoucí významný polynéský politik Pouvanaa a Oopa již během druhé světové války kromě lobbování za zákaz prodeje alkoholu, zvýšení místní účasti na vládě a za spravedlivější dělení omezených zdrojů textilu a paliva lobbboval i za ochranu tradičních polynéských ekonomických zájmů před Evropany a Číňany.¹⁰²

Co se týče složení obyvatelstva, tak je třeba brát v potaz i měnící se kategorie užívané při sčítání obyvatelstva. V letech 1983 a 1988 vypadla ze sčítání obyvatelstva kategorie *demis*

¹⁰¹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 120.

¹⁰² Tamtéž, s. 121.

a kategorie v cenzu tak měly více biologický nežli sociální základ (Polynésan-Evropan atd.)

¹⁰³ Po roce 1988 se ve sčítání obyvatelstva etnických kategorií již vůbec nevyužívá. Nicméně dle sčítání v roce 1977, které kategorii *demis* používalo, se ke kategorii *demis* hlásilo 17, 2% obyvatel.¹⁰⁴ Evropané dlouhodobě tvoří na Francouzské Polynésii menšinu. I přes instalaci CEP tvořili Evropané v roce 1983 na Francouzské Polynésii pouze 11, 6%. Číňané tvořili 4, 7%.¹⁰⁵ Evropané a *demis* však i přes své malé počty dominovali v ekonomice a to i díky své obecně vyšší úrovni vzdělání. V roce 1983 tvořili Evropané na Polynésii 51% všech ředitelů podniků a svobodných povolání a 69% kádrů a vědeckých profesí a *demis* 28% a 15% těchto povolání.¹⁰⁶ Polynésané však díky malému počtu etnicky odlišného obyvatelstva nemuseli mít, na rozdíl od Melanésanů na Nové Kaledonii, strach z vymření (*fear of extinction*),¹⁰⁷ kdy by vzhledem k nepříznivým demografickým počtům mohli získat pocit existencionálního ohrožení své etnické skupiny. Také se tím pádem podařilo zachovat do velké míry polynéský charakter teritoria.

V politickém životě dlouhodobě dominovaly rodiny *popa'a* a zejména rodiny *demis*. Mezi známé ekonomicko-politické dynastie patří rodina Bambridge či Salmon a dlouhodobě aktivní polynéský politik Gaston Flosse je částečně evropského původu.¹⁰⁸ Oscar Temaru, význačný stoupenec separatistického proudu, je zase částečně čínského původu a smíšeného původu byla i další velká postava polynéské politiky Francis Sanford.¹⁰⁹ Avšak stále je třeba brát v potaz, že *demis* jsou bráni spíše jako kategorie sociálně-kulturní, tudíž je třeba se i dívat na jejich způsob života, jelikož zejména na Tahiti můžeme najít velký počet lidí smíšeného původu (*métis*). Takže třeba Pouvanaa a Oopa byl sice částečně dánského původu, ale vychován byl jako tradiční Polynésan¹¹⁰ a spjat byl s kulturou *mao'hi*.

Demis a jejich znalost jak evropského tak polynéského prostředí společně se znalostí francouzštiny i tahitštiny a popř. dalších polynéských jazyků vytvářely komparativní výhodu nad *popa'a* a většinovými Polynésany. *Popa'a* často tahitštinu tolik neovládali a Polynésané zase často nebyli příliš vzdělaní a neuměli francouzsky. Sémir Al Wardi v tomto kontextu

¹⁰³ Viz RALLU, J.-L.: c. d., 1998, s. 603.

¹⁰⁴ TROADEC, B.: c. d., s. 231.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 232.

¹⁰⁶ RALLU, J.-L.; BAUDCHON, G.: Dynamiques socio-démographiques des populations des TOM dans les années 1980. In REGNAULT, J.-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions. Enjeux internationaux et franco-français*. 2003, s. 411.

¹⁰⁷ Viz HOROWITZ, D. L: *Ethnic Groups in Conflict*. 1985, s. 175-178.

¹⁰⁸ DOUMENGE, J.-P.: c. d., 2000, s. 78.

¹⁰⁹ RIGO, B.: La Polynésie Française: une harmonie de façade? In REGNAULT, J.-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions. Enjeux internationaux et franco-français*. 2003, s. 200.

¹¹⁰ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 121.

upozorňuje na to, že tato příslušnost *demis* jak ke kultuře *papa'a* tak ke kultuře *ma'ohi* jednak upevňovala postavení *demis* a jednak díky tomuto byli *demis* schopni mediovat mezi těmito dvěma komunitami.¹¹¹ *Demi* se tak v tomto smyslu stává vyjednavatelem (broker): „(....) akulturovaný či částečně asimilovaný příslušník etnických skupiny šplhající po společenském žebříčku nepopírá svůj původ. Ve skutečnosti často používá své kulturní přijatelnosti a přístupu k dominantním, aby se stavěl do pozice brokera mezi těmi, kdo dominují a vlastní etnickou skupinou. Jeho očekávaná odměna od jeho etnické skupiny za hraní role brokera je to, že podpoří ekonomické, profesní a politické schopnosti, které ovládá. (...) do té doby do jaké je jeho role brokera reálná, do té doby mu to zabraňuje schovat se jako revoluční či secesionistický etnický aktivista.“¹¹² Jak podotýká Sémir Al Wardi, panující systém byl pro *demis* natolik výhodný, že roku 1958 rozhodli po referendu o Ústavě V. republiky a zároveň referendu o setrvání v rámci francouzského státu zachovat statut TOM a nestat se DOM.¹¹³ Příliš asimilující statut DOM by znamenal pro *demis* ohrožení jejich mocenské pozice.

Tímto se dostávám k druhému podstatnému bodu a to k podobě stranického systému a politické kultuře Francouzské Polynésie. Na Francouzské Polynésii se rozvinul stranický systém odlišný od stranického systému v centru. Toto bude platit i pro další zkoumanou periferii, Novou Kaledonii. Tato jiná podoba stranického systému na Francouzské Polynésii souvisí s jinými otázkami, které se zde řeší, v důsledku čehož se polynéské strany začaly ustanovovat okolo jiného štěpení, než strany v centru. O politické otázky řešené na národní úrovni prakticky nepanuje zájem a nemají tak politickou relevanci. Polynéské strany, které se počaly ustanovovat po druhé světové válce, se začaly štěpit okolo otázky politického statutu teritoria. Nejprve proti sobě stáli autonomisté (a v jistých fázích separatisté) a anti-autonomisté, přičemž od konce 70. let se toto štěpení přeměnilo v dosud aktuální štěpení separatisté a autonomisté, jehož výraznými představiteli v současné době jsou Oscar Temaru a jeho strana *Tavini huira'atira* (Služebník lidu) na jedné straně a Gaston Flosse a jeho strana *Tahoera'a huira'atira* (Sdružení lidu) na straně druhé. S tímto dominantním štěpením souvisela a souvisí i otázka postavení *ma'ohi* a jejich kultury.

Francouzské politické strany, které působí na národní úrovni, tak nemají na Francouzskou Polynésii přesah, byť některé polynéské strany byly a jsou spjaté se stranami působícími v centru. Dlouhodobá byla vazba Flossovy strany *Tahoera'a huira'atira* a jejich předchůdkyň na gaullistické strany, neboť ostatně francouzská pravice byla vždy zastánkyní

¹¹¹ AL WARDI, S.: c. d., s. 216.

¹¹² ROTHCHILD, J.: c. d., s. 142.

¹¹³ AL WARDI, S.: c. d., s. 217.

udržení jihotichomořských oblastí v rámci francouzského státu. Flosse měl osobní vztah s Charlesem de Gaullem a přátelský vztah ho pojí s Jacquesem Chirakem. V Chirakově druhé vládě v letech 1986-88 Flosse působil jako státní tajemník (*secrétaire d'état*), což je nižší funkce v ministerské hierarchii. Na starosti měl problémy jižního Tichomoří. Strana Tavini má zase vazby na Socialistickou stranu (*Parti socialiste-PS*).

Důležitou otázkou, která hýbala politickou scénou Polynésie od 60. let do poloviny 90. let, byla otázka CEP a jaderných testů na polynéských atolech, jejíž ozvěny jsou patrné dosud (jako je otázka odškodňování obětí jaderného testování). Projekty centrální vlády na Francouzské Polynésii jsou často zdrojem nespokojenosti. Aktuálně se Oscar Temaru, který je *tavana* (starosta) komuny Faa'a, kde se nachází mezinárodní letiště, snaží na francouzské vládě vymoci kompenzace za údajné škody vzniklé v důsledku výstavby letiště.¹¹⁴ Socioekonomické otázky, na nichž se profilují strany v centru, nehrály takovou roli, ale s koncem CEP a nedobrou ekonomickou situací v 90. letech se přeci jen počaly dostávat do popředí. V 90. letech byly totiž značné sociální tenze spjaté s generálními stávkami proti růstu cen či zmrazování platů, což vyústilo až v násilné konfrontace.¹¹⁵

Při pohledu na polynéskou politickou scénu člověk zjistí, že se tam po celá dlouhá desetiletí objevují ve vůdčích politických funkcích stále titíž lidé. Souvisí to s komunálním zakotvením polynéské politiky, kdy pro dlouhodobé udržení se v politickém životě je prakticky nezbytné stát se *tavanou*, což má také důležitý vliv na dosažení vyšších politických funkcí. *Tavana* nahradil v mnoha funkčních ohledech funkce náčelníků z prekoloniální doby.¹¹⁶ *Tavana* žije v úzkém sepetí se svým elektorátem. Mezi *tavanou* a elektorátem fungují vztahy založené na klientelismu a patronáži. Tyto klientelistické vztahy se budují až několik let, aby byly trvalé. Důležitými pilíři těchto vztahů je náboženství, rodina a zájmové asociace. Vztahy klientelismu a patronáže jsou obdobně jako vztahy mezi náčelníky a jejich poddanými v prekoloniální éře založeny na redistribuci. Mezi *tavanou* a jeho voličem je tak reciproční vztah, kdy *tavana* redistribuuje zdroje a volič se mu odvděčuje svojí loajalitou ve volbách. Těmto klientelistickým vazbám nahrává i to, že Francouzská Polynésie je teritorium s blízkými společenskými vazbami a jen s omezenými zdroji, ať už materiálního či sociálního rázu (jako je zaměstnání), do jehož ekonomiky navíc proudí značné veřejné zdroje zvenčí, a tudíž ti, kdo se k těmto zdrojům dostanou a jsou schopni je redistribuovat v prospěch svého

¹¹⁴ URARII PAMBRUN, Vaite. Compensation pour l'aéroport: Oscar écrit à Hollande. *Radio1.pf*. [online]. 2. března 2015. Dostupné z <http://www.radio1.pf/compensation-pour-laeroport-oscar-ecrit-a-hollande/> [cit. 20. 6. 2015]

¹¹⁵ ALDRICH, R.; CONNELL, J.: *The Last Colonies*. 1998, s. 121.

¹¹⁶ K roli *tavany* podrobně viz AL WARDI, S.: c. d., s. 224-238.

elektorátu, jsou schopni si zajistit dlouhodobé zdroje podpory. Patronáž je tak pro polickou kariéru nezbytná: „Osobní a rodinné vazby [mezi Polynésany- pozn. N. B.] jsou silné; zajišťování zaměstnání, smluv a laskavostí pro příbuzné a přátele je široce praktikováno, zejména na municipální úrovni; a politické kariéry jsou založeny na schopnosti poskytovat patronáž.“¹¹⁷ Pochopitelně s tím, jak se politik dostává do vyšších pater polynéské politiky, otevírá se mu i větší prostor pro to se k těmto zdrojům dostat. Dobrými příklady dlouholeté politické kariéry právě kvůli úspěšnému ukotvení se v pozici *tavany* na komunální úrovni jsou již zmínění Gaston Flosse a Oscar Temaru. Flosse byl *tavanou* komuny Pirae od roku 1965 do roku 2000, kdy odstoupil v důsledku toho, že Senát přijal zákon zakazující kumulaci funkcí. Temaru je *tavanou* Faa'a od roku 1983.

Klientelismus a patronáž se odráží ve funkci *tavany* jako člověka, který okamžitě řeší problémy svého elektorátu a místní obyvatelé tak mají ve zvyku za ním se svými problémy různého druhu chodit. *Tavana*, jenž není schopen tyto problémy včas a efektivně řešit či si je alespoň vyslechnout, ztrácí podporu. *Tavana* tudíž musí být vidět, že jedná v prospěch své komunity. Ukázkou tohoto by bylo výše zmíněné tažení Oscara Temaru za kompenzace kvůli letišti ve Faa'a, které je také patřičně medializované na domácí půdě. Typickým zdrojem pro vytváření klientelistických vazeb bylo zajišťování zaměstnání pro blízké lidi (členy rodiny či politické strany) v teritoriální administrativě. Nicméně od 90. let toto přestalo být možné a došlo tím ke ztrátě významného zdroje klientely.¹¹⁸ *Tavana* ve své osobě kumuluje více rolí, ať už se jedná o roli lokálního zástupce, roli kulturní, sociální či vůdčí. Zástupce v polynéském teritoriálním shromáždění pak reprezentuje primárně především ty, kteří ho zvolili (svoji komunu, svoje souostroví) a ne primárně obecný zájem, jak by měli politici ve francouzském parlamentu.¹¹⁹ Sepětí s elektorátem je tak důležité na všech úrovních a je důležitým faktorem při postupu do vyšších pater politiky. Rozšířený klientelismus a jeho role ve společnosti také vysvětluje, proč si Flosse (nyní 83 let) stále zachovává funkci prezidenta *Tahoera'a huira'atira* a to i přes to, že je dlouhodobě předmětem různých korupčních skandálů spojených s veřejnými zakázkami a financemi, za něž je pravidelně stíhán a souzen.¹²⁰

Na základě výše zmíněného nezájmu o národní politiku a na základě fungování lokální politiky (postavení a role *tavany*) lze o polynéské politické kultuře říci, že vykazuje znaky

¹¹⁷ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 153.

¹¹⁸ AL WARDI, S.: c. d., s. 233.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 243.

¹²⁰ Např. viz Gaston Flosse échappe à un nouveau procès pour corruption. *Lemonde.fr*. [online]. 17. dubna 2015. Dostupné z http://www.lemonde.fr/societe/article/2015/04/17/gaston-flosse-echappe-a-un-nouveau-proces-pour-corruption_4617692_3224.html[cit. 3. 7. 2015]

toho, co Almond a Verba nazývají parochiální politickou kulturou. Almond s Verbou o tomto typu politické kultury píší: „V těchto společnostech nejsou žádné specializované politické role: předáctví, náčelnictví, „šamanství“ jsou difusní politicko – ekonomicko – náboženské role a pro členy těchto společností nejsou politické orientace na tyto role oddělené od jejich náboženských a sociálních orientací. Parochiální orientace také značí komparativní absenci očekávání změny, jež by byla iniciována politickým systémem.“¹²¹

Posledním bodem je pak role církve v polynéské společnosti. Náboženství hraje pro Polynésany důležitou roli. Oproti centru, kde byla církev po revoluci postupně vystrnadována z veřejného prostoru a de facto čtvrtým republikánským heslem se stal princip laicity (*laïcité*), kdy má být náboženství záležitostí soukromou, tak na Francouzské Polynésii (ale jak později ukáží, i Nové Kaledonii) hrají církve ve veřejném prostoru velikou roli a zasahují tak i do politiky. Důležitým zlomem pro evangelickou církev na Francouzské Polynésii (*Église évangélique de Polynésie française*-EEPF) bylo její osamostatnění se roku 1963 od Pařížské společnosti evangelických misí (*Société des missions évangéliques de Paris*), kdy se pak EEPF výrazně zapojí do boje proti jadernému testování (otevřeně vystoupí na svém synodu roku 1982) a proti socioekonomickým dopadům CEP na životy Polynésanů a bude vyjadřovat i nesouhlas s prodejem polynéské půdy cizincům.¹²²

4. 3. Pouvanaa a Oopa a zrod tahitského nacionalismu

Za zakladatele tahitského nacionalismu¹²³ je považován Pouvanaa a Oopa, řečený též *metua* (otec či duchovní otec). Pouvanaa a Oopa byl původem z Huahiné, jednoho z ostrovů Sous-le-Vent, které tvořily v té době jakousi periferii v rámci periferie, oddělenou od hlavního střediska Tahiti, díky čemuž si také jako další podobně periferní a rurální oblasti mohlo zachovat distinktivní identitu *ma'ohi*. Navíc se v té době jednalo o oblast s protifrancouzskými náladami. Nelze zapomenout, že proti včlenění Sous-le-Vent do EFO se

¹²¹ ALMOND, G. A.; VERBA, S.: *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. 1989, s. 17.

¹²² Viz MALOGNE-FER, G.: *L'Église évangélique de Polynésie française et les essais nucléaires: de la prise de conscience chrétienne à la prise de position publique (1963-1982)*. In REGNAULT, J-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions. Enjeux internationaux et franco-français*. 2003, s. 205-214.

¹²³ Jean-Marc Regnault upozorňuje na nedostatek studií k tomu, zdali nacionalismus Pouvany byl něčím specifickým pro Tahiti resp. pro ostrovy sous-le-Vent anebo byl rozšířen i na jiných ostrovech Francouzské Polynésie. Viz REGNAULT, J-M.: *Pouvanaa a Oopa: victime de la raison d'état. Les documents parlent*. 2003, s. 29.

roku 1897 vzedmula vlna povstání.¹²⁴ Pouvanaa nebyl mužem příliš vzdělaným a ani neovládal příliš francouzštinu,¹²⁵ což ho i přes jeho smíšený původ vyřazovalo ze sociálně pojímané kategorie *demis* a možná i proto byl tolik schopen se vcítit do problémů vyloučeného polynéskeho obyvatelstva. Tahitský nacionalismus se zrodil z přesvědčení, že Tahit'ané jsou cizinci na své vlastní půdě.¹²⁶ V tomto přesvědčení se odrážela nespokojenost se stávající situací, kdy už tak k poměrně limitovaným ekonomickým zdrojům a také k úřadům měla přístup jen malá část obyvatelstva. Vzhledem k nutnosti hovořit francouzsky byla část Polynésanů vyloučena z přístupu k úřadům, kde dominovali v této době Evropané a *demis*. V lokální ekonomice měli tehdy silné postavení Evropané a Číňané spolu s některými *demis*. Tahitský nacionalismus měl velký mobilizační potenciál, jelikož obyvatelé sdílející identitu *ma'ohi* tvořili většinu obyvatel. V tomto kontextu je také třeba zmínit, že v koloniálních společnostech bývá rasová či etnická příslušnost indikátorem socioekonomického postavení dané osoby (a naopak). Proto nepřekvapí, že političtí a etničtí vůdci mají tendenci využívat konceptů etnicity či rasy jako základu pro politickou mobilizaci.

Pouvanaa a jeho politická strana Demokratické sdružení tahitského lidu (*Rassemblement Démocratique du Peuple Tahitien-RDPT*), založená roku 1950 začala mobilizovat Tahit'any a klást politické požadavky, které měly napravit to, co vnímali jako nespravedlnosti vůči původnímu obyvatelstvu. Tento tahitský nacionalismus, vyjádřený Pouvanovým heslem „Tahiti především a pro Tahit'any“¹²⁷ se obracel vůči francouzské vládě, ale také Evropanům a Číňanům, tedy skupinám, které nebyly nositeli identity *ma'ohi*. RDPT tak požadovalo, aby Tahit'ané nahradili všechny netahitské úředníky, aby převzali místní bankovní a obchodní společnosti od metropolitních Francouzů a Číňanů, aby byla tahitština oficiálním jazykem teritoria a aby teritorium přijalo za svou vlajku, která byla královně Pomaré věnována Brity, a která by nahradila francouzskou trikoloru.¹²⁸ Pouvanaa tak volal po návratu k tomu, kdy bylo Tahiti ještě tahitské, což se odráželo i v evokaci atributů identity *mao'hi*. Volal po návratu domoviny (*homeland*) původnímu obyvatelstvu. Kontrola nad domovinou je zásadní, neboť umožňuje kontrolovat distribuci politických a ekonomických

¹²⁴ RALLU, J.-L.: c. d., 1998, s. 592.

¹²⁵ AL WARDI, S.: c. d., s. 203.

¹²⁶ REGNAULT, J.-M.: *Pouvanaa a Oopa: victime de la raison d'état. Les documents parlent*. 2003, s. 28.

¹²⁷ Viz AL WARDI, S.: c. d., s. 204.

¹²⁸ THOMPSON, V.; ADLOFF, R.: *The French Pacific Islands: French Polynesia and New Caledonia*. 1971, s. 34.

zdrojů či kontrolovat imigraci do domoviny, přičemž ztráta kontroly nad domovinou může vést až ke ztrátě schopnosti reprodukovat národní identitu.¹²⁹

Pouvanaa a jeho RDPT si rychle získávali podporu. Roku 1950 uváděli, že mají již 7500 členů¹³⁰ a rostla také jejich podpora ve volbách. Sám Pouvanaa byl zvolen polynéským zástupcem do francouzského národního shromáždění v letech 1949, 1952 a 1956.¹³¹ RDPT vyhrála většinu křesel (18 z 25) ve volbách do místního shromáždění roku 1953, kdy se ukázalo, že největší podporu mají ve venkovských oblastech, zatímco žádný jejich kandidát nebyl zvolen v Papeete.¹³² I přes pokles hlasů pro RDPT ve volbách roku 1956 (z 69, 8% na 58, 1%) se strana cítila natolik silnou, že vyhlásila radikální program a to přetvoření Tahiti v autonomní tahitskou republiku.¹³³

Co se týče požadavku oceanizace kádru, tedy toho, aby primárně byli na posty na úřadech obsazováni místní lidé, tak ten nebyl u Pouvany nic nového. Již v červnu 1947 Pouvanaa a další lidé včetně jeho příznivců z řad veteránů protestovali za tento požadavek v docích proti příjezdu tří nových úředníků z metropole a bránili jim po několik dnů ve vylovení.¹³⁴ Neméně důležitý byl pro Pouvanu požadavek zavedení tahitštiny jako oficiálního jazyka teritoria. Francouzština byla jazykem kolonistů, něčím cizorodým a násilně implantovaným, tahitština je jazykem a vyjádřením identity *mao 'hi*. Na symbolické rovině je důležité v tomto směru vystoupení Pouvany na zahajovacím zasedání polynéského teritoriálního shromáždění roku 1972. Tehdejší senátor Pouvanaa začal hovořit tahitsky, proti čemuž se ohradil tehdejší guvernér Francouzské Polynésie Pierre Angeli, neboť francouzština byla jazykem parlamentních deliberací.¹³⁵ Oceanizace kádru je aktuální v polynéské politice dosud a napříč politickým spektrem. Nicméně právně se ukazuje obtížné oceanizaci kádru prosadit, jelikož jde proti principu rovnosti. Státní rada, jenž funguje jako nejvyšší soudní orgán francouzské státní správy, takto prohlásila polynéský zemský zákon (*loi du pays*) z roku 2009 za nelegální, jelikož dle něj porušoval ustanovení článku 6 Všeobecné deklarace práv člověka a občana, obsažené v preambuli Ústavy, který se týká rovnoprávného přístupu k úřadům.¹³⁶

¹²⁹ DUFFY TOFT, M.: *The Geography of Ethnic Violence: identity, interests, and the indivisibility of territory*. 2006, s. 23.

¹³⁰ THOMPSON, V.; ADLOFF, R.: c. d., s. 34.

¹³¹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 122.

¹³² THOMPSON, V.; ADLOFF, R.: c. d., s. 39.

¹³³ Tamtéž, s. 41.

¹³⁴ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 121.

¹³⁵ Viz Tamtéž, s. 117-118.

¹³⁶ Décision n° 328776 du 25 novembre 2009 du Conseil d'Etat statuant au contentieux. *Legifrance.gouv.fr*. [online]. Dostupné z http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=D872ACD5F82EA81DF03BF1834FA08709.tpdila18v_2?cid

Roku 1956 je pro zámořská území schváleno *loi-cadre*, které začne od roku 1957 platit v EFO, nově Francouzské Polynésii a které rozšířilo kompetence místnímu shromáždění a vytvořilo Radu vlády.¹³⁷ *Loi-cadre* je reakcí centra nad odstředivé tendence, jimž od konce druhé světové války čelí ve svých bývalých koloniích a které od poloviny 50. let začínají nabývat na síle. Je to koncese centra, jež se snaží udržet jednotu státu, která ale zároveň otevírá větší prostor pro zisk nezávislosti. Po aplikaci *loi-cadre* na Francouzské Polynésii následují volby, v nichž sice RDPT získá 17 ze 30 křesel, ale jen 45% hlasů.¹³⁸ Začíná sílit opozici vůči RDPT. Opoziční strany vůči RDPT se dubnu 1958 spojí do Tahitského demokratického svazu (*Union Tahitienne démocratique-UTD*), pod vedením Rudyho Bambridge, kde Francis Sanford dělá pokladníka.¹³⁹ Roku 1958 do UTD vstoupí Gaston Flosse.¹⁴⁰ Tato strana je pak hlavní silou, která bojuje za udržení Francouzské Polynésie v rámci francouzského státu. Od roku 1958 začne být otevřeně spjatá s metropolitním gaullistickým Svazem nové republiky (*Union de la Nouvelle République-UNR*).¹⁴¹ Pouvanaa a jeho politická agenda začali být pro dominantní skupiny natolik nebezpeční, že v rámci mobilizace proti RDPT začaly potlačovat vlastní aspirace v oblasti autonomnějšího statutu Francouzské Polynésie. Tato reakce je pochopitelná, mohly by tím nechtěně podpořit politické aspirace Pouvany. Například Alfred Poroi, starosta Papeete, ještě před vzestupem Pouvany požadoval větší místní autonomii či snížení počtu funkcionářů z metropole.¹⁴²

Konec jedné éry tahitského separatismu znamenalo referendum o Ústavě V. republiky v srpnu 1958, které by v případě jejího neschválení znamenalo nezávislost pro Francouzskou Polynésii. Pouvanaa a jeho podporovatelé volali po tom, aby obyvatelé vyjádřili v referendu „ne“.¹⁴³ Nicméně 64, 4% hlasů bylo nakonec pro Ústavu a tedy zůstání Francouzské Polynésie v rámci Francie, kdy většina negativních hlasů pocházela z Pouvanovy hlavní základny podpory, ostrovů Sous-le-Vent, vyznačujících se v této době navíc protifrancouzskými náladami.¹⁴⁴ Počátkem října 1958 propukly v Papeete požáry. Pro odpůrce Pouvany, jenž byl ve svých požadavcích stále radikálnější, to byla příležitost, jak se ho zbavit. Odpovědnost za požáry tak byla připsána Pouvanovi. Trestní soud v Papeete uznal Pouvanu i přes nepřímé

Texte=JORFTEXT000021344815&dateTexte=20091129&categorieLien=cid#JORFTEXT000021344815 [cit. 20. 6. 2015].

¹³⁷ MOHAMED-GAILLARD, S.: *L'archipel de la puissance? La politique de la France dans le Pacifique Sud de 1946 à 1998*. 2010, s.

¹³⁸ THOMPSON, V.; ADLOFF, R.: c. d., s. 42.

¹³⁹ AL WARDI, S.: c. d., s. 208-209.

¹⁴⁰ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 140.

¹⁴¹ THOMPSON, V.; ADLOFF, R.: c. d., s. 48.

¹⁴² Tamtéž, s. 33.

¹⁴³ Tamtéž, s. 44.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 44-45.

důkazy vinným z pokusu o vraždu a žhářství a nelegálního držení zbraní a odsoudil ho na 8 let do vězení a na 15 let mu zakázal pobyt na Francouzské Polynésii.¹⁴⁵ Zatčení Pouvany bylo pro separatisty velkou ránou.

4. 4. Francouzská Polynésie v období francouzských jaderných testů v jižním Tichomoří

Šedesátá léta byla pro Francouzskou Polynésii zlomová. Vybudováním Tichomořského testovacího střediska (CEP) se Francouzská Polynésie dostane do popředí domácího, ale hlavně i mezinárodního zájmu, kdy bude hrát až do ukončení jaderných testů hrát důležitou roli v dynamice mezinárodních vztahů v oblasti jižního Tichomoří. Proč byla pro jaderné testy vybrána Francouzská Polynésie? Po té, co získalo roku 1962 Alžírsko nezávislost, byli Francouzi postaveni před nutnost najít náhradu za alžírské Reggane, které do té doby bylo středisko jaderných testů. Volba padla nakonec na dostatečně vzdálenou a izolovanou Francouzskou Polynésii. Odpalovací zařízení byla vybudována na neobydlených atolech Moruroa a Fangataufa v souostroví Tuamotu-Gambier. Podpůrná základna byla vybudována na ostrově Hao, kde byl mezinárodní aerodrom zajišťující spojení s kontinentální Francií, přičemž sídlo velitelství CEP bylo umístěno na Tahiti, které bylo ideálním díky přístavu i letecké dostupnosti.¹⁴⁶ CEP začalo aktivně fungovat v roce 1963. Od prvního testu roku 1966 uskutečnila Francie na atolech celkem 40 atmosférických testů¹⁴⁷, přičemž první test termonukleárních zbraní proběhl roku 1968.

Nástup de Gaulla k moci znamenal obrat v politice centra směrem ke přímější vládě nad periferiemi v jižním Tichomoří. Kompetence přiznané Francouzské Polynésii na základě *loi-cadre*, jenž byl vlastně prvním zákonem zajišťující Francouzské Polynésii autonomnější statut, vzaly rychle za své. Již v prosinci 1958 stát znovu ovládl místní exekutivu, zrušil post vice-prezidenta, radní ve vládě ztratili tituly ministrů i osobní kompetence a vláda nad teritoriem přešla pod guvernéra.¹⁴⁸ Gaullisté byli zastánci centralizovaného unitárního státu a vážně se dívali na potencionální hrozby pro integritu státu. Decentralizace, která ve Francii proběhne v 80. letech, bude záležitostí nastoupivší socialistické vlády. S instalací CEP také

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 45.

¹⁴⁶ CORDONNIER, I.: *La France dans le Pacifique sud. Approche géostratégique*. 1995, s. 53-54.

¹⁴⁷ Viz MRGUDOVIC, N.: c. d., s. 116.

¹⁴⁸ GILLE, B.: L'autonomie interne en Polynésie française. In REGNAULT, J-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco-français*. 2003, s. 135.

začaly být autonomistické či dokonce separatistické požadavky nebezpečnými, jelikož jaderné testy nevyvolávaly u mnohých Polynésanů a ani u mnohých okolních států příliš nadšení a tudíž nárůst silně autonomistických a separatistických tendencí by mohl pozici Francie na Francouzské Polynésii ohrozit. Navíc v gaullistickém uvažování hrálo zámoří důležitou roli v šíření francouzského vlivu ve světě.¹⁴⁹ Je zde třeba také zdůraznit, že dominantní skupiny zvyklé vládnout prostřednictvím centralizovaných institucí nejsou ochotné vyslyšet požadavky na politickou autonomii ze strany menšinových etnik, jelikož se obávají, že od autonomie je jen krůček k požadavkům nezávislosti.¹⁵⁰ Přesně tohoto se v této době báli i odpůrci politické autonomie Francouzské Polynésie (ať už gaullisté či jejich místní spojenci).¹⁵¹

Pokud už požadavky autonomie byly považovány vládou za potencionálně nebezpečné, o to více nebezpečné byly požadavky nezávislosti. V tomto kontextu nepřekvapí tvrdý zásah proti RDPT. Roku 1963 totiž Pouvanaa a Oopa obnovil debatu o nezávislosti, když vyzval RDPT, aby se vyslovalo pro nezávislost, což také v říjnu 1963 udělalo, avšak v reakci na toto bylo v listopadu 1963 RDPT spolu se stranou *Pupu Tiama Maohi* (Nezávislá strana maohi-PTM) rozpuštěna.¹⁵² Rozpuštění RDPT prakticky potlačí na nějakou dobu separatismus na Francouzské Polynésii. Například právě v důsledku tohoto značně utlumí nástupce Pouvany John Teariki, jenž stál v čele nástupnické strany RDPT jménem *Here Ai'a* (Láska k vlasti), svůj nacionalistický diskurs a začne plédovat za autonomii.¹⁵³

Vybudováním CEP sice Francouzská Polynésie vstoupila do éry ekonomické prosperity, ale zároveň se postupně stala strukturálně ekonomicky závislou na finančních prostředcích od státu, které začaly masivně na Francouzskou Polynésii proudit. Finanční prostředky od státu sice proudily na Francouzskou Polynésii vždy a to ať už na chod administrativy, podporu výrobních aktivit či prostřednictvím šíření externí pomoci, avšak kvůli CEP se tyto finanční prostředky od státu staly tím hlavním motorem ekonomiky. Zatímco v roce 1960 představovaly 29% HDP, tak postupně rostly, až roku 1966 dosáhly dokonce 98% HDP, následující rok poklesly sice na 63% HDP, roku 1968 však zase vystoupaly na 84% HDP a roku 1969 dosahovaly 54% HDP.¹⁵⁴ Lokální ekonomika se začala

¹⁴⁹ Viz MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 262.

¹⁵⁰ Viz ROTHCHILD, J.: c. d., s. 152.

¹⁵¹ Viz MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 71.

¹⁵² Tamtéž, s. 59-60. PTM byla nová strana Jeana-Baptista Cérana-Jérusalymiho.

¹⁵³ LÉONTIEFF, D.: John Teariki: la fin d'une certaine conception de l'autonomie. In REGNAULT, J-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions. Enjeux internationaux et franco-français*. 2003, s. 219.

¹⁵⁴ BLANCHET, G.: *L'économie de la Polynésie Française de 1960 à 1980: un aperçu de son évolution*. 1985, s. 38. Jsou v tom zahrnuty dohromady jak civilní tak i vojenské výdaje státu (včetně CEP).

silně orientovat na CEP, na nějž své živobytí navázalo čím dál více lidí. Vedlo to také k exodu z rurálních částí polynéského souostroví na Tahiti a do aglomerace Papeete. Dle G. Blanchetem citované řeči tehdejšího guvernéra Sicuraniho z května 1965 bylo CEP zaměstnáno 3500 dělníků a rurální exodus se dotýkal 80% až 90% pracovníků v zemědělství.¹⁵⁵

Problémem pro ekonomickou soběstačnost teritoria se stalo do budoucna to, že CEP narušilo tradiční ekonomickou aktivitu – zemědělství, které také představovalo velký zdroj pro export. S příchodem CEP začne klesat zemědělská produkce. Například produkce kopry poklesla od roku 1964 do roku 1967 o 40%, produkce vanilky poklesla mezi roky 1959 a 1970 o 84%, přičemž plantáže byly postupně opuštěny na Tahiti i Moorea a export zelené kávy, jenž roku 1960 představoval 114 tun, poklesl roku 1964 na 29 tun a následující rok ustal úplně.¹⁵⁶ Hodnota exportu poklesla z 1, 1 mld. F CFP roku 1960 na 434 miliónů roku 1970.¹⁵⁷ Začal růst podíl importovaných produktů a import tak postupně převážil nad exportem. Došlo k poklesu primárního sektoru v prospěch sektoru sekundárního, jehož růst byl však zejména spjat s výstavbou CEP a jeho infrastruktury a zejména pak sektoru terciálního, jenž začal silně dominovat.¹⁵⁸ Francouzská Polynésie se tak začala potýkat s problémy demografickými a sociálními zapříčiněnými odchodem lidí z okrajových ostrovů na Tahiti a příliš rychlou urbanizací, poklesem zemědělské produkce a převahou importu nad exportem, což přispívalo k nárůstu obchodních aktivit, které spolu se službami a administrativou přispěly k dominanci terciálního sektoru. Mnohým problémům z tohoto období Francouzská Polynésie čelí dosud a jen málo se daří nahradit ekonomický výpadek způsobený CEP, jak jsem ostatně již ukázala ve třetí kapitole této práce. Ekonomická závislost Francouzské Polynésie na centru je tak stále značná a je velkou otázkou, jak by bez vnějších zdrojů byla schopna Francouzská Polynésie v případě úplné nezávislosti fungovat.

V reakci na CEP začaly v 60. letech sílit autonomistické síly. Boj proti CEP se však neodehrával na straně autonomistů odděleně od otázky politického statutu. CEP ostatně kromě zdravotních rizik a sociálních a ekonomických dopadů na lokální obyvatelstvo pro autonomisty představovalo arbitrární zásah z centra učinění bez konzultace s lokálním obyvatelstvem.¹⁵⁹ Významnou roli hrály autonomistické strany Tearikiho *Here Ai'a* a *E'a Api* (Nová cesta) Francise Sanforda. Poslední jmenovaný byl dříve členem UTD. Ta byla stále

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 40.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 46.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 47.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 48-50.

¹⁵⁹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 133.

hlavní protiautonomní silou, kdy svoji argumentaci proti autonomii zakládala na tom, že francouzská Ústava neumožňuje oddělit vnitřní autonomii od setrvání v rámci francouzského státu.¹⁶⁰ Protiautonomistický proud, jehož čím dál viditelnějším představitelem se stával Gaston Flosse, byl však nakloněn menší proměně politického statutu. Roku 1973 v Teritoriálním shromáždění podá Gaston Flosse návrh samosprávného statutu teritoria.¹⁶¹ Dále ve svých požadavcích však v této době ještě nejde. Pro část populace bylo navíc z různých důvodů CEP výhodné a debata okolo něj tak nebyla jednotná. Barry Shineberg uvádí, že z CEP profitovali značně *demis*, představitelé městské buržoazie, kteří se díky němu dostali do klíčových pozic v průmyslových podnicích a obchodu a upevnili svoji přední pozici v politice a ve vyšších sférách veřejné správy.¹⁶²

Dá se také říci, že se mezi jednotlivými etnickými skupinami rozvinula kulturní dělba práce. Tento fenomén se netýká jen práce v úzkém slova smyslu, ale etnické specializace v povolání obecně, kdy „koncentrace určitých etnických skupin ve specifických ekonomických sektorech je rysem mnoha společností, dosahuje však vrcholu v post – koloniálních zemích.“¹⁶³ Ještě dle sčítání obyvatelstva z roku 1983 vyplývá, že Polynésané byli silně nadreprezentováni v oblasti rybolovu, zemědělství a v manuálních pracích. Naopak Evropané byli vysoce nadreprezentováni v exekutivě a svobodných povoláních, kde byli Polynésané zastoupeni jen slabě a naopak Evropané nebyli prakticky vůbec zastoupeni v zemědělství a rybolovu. Číňané se zase (nepřekvapivě vzhledem k již uvedenému) více orientovali na obchod a samostatně výdělečné činnosti.¹⁶⁴ Polynésané tak byli dlouhodobě silně zastoupeni v odvětvích typických pro jejich společnost z prekoloniální éry, naopak ve vyšších patrech moderních profesí a povolání byli disproporčně zastoupeni jinak menšinoví Evropané.

CEP představovalo problematický bod v regionálních vztazích mezi Francií a státy jižního Tichomoří. Boj proti CEP tak svedl na jednu stranu domácí polynéské aktéry (autonomisty, separatisty či církve) a mezinárodní aktéry (okolní státy a mezinárodní organizace). Je však třeba podotknout, že zatímco pro polynéské autonomisty a později i separatisty byla otázka CEP řešena spolu s otázkou politického statutu teritoria, mezinárodní aktéři v této fázi do otázky politického statutu Francouzské Polynésie aktivně nevstupovali,

¹⁶⁰ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 72.

¹⁶¹ TAGUPA, W. E.: Some Aspects of Modern Politics and Personality in French Polynesia. *The Journal of Pacific History*. Vol. 9 (1974), s. 144.

¹⁶² SHINEBERG, B.: The Image of France: Recent Developments in French Polynesia. *The Journal of Pacific History*. Vol. 21 (1986), No. 3, s. 154.

¹⁶³ HOROWITZ, D. L.: c. d., s. 108.

¹⁶⁴ Viz SHINEBERG, B.: c. d., s. 159.

prioritní pro ně byl CEP. Naopak v případě Nové Kaledonie se bude mezinárodní diskuse točit okolo politického statutu teritoria a práv původního obyvatelstva. Debata okolo CEP otevírá i otázku příslušnosti Francie k jižnímu Tichomoří. Pozice Francie v jižním Tichomoří nebyla nikdy lehká a otevření CEP její pozici ještě zproblematizovalo. Francie představuje vůči jižnímu Tichomoří cizorodý prvek a to nejen proto, že se jedná o dominantně anglofonní region. Ten hlubší problém odhaluje výrok Jean-Marie Tjibaoua na adresu Jacquese Lafleura, kaledonského loajalisty, jenž připomíná Isabelle Cordonnier: „My jsme odsud a odnikud jinud; vy jste odsud, ale také odjinud.“¹⁶⁵ Pro původní obyvatele francouzského jižního Tichomoří je přináležitost k ostrovům jedinečná. Ostrovy jsou pro ně na rozdíl od Francouzů jedinou domovinou, čemuž dává hlubší rozměr silná vazba k rodné půdě: „Domovina je tudíž zvláštní kategorií území: není to objektem, jenž by mohl být vyměněn, ale neoddělitelným atributem skupinové identity.“¹⁶⁶ S ohledem na řečené nepřekvapí, že mezi Polynésany jsou Francouzi z metropolitní Francie vnímáni často jako cizinci, jako někdo, kdo do regionu nepatří.¹⁶⁷ Ostatně výraz *popa'a* znamená zároveň i cizinec (bílá pleť).

Mezinárodněpolitický vývoj konce 60. let a zejména pak let 70. dodá vztahům v jižním Tichomoří novou dynamiku a také se promítne i do vývoje na Francouzské Polynésii. Za prvé od druhé poloviny 60. let zažije jižní Tichomoří vlnu dekolonizace. Nezávislost získá Západní Samoa (1965), Nauru (1969), Fidži (1971), Papua Nová Guinea (1975), Šalamounovy ostrovy a Tuvalu (1978). Roku 1980 také získá nezávislost Vanuatu, což je nástupnický stát britsko-francouzského kondominia Nové Hebridy. Vzniknou tak noví aktéři, kteří budou vystupovat proti francouzské politice v jižním Tichomoří. Navíc roku 1971 vznikne regionální mezivládní organizace Fórum jižního Pacifiku, jehož Francie není členkou, jelikož členství je omezeno na ostrovní státy Oceánie. Austrálie a Nový Zéland se členy Fóra staly, ač nejsou malými ostrovními státy, neboť členství dvou regionálních mocností je výhodné politicky i finančně.¹⁶⁸

Fórum umožní ostrovním státům koordinovat svoji zahraniční politiku a také se stane nástrojem mezinárodního tlaku na Francii. Fórum se tak začne angažovat i v tlaku na konec francouzských jaderných testů a vytvoření bezjaderné zóny v jižním Tichomoří. Z menších ostrovních států v tomto hrály roli zejména Fidži a Papua Nová Guinea. Tyto dva státy také ve spolupráci s Novým Zélandem učiní z agendy regionální denuklearizace agendu s globálním dosahem, když roku 1975 vystoupí na Valném shromáždění s rezolucí o denuklearizaci

¹⁶⁵ PIM, leden 1990, s. 10. Cit. dle CORDONNIER, I.: c. d., s. 25.

¹⁶⁶ DUFFY TOFT, M.: c. d., s. 20.

¹⁶⁷ Viz AL WARDI, S.: c. d., s. 270-272.

¹⁶⁸ Viz MRGUDOVIC, N.: c. d., s. 133.

jižního Tichomoří, která je schválena.¹⁶⁹ Již roku 1973 dají Nový Zéland a Austrálie stížnost proti francouzským jaderným testům k Mezinárodnímu trestnímu soudu.¹⁷⁰ Od roku 1975 probíhaly jaderné testy místo v atmosféře v podzemí, což zároveň vedlo díky menší náročnosti ke snížení kapacit CEP.¹⁷¹ Mezinárodní skandál a narušení vztahů Francie a jejích spojenců v jižním Tichomoří způsobí potopení lodi Greenpeace Rainbow Warrior plující na protest proti jaderným testům v rámci akce francouzské tajné služby v roce 1985. Zlepšení vztahů se státy jižního Tichomoří v tomto směru nastane až s rozhodnutím François Mitteranda, který roku 1992 vydá moratorium na jaderné testy. Nicméně ještě během prvního sedmiletého volebního období se Mitterand silně přikláněl ke koncepci jaderného odstrašení.¹⁷² S proměněnou mezinárodněpolitickou realitou po roce 1989 už tak jaderné zbraně pro Mitteranda tak klíčové nejsou. Po nástupu Jacquese Chiraka do prezidentského úřadu jsou však v letech 1995-6 testy obnoveny. Nakonec ale Francie roku 1996 podepíše všechny protokoly smlouvy o zóně bez jaderných zbraní v jižním Tichomoří (tzv. smlouva z Rarotonga, 1985). Kromě jaderných testů dlouhodobě zatěžovala mezistátní vztahy v regionu i situace na Nové Kaledonii.

V 70. a 80. letech dojde na Francouzské Polynésii k významným politickým změnám. Ty budou vsazeny do kontextu vývoje započatého již 60. léty. Je to éra dekolonizace v Africe a ostatně i éra dekolonizace v jižním Tichomoří. Je to období, kdy končí válka v Alžírsku, proběhne kubánská revoluce a odstartuje Kulturní revoluce v Číně, hnutí za občanská práva v USA, ale zároveň i období druhé války ve Vietnamu. Je to období nových myšlenek a podnětů, které dění ve světě vyvolá. Do popředí se dostávají otázky rasové, genderové, sexuální i environmentální a s nimi i problém emancipace znevýhodněných skupin. Šíří se diskuse o imperialismu, právu na sebeurčení i marxismu. Je to éra *tiers-mondismu* a s ním spjatého socialismu Třetího světa, indigenní nacionalismus (*indigenous nationalism*) a protikoloniálních postojů. Šíří se mírové hnutí a myšlenky pacifismu. Zároveň na polynéské i mezinárodní úrovni probíhá boj proti jaderným testům. Od roku 1965 roste navíc počet studentů ze zámoří, kteří odjíždějí na evropskou část Francie pokračovat ve vyšším vzdělávání.¹⁷³ Nepochybně to vedlo i k načerpání nových idejí, které kolovaly v rámci výše nastíněných debat, což se zejména, jak ještě ukáží v další části práce, projevilo u studentů

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 159-160.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 179-182.

¹⁷¹ CORDONNIER, I.: c. d., s. 115-116.

¹⁷² AUDIGIER, F.; REGNAULT, J-M: Conclusion. In REGNAULT, J-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco-français*. 2003, s. 564.

¹⁷³ DOUMENGE, J-P.: L'immigration dans les territoires d'outre-mer: réalités et perceptions. In FABERON, J-Y.; GAUTIER, Y. et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer* . 1999, s. 144.

z Nové Kaledonie. Pro vztah centra k periferiím je důležité i to, že se po letech, kdy úřad prezidenta drželi gaullisté, do něj roku 1974 dostává Valéry Giscard d'Estaing, jenž byl ochotnější k ústupkům ve věci politického statutu teritoria.

V 70. letech chytá druhý dech polynéské hnutí za nezávislost, které se nejprve vsadí své požadavky do kontextu odporu vůči jaderným testům a od 80. let se poté zaměřuje na otázku půdy, k čemuž přidává i snahu podchytit socioekonomické problémy. Na separatistických programech se dobře odrážejí vlivy *tiers-mondismu*, díky čemuž se nacionalistický diskurs, s nímž přišel Pouvanea a Oopa, naplnil novým obsahem. Některé separatistické strany byly i velice radikální, jak ukazuje *Te Taata Tahiti Tiama* (Strana nezávislosti tahitského lidu) synovce Pouvany Charlie Chinga. Ta dokonce měla ozbrojenou složku, která se roku 1977 nechvalně proslavila zavražděním francouzského obchodníka.¹⁷⁴ Toto však představuje extrém, jelikož separatistické strany se jinak vždy snažily prosazovat své požadavky politickou cestou. Významnou separatistickou stranou této doby byla Strana *la Mana Te Nunaa* (Moc lidu), která následně od 80. let začala socialistický program kombinovat se silnou ekologickou linkou. Strana chtěla soběstačnou společnost postavenou na polynéské kultuře, avšak na rozdíl od ostatních separatistických stran nechtěla okamžitou nezávislost, ale nejprve nezávislost ekonomickou.¹⁷⁵ Okamžitou nezávislost naopak chtěla v této fázi *Tavini hui'atira* založená roku 1977 Oskarem Temaru.

V 70. letech tak centrum začalo čelit tlakům na změnu statutu, kdy na jedné straně stáli autonomisté a na druhé dokonce separatisté. Logičtější proto bylo udělat koncesi směrem k autonomějšímu statutu. Roku 1977 tak Francouzské Polynésie získá správní autonomii zahrnující finanční a administrativní autonomii a z guvernéra se stane Vysoký komisař.¹⁷⁶ Tento statut však představoval jen malou změnu oproti předchozímu stavu a nedosahoval ani rozsahu samosprávy přiznané *loi-cadre* z roku 1956.¹⁷⁷ Toto celé pochopitelně neuspokojí separatisty. A neuspokojí to ani Gastona Flosse, jenž od roku 1977 začal proměňovat svůj protiautonomistický postoj, až se z něj stal nakonec autonomista. Roku 1977 zakládá Flosse politickou stranu *Tahoera'a hui'atira*, jež vzniká jako dědička strany Union Tahitienne-UDR, vzniklé odštěpením od UTD. Flosse, jenž se se správní autonomií nespokojil, začne

¹⁷⁴ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 139.

¹⁷⁵ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 87.

¹⁷⁶ MOHAMED-GAILLARD, S.: *L'archipel de la puissance? La politique de la France dans le Pacifique Sud de 1946 à 1998*. 2010, s. 101.

¹⁷⁷ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 139.

požadovat její rozšíření na vnitřní autonomii, což dokonce předložil roku 1980 v Národním shromáždění.¹⁷⁸

Proč tato změna politického kurzu? Je třeba se podívat na situaci v polynéské politice té doby. Konzervativci, tedy ti, kteří zastávali protiautonomistické postoje, začali být vystaveni silící pozici autonomistů na jedné straně a čím dál hlasitějším separatistům, kteří byli schopni využívat nespokojenosti se socioekonomickou situací. Cílem Gastona Flosse nikdy nebyla úplná nezávislost, neboť je pro něj výhodné být součástí francouzského státu. Přijetí autonomistického programu tak bylo logickou reakcí na ztráty způsobené posilujícími autonomistickými stranami *Here Ai'a* a *E'a Api.*. Výměnou za koncese ze strany vlády (zavedení podzemních jaderných testů a autonomii) Sanford přestal žádat okamžitou nezávislost a navíc vláda zvýšila své výdaje do civilních projektů na Francouzské Polynésii hlavně do vzdělávání) jako kompenzace za ztráty způsobené snížením rozpočtu CEP.¹⁷⁹ Tím, že Flosse zradikalizoval své požadavky autonomie, tak mohl sebrat hlasy těmto v té době prakticky kooptovaným elitám a zároveň vytvořit protiváhu hnutí za nezávislost. Kromě toho byl Flosse napojen na gaullisty a toto napojení bylo vždy pro centrum výhodné. Flossova taktika přesunout se na autonomistické pozice se mu vyplatila, jelikož roku 1982 vyhrál volby, když porazil jednak autonomisty a také separatistickou *Ia Mana*.¹⁸⁰

Joseph Rothschild k mechanismům zadržování konfliktu píše: všechny tyto mechanismy a procedury zadržování konfliktu, v dobrém i špatném, elitistické ve smyslu, že vyžadují politicky stabilní etnické vůdce a brokery, kteří jsou imunní vůči tomu, aby byli přebiti bojovnějšími vyzývateli či aby byli vypuzeni ze své pozice odporem zdola vůči kompromisům, které tyto prostředky nutně zahrnují.¹⁸¹ Tímto popisovaným politicky stabilním vůdce-brokerem se stal právě Gaston Flossovi, jemuž se podařilo ukotvit na klíčové komunální úrovni. Populárním ho činí i výborná znalost tahitštiny.¹⁸² Kromě funkcí na subnacionální úrovni navíc stabilně zastává funkce v Národním shromáždění (poslanec i senátor).¹⁸³ Flosse také i chytře volil postupnou gradaci autonomistických požadavků jako

¹⁷⁸ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 102.

¹⁷⁹ SHINEBERG, B.: c. d., s. 162-163.

¹⁸⁰ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 41.

¹⁸¹ ROTHSCHILD, J.: c. d., s. 164.

¹⁸² REGNAULT, J-M.: Gaston Flosse: une certaine idée de la France et de *Tahiti Nui*. In REGNAULT, J-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco-français*. 2003, s. 229.

¹⁸³ Flosse, čelící dlouhodobě různým korupčním skandálům, má momentálně zakázán na 3 roky výkon politických funkcí, ale i přesto ohlásil návrat do politiky v roce 2017 a stále si zachovává funkci prezidenta své politické strany. Viz Gaston Flosse échappe à un nouveau procès pour corruption. *Lemonde.fr*. [online]. 17. dubna 2015. Dostupné z http://www.lemonde.fr/societe/article/2015/04/17/gaston-flosse-echappe-a-un-nouveau-proces-pour-corruption_4617692_3224.html[cit. 3. 7. 2015]

protiváhu separatistickým stranám, které bylo slyšet v 80. letech a 90. letech čím dál více kvůli socioekonomickým problémům. Roku 1984 Francouzská Polynésie získala vnitřní autonomii (tzv. statut Lemoine). Ta kombinovala principy decentralizace probíhající v metropoli a také ideje vnitřní autonomie a byla tak vytvořena funkce voleného prezidenta, získala administrativní a finanční samosprávu a nadto byla poprvé legislativně uznána polynéská identita, kdy si teritorium mohlo zvolit i vlastní distinktivní symboly (vlajka, hymna).¹⁸⁴ Flosse byl také zvolen prvním prezidentem Francouzské Polynésie. Nicméně Flosse šel v otázce politického statutu ještě dál a začal od roku 1985 požadovat rozšíření autonomie na přidružený stát, jako jsou Cookovy ostrovy volně přidružené k Novému Zélandu, jenž si drží pravomoci jen v obranné politice, měně a zahraniční politice.¹⁸⁵

Tyto odvážné požadavky jednak braly hlasy autonomistům a jednak obrušovaly hrany separatistickým požadavkům, zároveň ale i odrážely to, jak Flosse postupně personalizoval politiku, což v té době ostatně tak i vnímala politická scéna.¹⁸⁶ Této personalizaci polynéské politiky nahrává ona až v parochiální polynéská politická kultura, kde mají velkou pozici lokální politici kumulující v sobě několik rolí, a kteří jsou díky systému patronáže schopni v politice přežít celá desetiletí, čehož je sám Flosse důkazem. Flosse postupně zcela zastínil „otce“ autonomního statutu z roku 1977 Sanforda i Tearikiho¹⁸⁷ a je to právě on, kdo stojí u všech následujících autonomních statutů, které Francouzská Polynésie dosud obdržela. Ostatně Gaston Flosse se také neváhá označovat za otce moderní Polynésie.¹⁸⁸ Flosse a jeho strana tak byli postupně schopni prakticky ovládnout polynéskou politiku, kterou řídili od roku 1982 do roku 2004 s krátkou přestávkou mezi lety 1987-1991. Flosse byl v tomto období prezidentem teritoria v letech 1984-87 a 1991-2004.

Dominance *Tahorea'a* se v 80. letech začala budovat i díky volebnímu systému, zavedenému roku 1985. *Tahorea'a* těžila z toho, že v tomto systému byly nadreprezentovány méně obydlené vnější ostrovy (sous-le-Vent, Tuamotu-Gambiers, Markézy, Australes), které jsou tradičně konzervativnější a profrancouzské, zatímco nejobydlenejší volební obvody zahrnující Tahiti a ostatní ostrovy du-Vent byly podreprezentovány.¹⁸⁹ Straně *Tahorea'a* se navíc postupně podařilo vytvořit široký systém redistribuce v prospěch Polynésanů žijících

¹⁸⁴ Viz AL WARDI, S.: c. d., s. 19.

¹⁸⁵ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 114.

¹⁸⁶ Viz Tamtéž, s. 114-115.

¹⁸⁷ John Teariki zemřel roku 1983, Francis Sanford roku 1996.

¹⁸⁸ Viz jeho biografie na oficiálních stránkách *Tahorea'a* na Présidence. *Tahoeraahuraaatira.pf*[online]. Dostupné z <http://www.tahoeraahuraaatira.pf/index.cfm?maeva=JzhbJ1FOTSkmITAgIAoKeQuAl>[cit. 3. 7. 2015]

¹⁸⁹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 152.

právě na odlehlých ostrovech,¹⁹⁰ čímž si zde tak vytvořila stabilní zdroje podpory. Podpora separatistické *Taviny* byla vždy naopak spíše na Tahiti a ostatních ostrovech du-Vent.¹⁹¹ Tahiti totiž kvůli CEP zažívalo zvýšený příliv obyvatelstva z okrajových oblastí a ostrovů a to zejména do Papeete a okolí. Rychlá urbanizace však s sebou přinesla i rostoucí socioekonomické problémy včetně nárůstu počtu městské chudiny, z čehož se snažili těžit a dosud snaží těžit separatisté z *Taviny*. Ostatně není náhodou, že Oscar Temaru se stává *tavanou* Faa'a právě roku 1983, jelikož zvláště v této době to byla chudá a dělnická oblast, na níž se dosti projevovaly socioekonomické problémy, jimž Tahiti čelilo.¹⁹² Závažnost socioekonomických problémů v 80. letech se projevila v říjnu 1987, kdy došlo v Papeete k velkým pouličním bouřím, které představovaly eskalaci situace vzniklé v důsledku plánů snížit počet tahitských dělníků vykládajících náklad v docích na Moruroa. Ke stávce dělníků z doků se přidali i nezaměstnaní mladí muži a situace vygradovala dokonce do vyhlášení stavu ohrožení.¹⁹³

Separatistické hnutí se dařilo dlouhodobě držet různými způsoby pod kontrolou, což zdaleka neplatilo pro Novou Kaledonii, jak ještě ukáží. Kromě již výše zmíněných faktorů, které potlačovaly separatistické tendence i vliv separatistických politických stran (jako *Tavini*), je třeba zmínit i ekonomickou situaci Francouzské Polynésie. Ta dává nový rozměr patronáži, kterou jsem ukázala na místní úrovni. V tomto schématu je patronem francouzský stát a klienty jsou místní elity. Díky státu si tyto lidé jsou schopni udržovat své mocenské postavení. Stát poskytuje zdroje (finanční transfery), na nichž se s implantací CEP stala polynéská ekonomika závislou. Tyto zdroje jsou pak elity schopny redistribuovat dále svému elektorátu a udržovat se tak v politických funkcích. Vytváří se tak celá klientelistická síť. Stát tak tím, že poskytuje finanční zdroje, si vytváří zdroje podpory, jelikož tím si k sobě připoutává místní politické elity, které zároveň mají na sebe navázané své často velice stabilní elektoráty. Lokální elity se tak dostávají do závislosti na přetrvávající francouzské přítomnosti na Francouzské Polynésii, neboť z ní různým způsobem profitují. Takto například John Teariki začal těžit z instalace CEP. Rejdař a poté i zemědělec Teariki jednak převážel mezi Tahiti a Moorea zaměstnance CEP a prodával pomeranče armádě a jednak také jeho žena

¹⁹⁰ Viz REGNAULT, J.-M.: La vie en Polynésie française. Penser les antipodes. *Hermès*. Vol. 1 (2002), No. 32-33, s. 524.

¹⁹¹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 152.

¹⁹² Viz Tamtéž, s. 138.

¹⁹³ Tamtéž, s. 154.

pronajímala domy ve Faa'a zaměstnancům CEP.¹⁹⁴ Ostatně četné korupční skandály Gastona Flosse jsou takovým odrazem těchto klientelistických vztahů stát-lokální elity-lokální zájmy.

Důležitá je také pozice *demis* mezi politickou elitou, kteří mohou díky hrát onu roli brokerů mezi *mao'hi* a *papa'a*, mezi periferií a centrem. Centrum totiž nemá, vzhledem k malým počtům Evropanů, na Francouzské Polynésii silné přirozené zdroje podpory mezi populací, jako má na Nové Kaledonii. Nadto Evropané původem z metropolitní Francie nehrají od roku 1982 v politice výraznou roli.¹⁹⁵ Proto je tak centrum nuceno si hledat zdroje podpory mezi ostatním obyvatelstvem. Jean-Marc Regnault tvrdí, že francouzské pravicové vlády se uchýlovaly i k politickým opatřením, která měla vyjít vstříc profrancouzskému Gastonu Flossovi a posílit pozici jeho strany. Mezi opatření, která zvýhodňovala Flosse a jeho stranu patřilo rozšíření komun na celou Francouzskou Polynésii roku 1972, jehož Flosse využil k vytvoření základu své podpory a také masivní naturalizace Číňanů roku 1973 a jejich rychlé zapsání na seznamy voličů, jež mu mělo tehdy pomoci porazit Sanforda (neúspěšně).¹⁹⁶ I ve volební reformě z roku 1985, byť provedené za socialistické vlády, Regnault vidí možný politický kalkul vlády zvýhodňující profrancouzskou Flossovou stranu.¹⁹⁷

4. 5. Současná situace na Francouzské Polynésii

Nedlouho po definitivním konci jaderných testů obdržela Francouzská Polynésie roku 1996 plnou autonomii a došlo k dalšímu převodu kompetencí od státu směrem k teritoriu.¹⁹⁸ Zatím poslední rozšíření autonomie nastalo roku 2004. Tento nový statut zdůraznil polynéská kulturní specifika (možnosti ochrany půdního bohatství atd.), možnosti přijímat zemské zákony (*lois du pays*) a přenesl na Francouzskou Polynésii další kompetence.¹⁹⁹ Nicméně název zámořská země (*pays-d'outre-mer*), obsažený v organickém zákoně k politickému statutu, nemá právní podstatu, a tudíž se v tomto směru stále užívá název COM. Rok 2004 zároveň odstartoval éru politické nestability na Francouzské Polynésii spjatou s častým střídáním vlád i proměnlivostí stranických aliancí. Přitom Gaston Flosse si od nového statutu

¹⁹⁴ LÉONTIEFF, D: c. d., s. 220.

¹⁹⁵ REGNAULT, J-M.: La vie politique en Polynésie française. Penser les antipodes. *Hermès*. Vol. 1 (2002), No. 32-33, s. 522.

¹⁹⁶ REGNAULT, J-M.: Gaston Flosse: une certaine idée de la France et de *Tahiti Nui*. In REGNAULT, J-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 230-231.

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 231. Na tento možný politický kalkul upozorňuje i Stephen Henningham. Viz HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 152.

¹⁹⁸ Viz MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 147-148.

¹⁹⁹ Viz TESOKA, L: Le nouveau statut de la Polynésie française. *Pouvoirs locaux*. Vol. 4 (2004), No. 63, s. 165-173.

a také od modifikace volebního systému do polynéského shromáždění evidentně sliboval posílení dominantního postavení sebe i své politické strany, která v té době měla v polynéském shromáždění většinu. Právě Flosse (v té době senátor a prezident Francouzské Polynésie) stál za návrhem modifikace volebního systému, která byla včleněna do organického zákona z 27. února 2004 týkajícího se autonomního statutu Francouzské Polynésie.²⁰⁰ Do té doby proporčního volebního systému- byť o míře proporcionality je možno vzhledem k již uvedenému diskutovat- byla vnesena majoritární logika. Počet volebních obvodů byl zvýšen na 6. Kandidátka, která v daném volebním obvodu získala většinu hlasů, obdržela třetinu křesel rozdělovaných v tomto obvodu. Jednalo se tak o většinový bonus. Zbylá křesla byla poté přidělena proporčně všem kandidátkám, které překročily 3% volební práh. Z celkem 57 křesel tak 20 křesel bylo přidělováno pomocí většinového bonusu, zbylá křesla pak proporčně. Zaveden byl tak volební systém kombinující většinové i proporční principy. K jisté korekci tohoto systému došlo roku 2011 přijetím nového organického zákona.²⁰¹ Ten zavedl dvoukolovou volbu oproti předchozí jednokolové, tudíž pokud žádná kandidátka nezíská absolutní většinu hlasů v prvním kole, která je nutná k zisku oné 1/3 křesel, koná se druhé kolo, do nějž postupují ty kandidátky, které získaly alespoň 12, 5% hlasů v prvním kole. Zbytek křesel je opět přidělován proporčně.

Rok 2004, jak již bylo řečeno, znamenal počátek politické nestability. Místo toho, aby se upevnilo postavení Flosse a jeho strany, tak hned ve volbách po přijetí statutu roku 2004 získává post prezidenta Francouzské Polynésie charismatický Oscar Temaru. Ten je také v současnosti hlavním reprezentantem separatistů a vede koalici Unie pro demokracii (*Union pour la démocratie* -UPLD), jejíž je jeho strana *Tavini Huira'atira* součástí. Na diskursu *Tavini* je patrný vliv *tiers-mondismu*, který ovlivnil i separatistické strany na Nové Kaledonii. *Tavini* i Kanacká a socialistická fronta národního osvobození (*Front de libération nationale kanak et socialiste*-FLNKS) tak například volí universalistický odkaz na různé lidskoprávní rezoluce Organizace spojených národů (OSN) či rezoluce OSN týkající se práva na sebeurčení, které využívají k podpoře svých požadavků.²⁰² V nacionalisticky zabarveném diskursu *Tavini* je patrné také vyzdvihování původní kultury *mao'hi*, obdobně jako kanačtí separatisté vyzdvihují původní kulturu Kanaků. Bohužel však není veřejnosti známa

²⁰⁰ Viz GUISELIN, E-P.: Les élections à l'Assemblée de la Polynésie française: de nouvelles règles electorales. *VUW Law Review*. Vol. 35 (2004), No. 2, s. 505-524.

²⁰¹ LOI organique n° 2011-918 du 1er août 2011 relative au fonctionnement des institutions de la Polynésie française. *Legifrance.gouv.fr*. [online]. Dostupné z <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000024424419>[cit. 3. 7. 2015]

²⁰² Viz AL WARDI, S.: c. d., s. 66.

socialistická podoba projektu nezávislosti dle *Tavini*, která se objevuje v interních dokumentech.²⁰³

Podle *Tavini* je Francouzská Polynésie ve vztahu k francouzskému státu kolonií. Cílem je opustit tento koloniální systém, který přeci opustila i všechny nefrankofonní teritoria v Tichomoří. Autonomisté pak dle *Tavini* představují vlastně reakční sílu, která chce vývoj směrem k nezávislosti zastavit. Francouzská Polynésie by také měla sama převzít správu nad svým rozvojem i správou svých přírodních bohatství.²⁰⁴ Převzetí správy přírodního bohatství odkazuje na vymezování vůči ekonomické politice centra na teritoriu, jež se objevuje v diskursu *Tavini*. S ohledem na vyzdvihování kultury *mao'hi* je třeba zmínit i snahu přenést některé principy života prekoloniální polynéské společnosti do dnešní doby. Toto platí pro Temaruem zdůrazňovanou důvěru v možnost potravinové soběstačnosti teritoria spjaté s voláním po podpoře zemědělství a konzumace místních produktů na místo těch importovaných jakožto návratu k fungování polynéské společnosti v éře před příchodem Evropanů.²⁰⁵ Vzhledem ke stávající situaci teritoria je to však nereálné.

Oscar Temaru má také stejně jako Gaston Flosse záměr přejmenovat Francouzskou Polynésii tak, aby nesla místní (polynéský) název. Takto se ostatně už Nové Hebridy přejmenovaly na Vanuatu po získání nezávislosti. Gaston Flosse od roku 1992 propaguje název *Tahiti Nui* („Velké Tahiti“). Oscar Temaru a separatisté se nejdříve proti názvu *Tahiti Nui* vyslovovali, roku 2005 ho však také podpořili, ale od roku 2009 začali prosazovat název *Ma'ohi Nui*. („Velké Mao'hi“).²⁰⁶ Problémem názvu *Ma'ohi Nui* je, že může být vnímán jednak jako odkaz na kulturu *ma'ohi* ale také jako odkaz na etnický původ *ma'ohi*. Může tak být vnímán jako vylučující vůči ostatním etnikům žijícím na Francouzské Polynésii (Evropané, Číňané aj.). Otázkou zůstává, do jaké míry se Temaru tímto etnicky (ať už přiznaně anebo nikoliv) zabarveným názvem inspiroval u Kanaků, kteří si představují název Kanaky pro Novou Kaledonii. Můžeme v tom však zároveň vidět další způsob, jakým se *Tavini* vymezuje vůči centru respektive vůči kulturnímu a historickému dědictví, které Francie na polynéském souostroví zanechala.²⁰⁷ Spolu s již zmíněným návratem

²⁰³ REGNAULT, J.-M.: La vie en Polynésie française. Penser les antipodes. *Hermès*. Vol. 1 (2002), No. 32-33, s. 525.

²⁰⁴ Viz *Tavini*: réponse au Front National. *Tahiti-infos.com*[online]. 9. května 2012. Dostupné z http://www.tahiti-infos.com/TAVINI-Reponse-au-Front-national_a47493.html[cit. 3. 7. 2015]

²⁰⁵ Viz Temaru prône l'autosuffisance alimentaire. *Consultation.ladepeche.pf*[on-line]. 28. srpna 2009. Dostupné z <http://consultation.ladepeche.pf/article/politique/temaru-prone-l%E2%80%99autosuffisance-alimentaire>[cit. 3. 7. 2015]

²⁰⁶ SAURA, B.: ‘*Les discours de l'identité mā'ohi. Contenu théorique, et actualité politique renouvelée*. 2009, s. 2. [on-line]. Dostupné z http://www.tahiti-infos.com/Ma-ohi-Nui-le-nom-choisi-par-les-independantistes-pour-le-pays-fait-polemique_a31696.html [cit. 3. 7. 2015]

²⁰⁷

k potravinové soběstačnosti v tomto také můžeme vidět způsob jak mobilizovat ty voliče, na něž *Tavini* cílí, což jsou dlouhodobě sociálně a ekonomicky znevýhodnění obyvatelé městských periferií (často etnický *mao'hi*), kterým francouzská přítomnost nepřináší či si myslí, že nepřináší, materiální i nemateriální statky.

Tavini není názorově konzistentní, co se týče procesu nezávislosti. Nejdříve si představovala nezávislost okamžitou, což ještě držela v 80. letech. Proti námitkám, že by tyto požadavky nebyly ekonomicky výhodné, argumentovali mluvčí *Tavini* trvajících nerovnostmi v distribuci bohatství, kdy by nezávislost umožnila Polynésanům žít lépe jejich tradičním životem.²⁰⁸ Po obnovení jaderných testů v 90. letech ale představitelé *Tavini* v reakci na obavy z poklesu ekonomické podpory ze strany Francie zdůrazňovali postupný proces zisku nezávislosti.²⁰⁹ Navíc roku 2004 uzavřela *Tavini* smlouvu o spolupráci se Socialistickou stranou z metropole, která byla obnovena roku 2011 a nepočítala s nezávislostí, jelikož ostatně i představitel PS François Hollande se vyjadřovali proti nezávislosti.²¹⁰ Avšak 17. května roku 2013 byla Francouzská Polynésie zapsána na základě konsenzuálně přijaté rezoluce Valného shromáždění OSN na seznam území určených k dekolonizaci a to právě z iniciativy polynéských separatistů v čele s Temaruem a za podpory malých ostrovních států jižního Tichomoří (Tuvalu, Nauru, Šalamounovy ostrovy).²¹¹ Malé ostrovní státy, které samy mají koloniální minulost, tvoří vnější zdroje podpory polynéských i kanackých snah o nezávislost. V případě Francouzské Polynésie se však dříve tyto státy soustřeďovaly na mezinárodní půdě na otázku CEP a jaderných testů a ne na otázku politického statutu teritoria. Navíc až od roku 2004 se začali představitelé *Tavini* dostávat do exekutivních funkcí, což zakládá mnohem větší legitimitu politickým krokům směřujícím k nezávislosti. OSN, která se musí vyrovnávat s rozporem mezi závazkem ochrany svrchovanosti a integrity států na jedné straně a závazkem principu sebeurčení národů na straně druhé, překonává tento rozpor tím, že její většina hlasujících pro uznání práva na sebeurčení těm kolonizovaným národům, které se snaží o politickou nezávislost na metropoli, od níž jsou geograficky separovány vodou.²¹²

Legitimita kroku Temarua a dalších separatistů je však zpochybněna tím, že před hlasováním OSN se 5. května 2013 se konaly volby do teritoriálního shromáždění, v nichž

²⁰⁸ Viz HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 138.

²⁰⁹ ALDRICH, R.; CONNELL, J.: c. d., s. 121.

²¹⁰ François Hollande: „Je ne suis pas pour l'indépendance en Polynésie“. *Tahiti-infos.com*[on-line]. 25. února 2012. Dostupné z http://www.tahiti-infos.com/Francois-Hollande-Je-ne-suis-pas-pour-l-independance-en-Polynesie_a42175.html[cit. 3. 7. 2015]

²¹¹ K událostem května 2013 viz Polynésie: la France dénonce une „ingérence flagrante“ de l'ONU. *Lemonde.fr*. [on-line]. 17. května 2013. Dostupné z http://www.lemonde.fr/politique/article/2013/05/17/la-france-ne-participera-pas-au-vote-a-l-onu-sur-la-decolonisation-de-la-polynesie_3280743_823448.html[cit. 3. 7. 2015]

²¹² ROTHCHILD, J.: c. d., s. 177.

Oscar Temaru prohrál s Gastonem Flossem, jenž byl proti návrhu rezoluce, na což také upozorňovala i Francie, jež se hlasování v OSN nezúčastnila a odsoudila ho.

Separatisté z *Tavini* nyní využívají zapsání na seznam území určených k dekolonizaci k tomu, aby Zvláštní výbor OSN pro dekolonizaci upozorňovali na témata, která dlouhodobě tvoří součást diskursu *Tavini*. Nedávno takto poukázali před tímto výborem na problém jaderného testování a jeho dopady, což je i přes konec testů stále politickým tématem či na problém vytěžování polynéských přírodních zdrojů, a zdůraznili, že dle nich současný statut autonomie není ve výsledku ničím jiným než moderní formou kolonialismu.²¹³ Temaru se také v dubnu 2015 opět vrátil k myšlence požadovat okamžitou nezávislost. Přitom před tím si dlouhodobě představoval něco jako kanackou cestu, tedy graduální proces zisku nezávislosti na základě dohod se státem obdobných jako jsou Dohody z Nouméa.²¹⁴ Problémem zůstává, jakým způsobem si Temaru představuje zajištění ekonomické životaschopnosti teritoria tolik závislého na přísunu prostředků od francouzského státu. Problémem také je, do jaké míry je vůbec politická nezávislost možná, bez toho aniž by došlo nejdříve k ekonomické emancipaci teritoria.

Lídry autonomistického bloku zůstávají *Tahorea'a* a Gaston Flosse. Gaston Flosse i přes obdržení široké autonomie na základě statutu z roku 2004 stále usiluje o rozšíření politického statutu Francouzské Polynésie, který si představuje jako přidruženou zemi (*pays associé*), čímž tak modifikoval své požadavky přidruženého státu z 80. let. V otevřeném dopise francouzskému ministrovi pro zámoří (ze dne 23. 3. 2015) zdůraznil, že se v žádném případě nejedná o krok směrem k nezávislosti a přidružená země není to stejné jako přidružený stát (*état associé*) a i nadále tak chce ponechat Francouzskou Polynésii v rámci francouzského státu, byť na základě federálního propojení.²¹⁵ Spíše nežli cokoliv jiného vidím v těchto Flossových ambicích ohledně nového politického statutu teritoria produkt jeho dlouhodobých snah upevnit své mocenské postavení. Flosse tak hledá pro periferii (Francouzskou Polynésii) takový politický statut, jenž by mu politicky vyhovoval, ale zároveň nechce úplnou emancipaci periferie, jelikož zejména ekonomická závislost periferie na centru je tím, co mu umožňuje udržovat své mocenské postavení ve stávajícím systému. Již bylo

²¹³Viz Le Comité spécial de la décolonisation 8e séance – matin. (26. 6. 2015) *Un.org*[online].

Dostupné z <http://www.un.org/press/fr/2015/agcol3284.doc.html>[cit. 3. 7. 2015]

²¹⁴Viz SZILAGYI, Natasha; LIAO, Hubert: Oscar Temaru renonce aux accords de Tahiti Nui.

Polynesie.la1ere.fr[on-line]. 20. dubna 2015. Dostupné z <http://polynesie.la1ere.fr/2015/04/20/oscar-temaru-renonce-aux-accords-de-tahiti-nui-248829.html>[cit. 3. 7. 2015]

²¹⁵Gaston Flosse défend sa proposition de Pays associé. *Polynesie.la1ere.fr* [on-line]. 25. března 2015. Dostupné na <http://polynesie.la1ere.fr/2015/03/25/gaston-flosse-defend-sa-proposition-de-pays-associe-241859.html>[cit. 3. 7. 2015]

řečeno, že Flosse personalizuje politiku, čemuž nahrává polynéská politická kultura. Ze strany *Tahorea'a* si Flosse za léta v politice vytvořil v zásadě svůj osobní aparát. Nicméně Flossova snaha dominovat straně a politické scéně vytváří tenze i štěpení v rámci strany samotné a také narušuje vztahy *Tahorea'a* s dalšími aktéry v politické sféře.

Roku 1987 došlo k odštěpení části *Tahorea'a* v období bouří v Papeete když Flosse, jenž se vzdal místa prezidenta teritoria kvůli svým ministerským povinnostem, toto místo předal svému věrnému Jacky Teuriovi místo Alexandru Léontieffovi, jenž měl na křeslo největší nárok. Mnozí tvrdili, že Teuriovo zvolení bylo účelové, aby křeslo držel jen do Flossova návratu.²¹⁶ V květnu 2015 došlo k jinému rozštěpení *Tahorea'a*, když byla částí (bývalých) členů *Tahorea'a* vytvořena v Polynéském shromáždění politická skupina *Tapura Huiiraatira* vedená Edouardem Fritchem. Tato událost představovala vygradování pnutí mezi částí *Tahorea'a* představované mimo jiné právě Fritchem na jedné straně a Flossem a jeho příznivci na druhé straně ohledně toho, kdo bude kandidovat do Senátu.²¹⁷ *Tahorea'a* tímto ztratila většinu v polynéském shromáždění. Kvůli svým mocenským ambicím se dokonce Flosse v roce 2008 po volbách spojil s UPLD za účelem získání funkce prezidenta teritoria proti svému dřívějšímu blízkému spolupracovníkovi a také autonomistovi Gastonu Tong Sangovi a jeho nové straně *To Tatou Ai'a* (Domovina nás všech). Toto celé však vedlo k přerušení dlouholeté spolupráce se Svazem pro lidové hnutí (*Union pour un mouvement populaire*- UMP) s *Tahorea'a*, který jakožto dominantní hráč francouzské pravice a následovník gaullistických politických formací vždy trval na setrvání Francouzské Polynésie i Nové Kaledonie součástí Francie a spolupráce *Tahorea'a* a UPLD se jeho představitelům pochopitelně nelíbila.²¹⁸ Zástupci *Tahorea'a* včetně Flosse do tohoto incidentu seděli ve francouzském parlamentu pod značkou UMP.

²¹⁶ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 154.

²¹⁷ Viz např. Tahiti ruling party poised to expel dissidents. *Radionz.co.nz*. [on-line]. 24. dubna 2015. Dostupné z <http://www.radionz.co.nz/international/pacific-news/271995/tahiti-ruling-party-poised-to-expel-dissidents> [cit. 3. 7. 2015]; Ruling Tahiti party loses assembly majority. *Radionz.co.nz*. [on-line]. 8. května 2015. Dostupné z]. <http://www.radionz.co.nz/international/pacific-news/273146/ruling-tahiti-party-loses-assembly-majority> [cit. 3. 7. 2015].

²¹⁸ Viz J.B.: Gaston Flosse reprend la tête de la Polynésie française. *Lefigaro.fr*. [on-line]. 24. února 2008. Dostupné z <http://www.lefigaro.fr/politique/2008/02/24/01002-20080224ARTFIG00023-gaston-flosse-reprend-la-tete-de-la-polynesie-francaise-.php> [cit. 3. 7. 2015]. UMP byl vytvořen sloučením gaullistického Sdružení pro republiku (*Rassemblement pour la République*-RPR) s několika středo-pravými stranami. V květnu 2015 byl UMP přejmenována na Republikány (*Les Républicains*).

5. Nová Kaledonie: na cestě k nezávislosti?

5. 1. Počátky francouzské přítomnosti na Nové Kaledonii: rozpory francouzského kolonialismu

Vnímání Melanésanů zdaleka nebylo v koloniální éře tak pozitivní jako vnímání Polynésanů. Zatímco obraz Polynésanů byl obrazem ušlechtilého divošství, obraz Melanésanů byl spíše obrazem primitivního divošství, spojovaného s násilím a kanibalismem. Polynésané byli viděni jako nadřazenější rasa, což mělo dopady i na zacházení s Melanésany. Symptomatickým projevem vykreslovaného obrazu Melanésanů byla koloniální výstava v Paříži roku 1931, na niž vyslal tehdejší novokaledonský guvernér Guyon několik desítek melanéských mužů, žen a dětí jakožto kulturní vyslance, již měli reprezentovat úspěchy francouzské civilizační mise.²¹⁹ Avšak zacházení s Melanésany zdaleka nebylo takové, jak si mnozí představovali. Nejenže byli ubytováni místo v prostoru výstavy v zahradách Vincennes na druhé straně Paříže v *Jardin d'Acclimations*, zoologické zahradě v Bouloňském lesíku, což nabývalo až hroživé příznačnosti v kontextu toho, že Melanésané byli vykreslováni jako kanibalové a divoši. Místo toho, aby byli kulturními vyslanci, tak s nimi bylo zacházeno spíše jako s námezdní pracovní silou (ba i hůře) a část z nich dokonce byla odeslána do Německa, i když dle představ francouzských úřadů měli zůstat ve Francii.

Zacházení s Melanésany vyvolalo skandál mezi veřejností i mezi francouzskými úřady. Jak však Stephen Henningham připomíná, obecně nešlo o kritiku francouzského kolonialismu jako takového, jelikož například francouzské úřady se také dosti bály, že skandál s Melanésany znehodnocuje obraz francouzské civilizační mise. Třeba francouzský ministr pro kolonie si postěžoval před guvernéry, že provedení výstavy domorodců z kolonií pomohlo „překoutit samotný cíl civilizační práce, kterou vykonáváme v koloniích a (...) zdiskreditovat výsledky, jichž jsme dosáhli.“²²⁰ Jakkoliv si mohly francouzské úřady stěžovat, že chování k Melanésanům během koloniální výstavy roku 1931 nereprezentovalo účel a výsledky civilizační mise, na níž byla postavena idea francouzského kolonialismu, tak při bližším pohledu na situaci na Nové Kaledonii se ukazuje, že způsob kolonizace tohoto

²¹⁹ K výstavě viz HENNINGHAM, S.: „The Best Specimen in All Our Colonial Domain“: New Caledonian Melanésians in Europe, 1931-32. *The Journal of Pacific History*. Vol. 29 (1994), No. 2, s. 172-187.

²²⁰ Zaznamenáno v Tamtéž, s. 178.

teritoria neměl s proklamovanou ideou francouzského asimilacionistického koloniálního programu mnoho společného.

Roku 1843 se na hlavním ostrově Nové Kaledonie (Grande Terre) usadili marističtí misionáři. Ti také začnou kvůli ne zrovna laskavému přijetí od části místního obyvatelstva požadovat, aby Francie území anektovala, což by jim umožnilo požívat vojenské ochrany.²²¹ Grand Terre a ostrov des Pins jsou nakonec anektovány Francií roku 1853, zbytek Nové Kaledonie roku 1855.²²² Na rozdíl od Francouzské Polynésie, však měla francouzská vláda s Novou Kaledonií jasné záměry. Chtěla ji přetvořit v trestaneckou kolonii s cílem z ní ve výsledku mít osadnickou kolonii. Nová Kaledonie tak spolu s Alžírskem byly jedinými francouzskými osadnickými koloniemi. Ostatně toto celé také vysvětluje mnohem rychlejší a jasnější průběh anexe celého teritoria než to, co jsme viděli na Francouzské Polynésii. První konvoj vězňů dorazil na Novou Kaledonii roku 1864, poslední roku 1897 (celkem cca 20 000) odsouzců, z nichž část tvořili i političtí vězni, kteří začali přijíždět do kolonie roku 1872 a kromě rebelů (Kabyľů/Arabů) z Alžírsku je tvořili zejména příslušníci pařížské komuny roku 1871.²²³ Z výrazných postav z komunardů deportovaných na Novou Kaledonii je třeba zmínit Henriho Rocheforta a Louise Michelovou. Spolu s návozem trestanců francouzská vláda zároveň uskutečňovala svůj plán z Nové Kaledonie vytvořit osadnickou kolonii. Toto se týkalo podpory chovatelů skotu či pěstitelů kokosů, producentů třtinového cukru či bavlny, přičemž první chovatelé dorazili z Austrálie a zavedli svoji metodu extenzivního využívání velkých savan.²²⁴ Francouzská vláda lákala i svobodné kolonisty. Takto na Grande Terre přijelo několik tisíc Francouzů z kontinentální Francie, zejména drobní rolníci z Alsaska a Lotrinska.²²⁵ Typickým rysem se i do budoucna stane imigrace a to i přes existenci původního obyvatelstva, jež však bylo postupně do velké míry z podílu na lokální ekonomice vylučováno.²²⁶ Kromě Francouzů přijížděli postupně i pracovníci z Nových Hebrid, Jávy či z Indočíny. Příjezd pracovní síly podpořilo i objevení niklu roku 1864. Osud Nové Kaledonie v mnoha ohledech připomíná osud dalšího území v regionu - Austrálie. I Austrálie byla projektována jako trestanecká kolonie (mířili sem také političtí vězni-Irové) a také jako osadnická kolonie. I v Austrálii se snažili o velkou zemědělskou produkci a chov dobytka a

²²¹ MRGUDOVIC, N.: c. d., s. 59.

²²² Tamtéž, s. 61.

²²³ THOMPSON, V.; ADLOFF, R.: c. d., s. 240-241.

²²⁴ DOUMENGE, J-P.: c. d., 1999, s. 137.

²²⁵ CORDONNIER, I.: c. d., s. 40.

²²⁶ Počty původního obyvatelstva na počátku kolonizace jsou odhadovány na 40000-45000. Pokles obyvatelstva v druhé půlce 19. století způsobily i nové choroby a epidemie zavlečené Evropany. Viz RALLU, J-L.: La population de la Nouvelle-Calédonie. *Population (French Edition)*. Vol. 40 (1985), No. 4-5, s. 725.

v neposlední řadě také i v Austrálii docházelo k vylučování původního obyvatelstva z lokální ekonomiky a vytváření rezervací pro původní obyvatelstvo.²²⁷

Koloniální administrativa potřebovala půdu pro trestaneckou kolonii i pro svobodné kolonisty a tak na Nové Kaledonii začala být postupně uplatňována taková opatření vůči původnímu obyvatelstvu, která je efektivně vytlačovala z jejich půdy a celkově narušovala jejich způsob života. Francouzská administrativa roku 1867 právně ukotvila existenci kmenů (*tribus*), v jejichž čele byl náčelník (či velký náčelník), což však byla funkce, která neměla vždy tradiční legitimitu zvykových náčelníků.²²⁸ Toto vneslo dosud nepoznanou sociální hierarchii do tradičního melanéského uspořádání, které se francouzské úřady tímto snažily institucionalizovat. V roce 1868 začaly být vytvářeny rezervace pro každý kmen, na něž se nově vázalo půdní vlastnictví, přičemž kmeny v rezervacích byly od roku 1887 podřízeny *régime d'indigénat*.²²⁹ S *régime d'indigénat* byla spjatá různá diskriminační opatření (viz už číst 4. 1. práce) včetně nucené práce. Roku 1894 k nim přibyla daň z hlavy. Proti záborům půdy a procesu vytváření rezervací se roku 1878 zvedla masová revolta Melanésanů pod vedením náčelníka Ataie. Revolta si vyžádala několik set mrtvých mezi Evropany a více jak tisíc u Melanésanů a následovaly ji přesuny revoltujících kmenů.²³⁰ Roku 1897 pak administrativa guvernéra Feilleta (1895-1903) vyhlásila své právo na vyvlastnění a také *cantonnement* (umístění do rezervací) kmenů na cizí území, které ona sama vybere, což bylo pravidlo před tím uplatňované jen vůči rebelujícím kmenům. Přemísťování mezi rezervacemi bylo zakázáno, pokud se nejednalo o případy plnění práce pro Evropany.²³¹ Další velké povstání Melanésanů nastalo roku 1917.

Ještě v počáteční fázi kolonizace byly dva typy míšeneckých dětí, které získávaly statut občana: buď díky tomu, že otec uznal své děti narozené z konkubináže (těchto případů nebylo mnoho) anebo na ostrovech Loyauté, kde Anglosasové vytvořili smíšené klany, které unikly *régime d'indigénat*.²³² Guvernér Feillet však začal aktivně prosazovat politiku kolonizace evropskými osadníky, což sice přispělo k vyrovnání mužů a žen u Evropanů, zároveň ale také došlo k praktické segregaci mezi oběma velkými etnickými komunitami,

²²⁷ K osudu Austrálie viz HUGHES, R.: *The Fatal Shore. A History of the Transportation of Convicts to Australia, 1787-1868*. 1987. Kniha se zaměřuje primárně na příběh trestanců a osadníků v Austrálii.

²²⁸ STEINMETZ, L. Nouvelle-Calédonie: les institutions de la coutume. In DE DECKKER, P.; FABERON, J-Y.; LE GUILLOU, Ch.; STEINMETZ, L. (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 143.

²²⁹ Tamtéž, s. 143-144.

²³⁰ RALLU, J-L.: c. d., 1998, s. 593.

²³¹ Tamtéž, s. 593-594.

²³² TERRIER-DOUYÈRE, Ch.: Nouvelle-Calédonie: identité et métissage. In DE DECKKER, P.; FABERON, J-Y.; LE GUILLOU, Ch.; STEINMETZ, L. (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 120.

melanéské i evropské, které se nadále reprodukovaly jen ve svém rámci.²³³ Těmito všemi opatřeními bylo původní obyvatelstvo jednak vyloučeno z participace na zdrojích, které teritorium nabízelo, ale také segregováno od nově přichozího obyvatelstva. Kvůli tomuto také na Nové Kaledonii nedošlo k vytvoření kategorie *demis* jako zvláštní sociokulturní kategorie jako na Francouzské Polynésii. Opatření vůči původnímu obyvatelstvu (*régime d'indigénat* či *cantonnement*) také šly proti Francouzi tolik proklamované ideji civilizační mise, poněvadž jakkoliv mohly francouzské úřady tvrdit, že se snaží o zkulturnění „barbarů“ a jejich pozvednutí na úroveň Francouzů, ve výsledku koloniální politika nesměřovala k asimilaci původního obyvatelstva s cílem z nich udělat francouzské *citoyens*, ale naopak k jejich segregaci a držení jako druhořadých *sujets*. Tvrdím však, že toto zároveň vedlo u Melanésanů (Kanaků) k uvědomění si společné etnické příslušnosti a k zachování jejich distinktivní identity.

5. 2. Konec druhé světové války a vznik Kaledonské unie

Druhá světová válka přinesla na Novou Kaledonii změny, které otevřely tuto víceméně do té doby izolovanou oblast světu. Roku 1940 se Nová Kaledonie stejně jako EFO přidala k de Gaullově Svobodné Francii. Na rozdíl od EFO ale bude Nová Kaledonie hrát mnohem větší roli v druhé světové válce, jelikož si na ní Američané vybudují důležitou vojenskou základnu.

Po druhé světové válce přišly na Novou Kaledonii změny, které zasáhly i zbytek francouzského zámorí. Zrušen byl *régime d'indigénat* a s tím i jeho diskriminační ustanovení, všichni obyvatelé Nové Kaledonie získají občanská a postupně také politická práva.²³⁴ Tímto se Melanésanům otevírají nové možnosti pro jejich působení v politické sféře. Stejně jako na Francouzské Polynésii i na Nové Kaledonii hrají oproti kontinentální Francii ve veřejném životě velkou roli církve. I zde se také církve angažovaly a angažují v podpoře původního obyvatelstva a obraně jejich práv. Na Nové Kaledonii se dokonce církve ve 40. letech 20. století i aktivně podílely na formování politických stran a tedy i na formování kaledonského stranického systému. U počátku politických aktivit církví stál rostoucí vliv kaledonské komunistické strany, která se zaměřovala na situaci melanéského obyvatelstva. Rostoucí vliv komunistické strany mezi Melanésany, jež se na souostroví objevila na počátku druhé světové války, a obavy z toho, že Melanésané opustí svoji víru pro sekulárnější ideologii, přiměl roku

²³³ Tamtéž.

²³⁴ Melanésané získávali volební právo v několika etapách. Rokem 1947 počínaje a rokem 1957, tedy rokem implementace *loi-cadre*, konče. In MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 40.

1947 katolickou církev založit Svaz kaledonských domorodců přátel svobody v řádu (*Union des Indigènes Calédoniens Amis de la Liberté dans l'Ordre*) a protestanty založit Spojení kaledonských domorodců a francouzských loajalistů (*Association des Indigènes Calédoniens et Loyaltiens Français*).²³⁵ Tyto organizace se však nakonec roku 1953 spojily pod vedením katolíka Roch Pidjota a protestanta Doui Matayo Wetty s reformními proudy mezi evropskou populací a vytvořily Kaledonskou unii (*Union Calédonienne- UC*). V čele UC stanul roku 1956 Melanésan Roch Pidjot jako její předseda a Evropan Maurice Lenormand jako generální komisař.

Kromě snahy o podporu melanéských zájmů cílila UC i na nemelanéské obyvatelstvo. Program UC byl zaměřen na zlepšení situace znevýhodněných Melanésanů i chudých Evropanů, strana přijímala pokračující obchodní aktivitu centra na Nové Kaledonii i pokračující finanční asistenci, ale chtěla rovnější podíl na příjmech z rozvoje a podnikání a také chtěla postupné rozšiřování půdní rozlohy rezervací, odsuzovala nevyužívání půdy velkými pozemkovými vlastníky či volnočasovými farmáři a chtěla tuto nevyužívanou půdu převést za jistou náhradu Melanésanům a dalším menším držitelům.²³⁶ Otázka půdy byla vůbec palčivá. Melanésané měli přístup k půdě omezený a zároveň oproti osadníkům, kteří byli zaměstnáni v obchodu, těžebním průmyslu či administrativě, bylo pro většinu Melanésanů zemědělství primárním zdrojem živobytí, což komplikovalo to, že často osadníci zabrali úrodnější půdu a navíc se oproti Melanésanům zaměřovali na extenzivní a ne intenzivní využívání půdy.²³⁷ Stejně jako na Francouzské Polynésii i zde se tak rozvinulo to, co můžeme nazývat kulturní dělbou práce, kdy ještě v roce 1989 (po období tzv. událostí) bylo v zemědělství zaměstnáno 31% Melanésanů a jen 2, 4% Evropanů.²³⁸ K tomuto také přispěla koloniální éra, kdy byli Melanésané uzavíráni do rezervací a pro mnohé ekonomické aktivity (jako těžba niklu) byli raději využíváni pracovníci z ciziny.

UC zároveň podporovala rovnou mzdu za stejnou práci a také to, aby větší podíl ze zisku *Société le Nickel* (SLN) byl reinvestován spíše než repatriován²³⁹ a jejím cílem byla plnější integrace Melanésanů do novokaledonské společnosti, ale ne prosazování jejich odlišné identity.²⁴⁰ UC se v 50. a 60. letech stane vůdčí politickou stranou a Lenormand se stane i kaledonským poslancem v Národním shromáždění. Snaha UC spojit v sobě jak

²³⁵ WADDELL, E.: c. d., s. 51.

²³⁶ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 52.

²³⁷ Tamtéž, s. 52-53.

²³⁸ BAUDCHON, G.; RALLU, J.-L.: Changement démographique et social en Nouvelle-Calédonie après les accords de Matignon. *Population (French Edition)*. Vol. 54 (1999), No. 3, s. 408.

²³⁹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 53.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 54.

evropský tak melanéský element se odráží i v optimistickém hesle strany „dvě barvy, jediný lid „ („*deux couleurs, un seul peuple*“). Svým způsobem toto heslo odráží i spojení protestantů a katolíků v rámci UC. Zatímco protestantská církev měla členstvo většinově melanéské a pastory také, tak katolická církev měla většinu členů evropského původu včetně kněží.²⁴¹ Ve stranické organizaci tak byli jak Melanésané, tak i Evropané. Navíc v této fázi není UC pro nezávislost, maximálně pro větší samosprávu či pro autonomnější statut. Ve francouzské přítomnosti viděla UC záruku podpory melanéských zájmů a jejich ochrany před rozpínavostí Evropanů a záruku implementace reforem ku prospěchu všech, a proto také podporovala setrvání Nové Kaledonie v rámci francouzského státu v referendu roku 1958, kdy se proti nezávislosti vyslovilo 98% voličů.²⁴² V této fázi tak v sobě zahrnovala jednak budoucí stoupence nezávislosti, tak i její oponenty z tábora profrancouzských loajalistů jako Jean Lèques, Dick Ukeiwé (melanéský loajalista) či Roger Galliot.²⁴³ V 50. letech a do konce 60. let na základě uvedeného (podoby programu, elektorátu, členstva) odpovídá charakter UC multietnické straně, tak jak ji pojímá Donald Horowitz, jenž o multietnické straně mj. píše: „Pro stávající účely je strana multietnická jen tehdy, zahrnuje-li hlavní skupiny v konfliktu (...) Vyžadováno je, aby se strany nedělily čistě podél etnických štěpení ve společnosti.“²⁴⁴

Politika UC přitahovala silnou opozici i kvůli tomu, že ohrožovala dominantní pozici vůdčích rodin v Nouméy, navíc se konzervativním Evropanům nelíbily právní a institucionální změny v poválečné éře a ne všichni přijímali zapojení Melanésanů do politiky. Roku 1957 vzniká jako protiváha UC Kaledonské sdružení (*Rassemblement calédonien*- RC) v čele s Henrim Lafleurem, které se opíralo o lokální buržoazii vysoce spjatou s Francií snažící se zachovat své zájmy a odsuzovalo tak i změny spjaté s *loi-cadre*,²⁴⁵ které stejně jako v případě EFO (resp. Francouzské Polynésie) bylo aplikováno roku 1957. Lokální evropská buržoazie jako právě Lafleurovi má dlouhodobě na Nové Kaledonii své ekonomické zájmy zejména v niklovém průmyslu. Právě tito držitelé ekonomických zájmů také tvoří součást v tomto období pomalu krystalizujícího loajalistického bloku, jenž bude bojovat za udržení francouzské přítomnosti na Nové Kaledonii.

Změny na Nové Kaledonii nastanou s nástupem gaullistů k moci, kteří jak již bylo uvedeno (část 4. 4. práce), byli zastánci centralizovaného unitárního státu a dívali se tak s obavami na vše, co mohlo dle nich ohrozit jeho integritu. Kromě tohoto přikládali velkou

²⁴¹ WADDELL, E.: c. d., s. 52. Jean-Marie Tjibaou byl sám katolickým knězem.

²⁴² HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 55.

²⁴³ Tamtéž, s. 51-52.

²⁴⁴ HOROWITZ, D. L.: c. d., s., 299.

²⁴⁵ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 55.

roli francouzskému zámoří. Zatímco CEP v 60. letech dodal nový strategický rozměr Francouzské Polynésii, nikl ho dodal Nové Kaledonii. Nerostné bohatství Nové Kaledonie bylo pro de Gaulla i jeho nástupce Georgese Pompidoua strategicky významné. Těžba niklu byla tehdy doménou SLN a několika rodin. De Gaulle se však začal obávat, že by nikl, jenž byl hlavním bohatstvím ostrova a také důležitým zdrojem pro zbrojní průmysl, mohl uniknout z francouzských rukou.²⁴⁶ On i jeho nástupce Georges Pompidou se tak snažili dostat těžbu nerostů na Nové Kaledonii pod větší kontrolu centrální francouzské vlády, a proto také byly roku 1969 přijaty tři zákony (tzv. zákony Billotte), které dostaly těžbu niklu, kobaltu a chromu pod přímou kontrolu centrální vlády (dosud se jednalo o kompetenci teritoria) a zamezovaly přístupu zahraničních společností do těžařského průmyslu na Nové Kaledonii.²⁴⁷ Z podílu na nerostném bohatství však byli prakticky vyloučeni Melanésané, což podpořilo postupný vzestup melanéského (resp. kanackého) separatistického hnutí.

Centrální vláda navíc začala omezovat kompetence, které byly teritoriu přiznány na základě *loi-cadre*. Toto následovalo po té, co se UC vyjádřila roku 1962 pro statut vnitřní autonomie. Prostřednictvím zákona z roku 1963 byly postupně osekány samosprávné kompetence teritoria přiznané *loi-cadre* a správa teritoria tak byla opět značně podřízena centrální vládě.²⁴⁸ Navíc dojde k procesu s Mauricem Lenormandem, jenž byl dlouhodobě mnohým nepohodlným. UC opakovaně vítězila ve volbách, ale zároveň přitahovala i hlasitou opozici, která se nebála projevit i prostřednictvím demonstrací.²⁴⁹ Roku 1962 dojde k výbuchu v pobočce UC v Nouméa, v čemž protivníci UC viděli machinaci ze strany UC namířenou proti nim samotným a celá situace nakonec vedla k potrestání 3 členů UC a k obvinění Lenormanda ze zosnování tohoto činu, což vyústilo roku 1963 k jeho odsouzení na jeden rok podmíněně a zbavení občanských práv na 5 let.²⁵⁰ Případ Lenormand tak dosti připomíná případ Pouvanaa a Oopa na Francouzské Polynésii. Lenormandova politická kariéra se z odsouzení už nikdy zcela nevzpamatovala a Lenormand tak ztratil své dosud prominentní postavení.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 64.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 64-66.

²⁴⁸ Viz Tamtéž, s. 62-63.

²⁴⁹ Jako například demonstrace pravicových stran a spolků patriotů podporujících de Gaulla r. 1958, kde požadovaly Lenormandovu rezignaci. Viz HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 57.

²⁵⁰ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 59.

5. 3. Charakteristika kaledonské společnosti a politiky po druhé světové válce

Zásadním rozdílem oproti Francouzské Polynésii je složení obyvatelstva na Nové Kaledonii, jež vnáší odlišnou dynamiku do vztahů mezi centrem a periferií. Nová Kaledonie vzhledem ke své zamýšlené roli osadnické kolonie i vzhledem k nutnosti získávat pracovní síly pro lokální ekonomické aktivity vždy lákala imigranty zvenčí. Toto pokračovalo i po konci druhé světové války. Od počátku 50. let začala Francie podporovat polynéskou imigraci, aby doplňovala melanéskou práci na osadnických farmách, přičemž koncem této dekády a zejména počátkem 60. let imigrace značně vzrostla s příchodem osadníků původně usazených v Alžírsku a ve Vietnamu a konečně značnou imigraci z Francie v letech 1969-1974 způsobil boom niklu.²⁵¹ Oproti imigraci na Francouzskou Polynésii měla také imigrace na Novou Kaledonii velmi často trvalý charakter. Toto celé vedlo k tomu, že postupně Melanésané ztratili většinu na vlastním území. Zatímco v roce 1956 tvořili Melanésané 51, 1% obyvatel, Evropané 36, 7% a ostatní etnika 12, 2%, tak roku 1962 už měli Melanésané jen 46, 6% podíl, Evropané 38, 6% a ostatní 13, 8%.²⁵² V roce 1983 pak měli Melanésané 44, 1% podíl, Evropané 36, 1% a ostatní 19, 7%.²⁵³ Dle posledního sčítání obyvatel z roku 2009 patřilo do kanacké komunity 40, 3% obyvatel, Evropanů bylo 29, 2%, Wallisanů a Futuňanů bylo 8, 7% a zbylá etnika dohromady tvořila 7, 3%, přičemž 8% prohlásilo, že patří do více skupin či jsou míšenci a 1, 2% se nepřihlásilo k žádné skupině.²⁵⁴ Melanésané (Kanakové) tak sice zůstávají nepočetnějším etnikem, ale ve výsledku tvoří menšinu. Evropané se od počátku koncentrovali na Grande Terre a to zejména na jihu Grande Terre (hlavní část dnešní jižní provincie) v oblasti Velké Nouméy (aglomerace hlavního města Nouméa). Na jihu Grande Terre se také vždy koncentrovaly ekonomické aktivity včetně niklového průmyslu. Melanésané žili zejména na severu Grande Terre a na ostrovech Loyauté (Maré, Tifou, Ouvéa), což také souvisí s tím, že zde byly vytvářeny rezervace. Situace se ani nyní příliš nezměnila. Dle údajů ze sčítání obyvatelstva z roku 2009 stále žije většina Evropanů v jižní provincii, kde také žije celkem 75% obyvatelstva souostroví, zatímco většina Melanésanů

²⁵¹ BLAY, S. K. N.: Self-Determination and the Crisis in New Caledonia: The Search for a Legitimate Self. *Asian Survey*. Vol. 28 (1988), No. 8, s. 868.

²⁵² Viz Tamtéž, s. 869.

²⁵³ Viz BAUDCHON, G.; RALLU, J-L.: c. d., 1999, s. 404.

²⁵⁴ Viz Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. ISEE, s. 34. [on-line].. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015]

v severní provincii (tu tvoří právě severní část Grande Terre) a na ostrovech Loyauté, jelikož původní populace do velké míry stále žije v rámci kmenů respektive v rezervacích.²⁵⁵

Na Nové Kaledonii na rozdíl od Francouzské Polynésie chybí vzhledem k dlouhodobě segregované povaze vztahů mezi etniky *demis*, kteří by hráli onu roli vyjednávačů (brokerů) mezi Evropany a původním obyvatelstvem. Navíc centrum mělo a má na Nové Kaledonii zdroje podpory a to přirozeně ze strany Evropanů, tak i ze strany dalších nemelanéských etnik, která tradičně bývají na straně Evropanů. Nemalanéská etnika tvoří většinu, tudíž centrum nemělo takovou potřebu si jako na Francouzské Polynésii vytvářet si zdroje podpory mezi původní populací. Francouzská vláda také v nových francouzských imigrantech z metropolitní Francie a zámořských departementů, kteří přicházeli v 70. letech na Novou Kaledonii, viděla příležitost jak početně a politicky marginalizovat melanéskou komunitu, v níž rostly separatistické nálady.²⁵⁶ Vzhledem k demografické situaci se tudíž u Kanaků projevuje již zmíněný strach z vymření (*fear of extinction*). Toto se snoubí s obavami nad ztrátou kontroly nad domovinou (*homeland*). Zmíněné obavy představují dlouhodobě faktory, na jejichž základě se kanačtí separatisté mobilizují proti centru. Tyto obavy tak můžeme vysledovat v mnohých otázkách, které separatisté řeší na politické rovině od 70. let až do současnosti a na něž se snaží přitáhnout pozornost i na mezinárodní scéně. Jedná se například o upozorňování na údajné vytěžování přírodních zdrojů či otázku voličských seznamů, neboť jejich podoba je klíčová při hlasování o sebeurčení a v souvislosti s Dohodou z Nouméy (1998) má být období let 2014 – 2018 závěrečnou etapou instituciální evoluce, v níž se o sebeurčení rozhodne. Separatisté z FLNKS si však stěžují, že francouzský stát nerespektuje ustanovení Dohody z Nouméy a snaží se ovlivnit složení elektorátu ve svůj prospěch, což je dle nich také spjato s cílenou imigrační politikou státu usilující o marginalizaci Kanaků.²⁵⁷

Stejně jako na Francouzské Polynésii i na Nové Kaledonii se utvořil stranický systém odlišný od stranického systému v metropolitní Francii, jelikož podobně jako na Francouzské Polynésii i na Nové Kaledonii nemají otázky řešené na národní úrovni takovou

²⁵⁵ Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. *ISEE*, s. 26-27 a 34. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec>[cit. 17. 5. 2015]

²⁵⁶ Tuto politiku shrnuje dopis gaullistického předsedy vlády Pierra Messmera z roku 1972: „V krátkodobém a střednědobém období by masivní imigrace francouzských občanů původem z metropole či zámořských departementů (Réunion) umožnila vyhnout se tomuto nebezpečí [nacionalistických požadavků původního obyvatelstva – pozn. N. B.] pomocí udržení a zlepšení početního rozložení komunit.“ La lettre de Pierre Messmer (19. 7. 1972). *Unioncaledonienne.com*. [online]. Dostupné z <http://unioncaledonienne.com/?popuppress=la-lettre-de-pierre-messmer>[cit. 10. 10. 2015]

²⁵⁷ Viz FLNKS devant la 4eme Commission de la décolonisation à l'ONU, 69eme Session de l'Assemblée Générale des Nations Unies, 8 octobre 2014. *Unioncaledonienne.com*[on-line]. Dostupné z <http://unioncaledonienne.com/?p=1363>[cit. 10. 10. 2015]

politickou relevanci. Zatímco na Francouzské Polynésii se politické strany seskupují okolo štěpení autonomie-nezávislost, na Nové Kaledonii se politické strany postupně seskupily kolem štěpení nezávislost-setrvání v rámci francouzského státu (separatisté versus loajalisté), které je význačné od druhé poloviny 70. let 20. století. V tomto období můžeme také pozorovat to, co lze nazvat etnicizací novokaledonských politických stran v tom smyslu, že se jejich členstvo i voličstvo začalo organizovat více a více podle etnického klíče právě v důsledku rostoucí prominence štěpení separatisté versus loajalisté. Toto se projevilo i na UC, která začala jako multietnická politická strana snažící se spojit Melanésany i Evropany pod hlavičkou programu namířeného vůči obchodnické a pozemkové buržoazii z Nouméy.

Zejména v průběhu 70. let se však UC potýkala s odlivem radikálních Melanésanů i Evropanů obávajících se melanéských separatistických tendencí až se z ní postupně stala strana melanéské menšiny v čele s novou generací melanéských politiků včetně Jean-Marie Tjibaoua či Yeiwené Yeiwené a roku 1977 se pak UC vysloví pro nezávislost Nové Kaledonie.²⁵⁸ „Melanésizace“ UC a také její vyslovení se pro nezávislost je výsledkem proměn v kaledonské politice v druhé polovině 70. let, kdy velká část Melanésanů přešla do tábora separatistů, zatímco Evropané zůstávali ve své většině na profrancouzské straně. Do druhého tábora se navíc zařadili i mnozí příslušníci komunit imigrantů z Wallis a Futuna, Francouzské Polynésie, Indonésie či Vietnamu vnímající melanéské separatistické snahy jako ohrožení svých zájmů.²⁵⁹ Štěpení separatisté a loajalisté se tudíž počalo do značné míry krýt s etnickým rozdělením obyvatelstva souostroví. Programové cíle separatistických politických formací, byly ze své podstaty v souladu pouze se zájmy melanéské komunity a se zájmy ostatních etnik se vylučovaly, byť se mohly snažit o opak. Toto vedlo k tomu, že se staly reprezentantkami prakticky jen jednoho etnika: „Etnická strana kombinuje intraetnické zájmy, často velice efektivně. Ale už nekombinuje, nezahrnuje a ani nezaujímá nestranný přístup k zájmům různých etnických skupin ve společnosti. Důvodem je neslučitelnost těchto zájmů a to často neslučitelnost fundamentální.“²⁶⁰

Od 70. let dochází na Nové Kaledonii ke značné etnické a politické polarizaci. Objevují se extrémní politické formace na straně separatistů i na straně jejich odpůrců. Roku 1984 dokonce vzniká kaledonská odnož Národní fronty (*Front national* -FN) stavící se za zpevnění svazku s Francií a proti dohodám z Matignonu a Nouméy, čímž se umístila na pravo od tehdy dominantní loajalistické strany Sdužení pro Kaledonii v rámci Republiky

²⁵⁸ Viz HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 60 a 68.

²⁵⁹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 96.

²⁶⁰ HOROWITZ, D. L.: c. d., s. 297.

(*Rassemblement pour la Calédonie dans la République*- RPCR) Oproti Francouzské Polynésii zde tak došlo k uchycení odnože metropolitní strany, byť podpora FN není příliš velká. Například v posledních provinciálních volbách v květnu 2014 neobsadila žádné křeslo.²⁶¹ Stejně jako na Francouzské Polynésii i na Nové Kaledonii si své stabilní lokální (profrancouzské) spojence našli gaullisté a to v podobě zmíněného RPCR. To bylo založené roku 1977 Jacquesem Lafleurem (syn Henriho Lafleura) jako Sdružení pro Kaledonii (*Rassemblement pour la Calédonie*). V důsledku navázání spolupráce s metropolitním gaullistickým Sdružením pro republiku (*Rassemblement pour la République*-RPR) se pod patronátem Jacquese Chiraka RPC přejmenovává na RPCR.²⁶² *Rassemblement* (jak je strana taktéž známá) bude nadále spolupracovat i s nástupnickými politickými formacemi po RPR jako UMP a v současnosti Republikáni.

5. 4. Kanacké probuzení

Koncem 60. let a během 70. let se odehrálo na Nové Kaledonii to, co se zapíše do historie jako tzv. kanacké probuzení. Kanacké probuzení probíhalo souběžně s několika dalšími prolínajícími se a ovlivňujícími se událostmi a procesy, mezi něž patří boom niklu na Nové Kaledonii, dekolonizace jižního Tichomoří, přetrvávající ekonomické a sociální nerovnosti a otázka politického statutu teritoria respektive postoj centrální vlády k možnostem politického vývoje teritoria.

Boom niklu v letech 1969-1974 měl dopady na ekonomickou i demografickou situaci teritoria. Příliv pracovníků z metropolitní Francie i ze zahraničí přispěl k demografickým změnám v neprospěch Melanésanů (viz část 5. 3. této práce). Ukázalo se navíc, že prosperita teritoria založená na niklu je jen zdánlivá, jelikož ve výsledku ekonomickou prosperitu začaly zajišťovat transfery prostředků z metropole, jež začaly na Novou Kaledonii masivně proudit po konci boomu niklu ve snaze nastartovat rozvoj teritoria.²⁶³ Nová Kaledonie byla uvržena do strukturální ekonomické závislosti na francouzském státu, což je situace, která panuje dosud a stejně jako v případě Francouzské Polynésie vnáší otázku o ekonomické soběstačnosti v případě získání nezávislosti. Redistribuce bohatství (ať už plynoucího z niklu

²⁶¹ Viz Les élections en Nouvelle-Calédonie. *Ambafrance-nz.org*[on-line]. Dostupné z <http://www.ambafrance-nz.org/Les-elections-en-Nouvelle> [cit. 10. 10. 2015]

²⁶² Do RCPR se formálně sloučí i lojalistické RPR (pojmenované po metropolitní gaullistické straně) Dicka Ukeiwého (původně z UC) a Liberální kaledonské hnutí (*Mouvement Libéral Calédonien*).

²⁶³ Viz FREYSS, J.:c. d., s. 100-106.

či odjinud) zdaleka nebyla rovnoměrná a byli z ní do velké míry vyloučeni Melanésané. Tato situace panovala i v průběhu 80. let, jelikož například příjem na hlavu Kanaků žijících v rámci kmenů byl v tomto období sedmkrát menší než příjem Evropanů z Nouméy.²⁶⁴ Nespokojení s panující situací byli také Kaledoňané evropského původu z méně privilegovaných vrstev, což se odrazilo v událostech konce 60. a průběhu 70. let. V souvislosti s niklem nelze zapomínat ani na otázku půdy, jelikož ekonomické aktivity se odehrávaly na půdě, která byla původnímu obyvatelstvu odebrána a to tak jednak nemohlo těžit z bohatství, které půda nabízela, ale zároveň bylo odtrženo od centrálního elementu jejich identity.

Nikl také stál v popředí centralizující politiky gaullistické francouzské vlády na Nové Kaledonii, která se ho snažila dostat pod kontrolu, jak ukázaly zákony z 1969. Snaha dostat teritorium pod kontrolu vyústila i v odvolání *loi-cadre* a projevila se i v zásahu proti UC plédující za vnitřní autonomii. Gaullisté se tak dlouhodobě bránili koncesím v otázce politického statutu, až bylo v důsledku společenského a politického vývoje příliš pozdě a i mnozí z těch, kteří by se ještě počátkem sedmdesátých let spokojili s autonomií, se po neuskutečněných příslibech posunuli na stranu separatistů. Vláda navíc prováděla svoji politiku prakticky bez zapojení Melanésanů, jejichž vliv se snažila ještě umenšit prostřednictvím imigrace. Dlouhodobý segregační přístup centra vůči Melanésům se ale zároveň ukazoval jako problém. Na rozdíl od Francouzské Polynésie tak na Nové Kaledonii nebyly etnické (melanéské) elity vtaženy do nějaké formy klientelistického systému, jenž by díky redistribuci zdrojů (materiálních i nemateriálních) umožňoval tlumit separatistické tendence. Pochopitelně pak Melanésané nemohli vidět ve francouzské přítomnosti žádné benefity.

Naopak finanční transfery sloužily centru k posílení své hlavní základny podpory – evropské komunity, která se (a ne tak elity nějakým způsobem spjaté s původním etnikem jako na Francouzské Polynésii) stává součástí klientelistického systému, jenž tyto transfery vytvořily a udržují. Totiž kromě toho, že se s finančními transfery od francouzského státu dostala celkově Nová Kaledonie do ekonomické závislosti na centru, tak zároveň transfery umožňují umělé navyšování životní úrovně a s tím i přilákání a udržení pracovníků z metropolitní Francie, pro něž vytváří příležitosti v podobě míst ve veřejném sektoru. Na toto v rozhovoru pro *Le Monde* (2014) naráží Mathias Chauchat : „Poněvadž to, co láká lidi z metropole do Nové Kaledonie, kromě podnebí a krás země, jsou peníze. Pakliže životní úroveň poklesne, francouzská Nová Kaledonie skončí. To, co separatisté požadují, je

²⁶⁴ Tamtéž, s. 101.

například to, aby nebylo lépe zacházeno s francouzským úředníkem na Nové Kaledonii, kde je placen dvakrát více než v metropoli, což ho podněcuje, aby zůstal. Toto je ta pravá mobilita komunit, které sem přicházejí pracovat.²⁶⁵

Dalším důležitým momentem sledovaného období je dekolonizace anglofonního jižního Tichomoří, k níž dochází od poloviny 60. let, což přinese, jak již bylo řečeno v předcházející kapitole, nové aktéry, kteří začnou zasahovat do politiky Francie v jižním Tichomoří. Budou to státy jako Papua Nová Guinea, Fidži, Šalamounovy ostrovy a Vanuatu, státy melanéskeho kulturního okruhu, které budou podporovat melanéske (kanacké) snahy o nezávislost na mezinárodní úrovni a to i prostřednictvím mezinárodních organizací jako Forum jižního Tichomoří a OSN. A zároveň nově dekolonizované státy vytvoří i jakýsi vzor, k němuž se mohou vztáhnout separatisté na Nové Kaledonii.

Podstatný moment, jenž se projevil v 60. a 70. letech, představovaly také strukturální změny po druhé světové válce, již umožnily více studentům z Nové Kaledonie získat formální vzdělání včetně vysokoškolského vzdělání na univerzitách přímo ve Francii, neboť jedině ve Francii šlo získat vyšší vzdělání.²⁶⁶ Studenti z Nové Kaledonie evropského i melanéskeho původu byli ve Francii šedesátých let seznámeni s levicovými, revolučními, antirasistickými i antikoloniálními myšlenkami podněcenými ve Francii i událostmi 60. let v Alžírsku. Navíc mnozí studenti z Nové Kaledonie zažili ve Francii i dění května 1968. Těmto studentům se tak otevíraly nové perspektivy, které umožňovaly kriticky zhodnotit situaci doma a když se pak vraceli na Novou Kaledonii, přinášeli tyto perspektivy a nové ideje s sebou. Studenti melanéskeho i evropského původu se obraceli proti příkořím kolonialismu vůči melanéske ale i bílé populaci a přetrvávajícímu rasismu. Mezi výrazné studenty, kteří i publikovali, patřili Max Chivot, Jean-Paul Caillard (oba evropského původu) a významná osobnost kanackého probuzení Nidoish Naisseline, jenž byl synem vysokého náčelníka z Maré.²⁶⁷ Naisseline, aktivně píšící o situaci Melanésanů na Nové Kaledonii, také začal v pozitivním smyslu užívat pojem *canaque* (od 70. let psáno Kanak). Toto pozitivní používání francouzského pejorativního označení pro původní obyvatelstvo Nové Kaledonie tak „bylo podobné Aimého Césaireho revalorizaci *nègre*“.²⁶⁸ Problémem označení Kanak zůstává, že i přestože se často užívá jako synonymum pro označení melanéskeho etnika na Nové Kaledonii, může být

²⁶⁵ BOLIS, Angela: Nouvelle-Calédonie: „On a ouvert un processus de décolonisation par étapes. *Lemonde.fr* [on-line]. 13. června 2014. Dostupné z http://www.lemonde.fr/societe/article/2014/05/13/nouvelle-caledonie-on-a-ouvert-un-processus-de-decolonisation-par-etapes_4416064_3224.html[cit. 20. 11. 2015]. Mathias Chauchat býval poradcem v institucionálních záležitostech bývalého předsedy Kongresu, separatisty Rocha Wamytana.

²⁶⁶ Viz CHAPPELL, D.: *The Kanak Awakening. The Rise of Nationalism in New Caledonia*. 2014, s. 58.

²⁶⁷ K nim blíže viz Tamtéž, s. 58-62.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 61. Slovo „Kanak“ je odvozeno od havajského slova „kanaka“ znamenajícího „člověk.“

vnímáno i v užším smyslu jako označení pro melanéské separatisty, jelikož termín Kanak s sebou nese kulturní, identitární i politické konotace. Oponenti nezávislosti z melanéské komunity proto upřednostňují pojem „Melanésan“ či „indigène“ (původní obyvatel).²⁶⁹ Pro obyvatele evropského původu, žijící na Nové Kaledonii alespoň dvě generace, se začal užívat termín „Caldoche“. Ten však může být vnímán jako pejorativní. V rámci kanackého obrození se řešily se i otázky genderové a to nejen dopad kolonizace na postavení melanéských žen, ale i postavení žen v rámci kanacké komunity, jak ukazovala činnost Déwé Gorodé.²⁷⁰

Naisseline stál u zdrodu radikálního hnutí *Foulards Rouges* (Červené šátky), po té, co se se roku 1969 podílel na protestech a demonstraci v Nouméa. Název separatistického hnutí představuje odkaz na červený komunardský šátek, jenž měla Louise Michelová údajně dát Kanakům zapojeným do revolty roku 1878 jako gesto sympatie s jejich bojem.²⁷¹ *Foulards Rouges* byli tvořeni zejména Kanaky a to především Kanaky z ostrovů Loyauté. Kanakové z Grande Terre se později zorganizovali do separátního hnutí usilujícího také o nezávislost, *Groupe 1878* (Skupina 1878), pojmenované na počest revolty náčelníka Ataie. Naisseline a další, kteří se snažili vytvořit moderní melanéskou politickou identitu, čelili problému velké jazykové fragmentace, kdy na Nové Kaledonii původní obyvatelé mluvili skoro 30 různými jazyky a navíc žádný jazyk nebyl tak dominantní jako tahitština na Francouzské Polynésii, aby se stal lingua franca a tuto roli tak plnila (možná paradoxně) francouzština. Byly zde rozdíly i mezi Grande Terre a ostrovy, což souviselo i s mnohem menší ekonomickou cenou ostrovů pro kolonisty. Ostrovy Loyauté tak byly veskrze kanackými rezervacemi, zatímco původní obyvatelé na Grande Terre ztratili přes 90% půdy, a proto vůdci *Groupe 1878* jako Gorodé či Elie Poigoune považovali otázku půdy za klíčovou.²⁷²

Vytvoření moderní identity Kanak tak představuje snahu, jak překlenout rozdíly a vytvořit společnou kulturní i politickou identitu. Nutno také konstatovat, že i přes existující rozdíly segregovaná povaha etnických vztahů na Nové Kaledonii umožnila zachovat u Melanésanů silné vědomí etnické odlišnosti, což usnadňovalo etnickou mobilizaci. Zároveň s tímto dochází k politizaci melanéské identity, která je ve svém moderním pojetí (Kanakové) naplnována takovým obsahem, jaký jí dávaly melanéské elity. Identita Kanaků se konstruovala také protikladem s identitou západní. V rámci kanackého kulturního obrození tak Naisseline plédoval za to, že Kanakové sice měli své zvyky a přesvědčení přizpůsobit

²⁶⁹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 66.

²⁷⁰ Viz CHAPPELL, D.: c. d., 2014, s. 139-143.

²⁷¹ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 66.

²⁷² CHAPPELL, D.: c. d., 2014, s. 131.

Západu, ale ne ho planě kopírovat.²⁷³ Kanacká identita měla zůstat svébytnou, která by se vztahovala k melanéské kultuře, tradicím a zvykům.

Snaha překlenout rozdíly (často) nejen v rámci melanéské komunity se do velké míry odráží v socialistických aspektech programů separatistických i autonomistických hnutí a stran na Nové Kaledonii. Socialismus představoval cíl i prostředek, jak se zbavit koloniálního i kapitalistického vykořisťování, ale zároveň i jak emancipovat vykořisťované skupiny ve stávajícím systému, což byli jednak Melanésané, ale i pracující z řad Evropanů a dalších etnik. Socialistická podoba programů tak v sobě nesla potenciál překročit etnické hranice a sjednotit pod jejich hlavičku různá etnika na Nové Kaledonii. Socialismus ale vyvolával obavy u mnohých loajalistů. Loajalisté jako Dick Ukeiwé takto roku 1975 odsoudili socialistické aspekty autonomie, kterou navrhovala v té době UC.²⁷⁴

Jak už jsem naznačila výše, důležitým rysem období sedmdesátých let je debata o politických a národních identitách, která se prolíná vizemi nezávislosti Nové Kaledonie. V této diskusi můžeme nalézt dva navrhované způsoby utvoření budoucího občanského teritoriálního národa, které pro koloniální resp. post-koloniální uspořádání identifikuje Anthony D. Smith.²⁷⁵ Prvním způsobem je model dominantního etnika, kdy se kultura dominantní etnické komunity stane hlavním pilířem nové národní politické identity a komunity, zvláště v případech, kdy se daná kultura může odvolat na to, že je historická a živoucí. Přestože ostatní kultury nadále existují, identita nové politické komunity je vytvořena dle historické kultury dominantního etnika. Tomuto modelu národa se blížily návrhy nezávislosti *Groupe 1878*, která se po roce 1975 vyslovila pro „kanackou socialistickou nezávislost“, a která kladla důraz na prosazování identity a kultury původního obyvatelstva. *Groupe 1878* se tak vyjádřila pro navrácení půdy Kanakům při kompenzaci nekanackým držitelům půdy, znárodnění dolů a v neposlední řadě pro zavedení kanackého občanství, jež by zahrnovalo ty neKanaky, kteří by se rozhodli v zemi zůstat.²⁷⁶ *Groupe 1878* chtěla vytvořit širší národní příslušnost, jež by nebyla čistě etnická, ale spíše zaměřená na identitu původního obyvatelstva. Navrácení půdy mělo pomoci rozvoji a potvrzení společné kanacké identity tím, co se dá nazvat kanackým komunismem, kdy by bylo chráněno a ba i rozšiřováno společné vlastnictví na úrovni klanů.²⁷⁷

²⁷³ Viz Tamtéž, s. 61.

²⁷⁴ Tamtéž, s., 144.

²⁷⁵ SMITH, A. D.: c. d., 1991, s. 110-116.

²⁷⁶ CHAPELLE, D.: c. d., 2014, s. 137-138.

²⁷⁷ Viz Tamtéž, s. 138.

Do tohoto modelu můžeme zařadit i návrhy roku 1975 založené Strany kanackého osvobození (*Parti de Libération Kanak-Palika*), která stála prakticky na nejradikálnějším pólu v rámci separatistů a do budoucna se měla projevit jako ideologicky rigidní a ke kompromisu málo ochotná síla. Palika usilovala o návracení kanacké půdy politickou metodou i přímou akcí.²⁷⁸ Prioritizovala kanackou identitu a chtěla její posílení a rozvinutí prostřednictvím přizpůsobení kulturních i zvykových institucí tomuto cíli. Chtěla tak, aby náčelníci byli reprezentanty lidu proti kolonialismu a školy se přizpůsobily kanacké kultuře a potřebám. Spolupracovala s ostatními etnickými skupinami, jelikož jejich přítomnost byla důsledkem kolonialismu, ale jen pokud podporovali kanacké socialistické osvobození.²⁷⁹ Socialistický aspekt programu Paliky zahrnoval znárodnění dolů a rozvoj autonomních družstev v rezervacích.²⁸⁰ Pilířem politické identity, kterou se snažily zmíněné strany a hnutí vytvořit, byla kanacká kultura. „Kanacká osobnost“ byla formulována jako etnicky inkluzivní, kultura a identita původního obyvatelstva však měly být středobodem budoucího národa a měla ovlivnit i institucionální podobu budoucího státu. Kanacká nezávislost, proklamovaná od půlky 70. let, však vytvářela obavy i na straně protikoloniálních aktivistů jako Max Chivot, jenž se obával, co by to znamenalo pro nekanacká etnika.²⁸¹

Druhou cestu vytvoření občanského a teritoriálního národa v koloniálním uspořádání představuje dle Smithe nalezení cest k vytvoření nadetnické „politické kultury“ nové politické komunity. V těchto případech není přiznané dominantní etnikum. O vytvoření nadetnické politické identity na Nové Kaledonii se pokoušela prostřednictvím multietnické kaledonské osobnosti už UC za Lenormanda. Roku 1973 vzniká levicový Svaz kaledonské mládeže (*Union des Jeunesses Calédoniennes*) usilující o sjednocení kaledonské mládeže, v jehož čele stane Max Chivot. Svaz šel do velké míry v duchu odkazu UC Lenormandovy éry s tím rozdílem, že finálním cílem byla nezávislost. Pod heslem „Rozmanití ale rovní, sjednocení ale rozdílní“ přišel Svaz s programem vytvoření multirasového „kaledonského národa“ a přijetím nezávislosti založené na lokálně uzpůsobeném socialismu (znárodnění velkých podniků, progresivní daň z příjmu, přerozdělení půdy, výuka místních jazyků a kultury atd.).²⁸² Multietnická kaledonská osobnost a socialismus tak byly způsoby, jak překlenout etnické hranice. Úvahy nad politickou identitou Nové Kaledonie probíhaly i na straně loajalistů. Pro

²⁷⁸ Tamtéž, s. 158.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ Tamtéž, s. 147.

²⁸² Tamtéž, s. 123.

vytvoření kaledonské osobnosti, která by představovala multirasovou entitu, malý národ v rámci velkého národa francouzského, se vyslovil Jacques Lafleur.²⁸³

V sedmdesátých letech dochází k rostoucí etnické a politické polarizaci, což se projeví zvláště v druhé polovině 70. let. Rostoucí kanacký nacionalismus a separatismus byl ještě podpořen neochotou centra ustoupit v otázce politického statutu teritoria. Po *Foulards Rouges* a *Groupe 1878* se vysloví pro nezávislost Yann Céléné Uregei a jeho Multirasová unie Nové Kaledonie (*Union Multiraciale de Nouvelle-Calédonie-UMNC*) poté, co roku 1975 selže jeho další mise do Paříže s cílem získat vnitřní autonomii.²⁸⁴ Z autonomistických pozic na separatistické se po UMNC přesouvá roku 1977 i UC. Společenské nálady pokročí natolik, že už pozdější koncese gaullistické vlády v otázce politického statutu neuspěje. Statut Stirn, jenž je pro teritorium navržen roku 1976 a jenž představoval pouze okleštěnou verzi toho, co za kompetence dal teritoriu *loi-cadre*, je separatisty odmítnut jako nedostatečný.²⁸⁵

Potíží, již zmíněnou v předchozí části práce, byla rostoucí etnicizace politických stran, kdy se jejich členstvo i voličstvo začalo organizovat dle etnického klíče. I přes to, že se mnohé z těchto formací snažily o zahrnutí dalších etnik, jak ukazuje již výše zmíněná diskuse o vytvoření politické identity, byly jejich cíle neslučitelné se zájmy většiny Evropanů, ale i dalších etnik na Nové Kaledonii, neboť ti stáli na profrancouzské straně a nezávislost Nové Kaledonie si nepřáli. Separatisté, kteří byli dlouho rozdělení, se začnou konsolidovat do jednotné fronty roku 1977. Vzniká tak Fronta nezávislosti (*Front Indépendantiste-FI*) tvořená UC, Jednotnou frontou kanackého osvobození (*Front Uni de Libération Kanak-FULK*),²⁸⁶ Palika, Pokroková multirasová unie (*Union progressiste multiraciale*) a Socialistická kaledonská strana (*Parti socialiste calédonien*)²⁸⁷. FI bude spolupracovat s Fórem jižního Tichomoří i OSN, aby pomohly Nové Kaledonii k dekolonizaci.²⁸⁸ Stranu loajalistů bude reprezentovat Lafleurovo RPCR. Roli středové strany se pokusí zaujmout Federace pro novou kaledonskou společnost (*Fédération pour une Nouvelle Société Calédonienne-FNSC*) podporující půdní reformu či upřednostnění místních lidí při náboru do zaměstnání.²⁸⁹

Popisované období také provázely různé protesty, demonstrace a ba i více či méně násilné střety Melanésanů a osadníků kvůli půdě a také střety kvůli těžbařským aktivitám.²⁹⁰

²⁸³ Tamtéž, s. 167.

²⁸⁴ Tamtéž s. 144.

²⁸⁵ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 99.

²⁸⁶ Založená roku 1977 jako nová strana Uregeie. Chtěla nezávislost po vzoru modelu Fidži, jejíž ústava z roku 1970 umožňovala rozdělování parlamentních křesel dle rasových kvót. Viz CHAPPELL, D.: c. d., 2014, s. 165.

²⁸⁷ Později přejmenována na Socialistickou kanackou stranu (*Parti socialiste kanak*)

²⁸⁸ Tamtéž, s. 171.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 171-172.

²⁹⁰ Viz Tamtéž, s. 172-173.

Nová Kaledonie tak vstupovala do osmdesátých let jako etnicky polarizovaná společnost. Problémem je, že hranice mezi etniky, jakmile jsou jednou načrtnuty, mají tendenci přetrvat.²⁹¹

5. 5. Osmdesátá léta na Nové Kaledonii: eskalace napětí

Napětí, které bylo na Nové Kaledonii notně patrné již v sedmdesátých letech, kulminovalo v letech osmdesátých, kdy vyústilo do tzv. událostí (*les événements*) let 1984 – 1988. Roku 1981 je zvolen prezidentem François Mitterand. Nástup socialistů k moci po letech pravicových vlád vyvolá očekávání u kanackých nacionalistů, jelikož metropolitní levice byla oproti pravici nakloněnější dekolonizaci, jak už ukázal tzv. zákon Defferre. V roce 1979 totiž PS po diskusích s FI podpořila právo Kanaků na svobodné určení své budoucnosti, aniž by však explicitně podpořila nezávislost.²⁹² Socialistická vláda však musela brát ohledy i na nemelanéské obyvatelstvo, které bylo velmi početné. Snaha o reformy předpokládala nalezení kompromisu, na němž by se shodly oba tábory, což bylo pochopitelně značně obtížné i kvůli přítomnosti hard-linerů na obou stranách barikády. Navíc se na případu FNSC ukazovalo, že společnost je natolik polarizovaná, že nelze vytvořit silnou středovou stranu, která by v sobě spojila Melanésany i Evropany a dokázala tak překlenout vzájemné rozdíly a o kterou by se také mohla metropolitní vláda opřít. FNSC, která nejdříve byla součástí koaliční vlády s RPCR, se po rozkolu s RPCR stala roku 1982 součástí vládní koalice s FI pod vedením Jean-Marie Tjibaoua, čímž se mohl teoreticky otevřít prostor pro vytvoření melanésko-evropské koalice. Ovšem místo toho se většinově evropský elektorát FNSC přidal k RPCR a podpořil tak silný postoj RPCR namířený proti nezávislosti.²⁹³

Nárůst napětí se od počátku osmdesátých let projevoval nejen v demonstracích a protestech, ale také v násilných činech spáchaných extrémisty na obou stranách. Roku 1981 je zavražděn dosud nezjištěným pachatelem či pachateli zřejmě z řad pravicových extrémistů generální tajemník UC Pierre Declerq (metropolitního původu) a ve smrt dvou četníků vyústila melanéska demonstrace roku 1983 proti znečištění z pily. Téhož roku podporovatelé Paliky hodili zápalné bomby na poštovní úřad, který zničili spolu s pěti domy a několika auty

²⁹¹ Viz BARTH, F.: Introduction. In BARTH, F. (ed.): *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Culture Difference*. 1969, s. 9-38.

²⁹² HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 71.

²⁹³ Tamtéž, s. 72.

jako pomstu za zastřelení Kanaka osadníkem po vzájemné hádce. Během let 1982 – 1984 Kanakové také obtěžovali osamocené osadníky ničením plotů a zabíjením dobytka a na několika místech okupovali spornou půdu.²⁹⁴

Nedařilo se dojít shody ve změně politického statutu teritoria. Pokus francouzského ministra pro DOM-TOM Georgese Lemoine smířit loajalisty a separatisty nevyšel, jelikož se projevovaly fundamentální ideové rozdíly mezi jednotlivými politickými aktéry. Na setkání zorganizovaném Lemoinem v Nainville-les-Roches roku 1983 se ještě zástupci RPCR, FI, FNSC i vysokých náčelníků sešli. Ale komuniké, vydané po konci setkání, jež obsahovalo výzvu k ukončení kolonialismu, uznání existence kanackého lidu i jejich právo na nezávislost a také to, že toto právo by mělo být rozšířeno na „oběti dějin“ (nekanacké osadníky aspoň druhé generace), už odmítla na poslední chvíli RPCR podepsat.²⁹⁵ Následný návrh nového statutu Nové Kaledonie z roku 1984 (tzv. statut Lemoine), jež navrhoval zvýšení vnitřní autonomie teritoria a pětiletou přechodnou dobu pro hlasování o otázce nezávislosti, byl odmítnut RPCR a menšími pravicovými uskupeními jako nepřijatelný ústupek FI a byl odmítnut i FI, která požadovala jasný harmonogram nezávislosti, časnější datum referenda a také revizi voličského oprávnění pro referendum, jež by zajišťovalo volební právo jen Melanésanům a osobám s dlouhodobým pobytem na Nové Kaledonii.²⁹⁶ V odmítnutí statutu Lemoine je tak vidět, jak moc byla situace na Nové Kaledonii jinde než na Francouzské Polynésii, kde byl statut Lemoine roku 1984 přijat. FI jako výraz odporu vůči stávající situaci bojkotovala volby roku 1984 a transformovala se v Kanackou a socialistickou frontu národního osvobození (FLNKS).

FLNKS se hlásila k dosažení kanacké socialistické nezávislosti, jež jako slogan prvně vyhlásila *Groupe 1878*. Bylo však otázkou, jak toto heslo interpretovat. Vydat se cestou přejmutí marxistických idejí, anebo cestou něčeho jako byl tzv. melanéský socialismus Waltera Liniho z Vanuatu, který adaptoval socialismus na místní realitu a přizpůsoboval ho světu místního obyvatelstva? Melanéský socialismus se opíral o tradice a zvyky melanéského společenství zahrnující důraz na melanéský komunismus a spolupráci mezi melanéskými společenstvími.²⁹⁷ Kapitalismus byl záležitostí Západu založenou na narušených sociálních vazbách, odcizení a sobecké akumulaci peněz jakožto opaku vzájemnosti, solidarity a sdílení. „Aby jeden byl významným člověkem v melanéském systému, musí „mít“, je to všude. (...)“

²⁹⁴ Viz Tamtéž, s. 72-74.

²⁹⁵ WADDELL, E.: c. d., s. 126.

²⁹⁶ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 74- 75.

²⁹⁷ Viz MRGUDOVIC, N.: c. d., s. 219-220.

Ale mít nezaručuje udělení významného postavení. *Významnost pochází z rozdávání, velkého rozdávání a rozdávání všude.* Je to přesný opak kapitalistického světa.²⁹⁸

Melanéský socialismus, jenž rezonoval už ve své kanacké podobě návrhy kanackých nacionalistů ze sedmdesátých let, reflektoval tradiční život Melanésanů a jejich kulturu včetně náboženství, které hrálo v životě Melanésanů na Nové Kaledonii značnou roli. Ostatně sám Jean-Marie Tjibaou byl, než se dal na politickou dráhu, vysvěcen na katolického kněze. Klasický marxismus se však k elementům jako náboženství stavil podezřívavě až odmítavě. Cestou melanéskeho socialismu se rozhodla nejít Palika. Ta se roku 1980 vyslovila pro „vědecký socialismus“, což však vyvolalo štěpení ve straně.²⁹⁹ Program FLNKS jako celku se obracel proti kolonialismu a kapitalismu, volal po socialismu založeném na místních specifikách, po restrukturalizaci ekonomiky i úpravě volebního práva tak, aby na něj dosáhli jenom kanačtí občané, mezi něž by patřili Melanésané, osadníci druhé generace (pokud by nebyli nepřátelští) a ti, kteří by pobyt na Nové Kaledonii ospravedlnili podporou nezávislosti.³⁰⁰ Od půlky 80. let začali separatisté rozvíjet různé ekonomické projekty týkající ekonomické soběstačnosti (např. družstva).³⁰¹ V prosinci 1984 je vyhlášena prozatímní vláda uvažovaného státního útvaru s názvem „Kanaký“ v čele s Jean-Marie Tjibaouem a vlastní vlajkou.

V letech 1984 – 1988 došlo ke kulminaci napětí a násilí let předchozích a vypukl naplno násilný etnický konflikt. Startovacím bodem byl bojkot listopadových voleb roku 1984 ze strany FLNKS, jež jejich průběh i aktivně narušovala a pro účely systematického působení zakládala i bojové výbory. V období událostí došlo k různým krvavým střetům mezi Evropany, Kanaky i francouzskými orgány. Mezi nejvýraznější patří následujících několik. V listopadu roku 1984 došlo k přestřelce v Ouega mezi loajalisty a separatisty, kdy zahynulo po jednom člověku z obou táborů.³⁰² V prosinci téhož roku došlo k incidentu v Hieghene, kde byli napadeni ze zálohy Kanakové chudými bílými a míšeneckými farmáři. Deset Kanackých aktivistů včetně dvou bratrů Jean-Marie Tjibaoua bylo zabito a dům Jean-Marie Tjibaoua byl spálen, když ho útočníci nenašli mezi skupinou Kanaků.³⁰³ Tento incident odrážel existenční obavy, které mnozí osadníci měli ve světle kanackých požadavků zahrnující i půdní nároky.

²⁹⁸ TJIBAOU, J-M: Être Mélanésien aujourd'hui. *Esprit*: 57 (1981), s. 87. Cit. dle WADDELL, E.: c. d., s. 49. Kurzíva J-M Tjibaou.

²⁹⁹ Viz CHAPPELL, D.: c. d., 2014, s. 177-178.

³⁰⁰ Viz HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 76.

³⁰¹ Viz LEBLIC, I.: De la démocratie à la base: coutume et militantisme kanak dans les années 1985-1986. In REGNAULT, J-M. (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions. Enjeux internationaux et franco-français.* 2003, s. 315.

³⁰² MRGUDOVIC, N.: c. d., s. 147.

³⁰³ WADDELL, E.: c. d., s. 136.

Nezávislost Nové Kaledonie pro osadníky hrozila alžírským scénářem, kdy tisíce tzv. *pieds-noirs* po roce 1962 utekly do Francie. Situace byla pro osadníky o to nejistější, že jejich dlouholeté spojence vystřídali ústupkům naklonění socialisté. V lednu 1985 zabili kanačtí ozbrojenci ze skupiny Eloi Machora (ministra bezpečnosti kanacké prozatimní vlády), mladého Evropana, synovce pravicového hard-linera a bývalého starosty Thio, což vedlo k nepokojům v Nouméa a sám Machoro a jeho poradce byli zastřeleni policejním odstřelovačem na farmě, kterou spolu s dalšími ozbrojenými Kanaky okupovali.³⁰⁴ Nechvalně proslulou a pro vyjednávání o ukončení krize klíčovou událostí se stal incident s rukojmími v jeskyni na ostrově Ouvéa. V období prezidentských a legislativních voleb roku 1988 byla od dubna do května držena v jeskyni v Goosaně na Ouvéa Kanaky skupina četníků, která byla unesena z policejní stanice komandem FLNKS. Celý tento incident si vyžádal životy čtyř četníků, kteří byli zabiti během únosu a devatenácti Kanaků a dvou vojáků, kteří zahynuli během osvobozující akce.³⁰⁵ Do konce roku bylo zabito celkem 50 lidí.³⁰⁶

Erin Jenne ve své teorii etnického vyjednávání (*theory of ethnic bargaining*) zkoumá rozdílné výsledky etnické mobilizace na základě výsledků procesů vyjednávání mezi aktéry. Mezi ně patří představitelé minority, státní instituce (centrum) a externí lobbisté (jiné státy, mezinárodní organizace), které lobbují přímo ve prospěch minority. Přejímat veškerá východiska teorie Erin Jenne není pro tuto práci účelné, nicméně některé aspekty její teorie lze využít pro vysvětlení dynamiky vztahů mezi jednotlivými aktéry na Nové Kaledonii v osmdesátých letech.

Podle Jenne vyjednávací konfigurace může být buď dyadická (pokud chybí externí lobbista) anebo triadická.³⁰⁷ V triadické konfiguraci je radikalizace menšiny výsledkem změn jak v interních tak externích vlivech. V dyadické konfiguraci se radikalizace týká pouze interních vlivů. Strukturální determinanty určující sílu interních vlivů představují početní velikost menšiny a kompaktnost teritoria. Proměny v mobilizaci jsou však ovlivňovány změnami v relativní rovnováze sil mezi skupinou a centrem. Ta je podmíněna vnímanou vnější podporou a institucionálními příležitostmi. Důležitá je role představitelů dané etnické skupiny, na základě jejich podnětu se skupiny více radikalizují anebo naopak umírní a jejichž požadavky také odrážejí vnímané rozdíly v moci mezi menšinou a většinou.³⁰⁸ Menšina musí jednat první. Skupinový konflikt většinou vypukne, když se menšina rozhodne změnit status

³⁰⁴ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 87-88.

³⁰⁵ WADDELL, E.: c. d., s. 152.

³⁰⁶ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 95.

³⁰⁷ Viz JENNE, E. K.: c. d., s. 50-51

³⁰⁸ Tamtéž, s. 40-41.

quo. Kvůli své strategické zranitelnosti je menšina také jediným hráčem, který si může vybrat akce na základě odhadnutelných reakcí zbylých dvou hráčů, přičemž ostatní aktéři činí rozhodnutí na základě různých faktorů, které menšinu mohou, ale nemusí zahrnovat (zajištění přístupu ke zdrojům, uspokojení zájmů mocných skupin).³⁰⁹

Na Nové Kaledonii probíhala hra v zásadě o čtyřech hráčích, které představovali Kanakové, lojalisté, centrální vláda a melanéske ostrovní státy v regionu. S nástupem socialistické vlády se totiž nedalo říci, že by se cíle a požadavky centrální vlády vždy úplně kryly s cíli a požadavky lojalistů. Proč se Kanakové odhodlali k revoltě? Roli v tomto hrály jak interní tak i externí vlivy, které způsobily, že se Kanakové začali utvrzovat, že jsou silnou skupinou s legitimními politickými požadavky. Předně se podařilo konsolidovat separatistické hnutí a vytvořit jednotnou frontu s charismatickým vůdcem. Touto frontou byla FLNKS a vůdcem Jean-Marie Tjibaou. Navíc Kanakové představovali nejpočetnější etnikum na Nové Kaledonii, organizované i díky přetrvávajícím institucím jako byly kmeny a žijící na kompaktním území. Pozitivní signál pro Kanaky byl i nástup Mitteranda a socialistů k moci, jelikož ti se jeví a i byli ochotnější k ústupkům nežli gaullisté. Navíc se začala sílit externí podpora kanackého hnutí v podobě ostrovních melanésckých států, jež získaly do roku 1984 nezávislost. Tyto externí lobbující aktéři, z nichž největší roli hrálo Vanuatu, Šalamounovy ostrovy a Papua Nová Guinea, lobbovali za kanacké požadavky na regionální úrovni v rámci Fóra jižního Tichomoří. Po dlouhodobém lobbingu ze strany zmíněných melanésckých států, nezdaru jednání na Nové Kaledonii a návratu francouzské pravice do vlády roku 1986 se podařilo dosáhnout toho, aby se Fórum vyslovalo jednomyslně roku 1986 pro zapsání Nové Kaledonie na seznam neautonomních teritorií OSN.³¹⁰ Tím došlo k internalizaci kanackých požadavků. Zároveň byli tito externí lobbisté oporou, jež dodávala Kanakům na domácí půdě sílu.

Ukazovalo se navíc, že pouze politickou cestou se Kanakové ničeho nedoberou, jelikož lojalisté blokovali každé úpravy politického statutu. Centrální vláda si sice snažila o změny statutu, ale k radikální změně v podobě Pisaniho plánu z roku 1985, navrhujiícího pro Novou Kaledonii statut přidruženého státu, se odhodlalo až příliš pozdě. Lojalistická opozice byla již příliš silná a centrum nechtělo nic rozhodovat arbitrárně v prospěch Kanaků. K referendu o statutu Pisani (podle vládního zástupce na Nové Kaledonii) už však nedošlo kvůli krvavým událostem roku 1985 zmíněným výše. Téhož roku se prosadil mírnější plán Fabius (dle tehdejšího premiéra), jenž rozdělil Novou Kaledonii do čtyř regionů s vlastními

³⁰⁹ Tamtéž, s. 41-42.

³¹⁰ MRGUDOVIC, N.: *c. d.*, s. 154.

regionálními vládami a teritoriálním kongresem, v němž zasedali zástupci z jednotlivých regionálních rad a v jehož čele byla teritoriální vláda. FLNKS vyhrála ve volbách na ostrovech Loyauté, na severu a ve středu Grande Terre, zatímco RPCR na jihu, kde je aglomerace Nouméa.³¹¹ Výsledek tak kopíroval hranice mezi separatisty a loajalisty a mezi Kanaky a Evropany.

Do horší vyjednávací pozice se dostali Kanakové roku 1986 s nástupem RPR k moci, čímž naopak posílili jejich spojenci, profrancouzští loajalisté z RPCR. Možnosti prosadit požadavky čistě politickou cestou se pro ještě Kanaky zmenšily. Chirakova vláda si pro Novou Kaledonii představovala maximálně statut autonomie, jak se odráželo v tzv. statutech Pons (dle tehdejšího ministra pro zámoří) z let 1986 a 1987, kdy ten první navíc i osekával kompetence regionům.³¹² Na rok 1987 bylo naplánované referendum o nezávislosti Nové Kaledonie. Vláda však nebyla ochotná ke změnám v tom, kdo by měl voličské oprávnění. Návrhy Jean-Marie Tjibaoua na to, aby jenom kanacký lid mohl hlasovat, nebyly vyslyšeny a Melanésané referendum, v němž se 98, 3% lidí vyslovilo proti nezávislosti, ve velkém bojkotovali a neúčast tak dosahovala 40, 89%.³¹³ FLNKS zároveň neměla za stávající situace motivaci ustupovat ze svého radikálního vystupování. Vyvrcholením této éry se stal incident na s únosem četníků na ostrově Ouvéa.

Ouvéa byla tím momentem, jenž konečně přiměl všechny strany konfliktu k dialogu u jednoho stolu, poprvé od setkání v Nainville - des- Roches. Navíc ve volbách opět zvítězila PS a ukončila tak období kohabitace. Delegation RPCR pod vedením Jaquese Lafleura a FLNKS pod vedením Jean-Marie Tjibaoua jednaly s premiérem Michele Rocardem. Výsledné dohody ze vzájemných jednání v červnu a srpnu 1988 vstoupily ve známost pod označením Dohody z Matignon. Dohody rozdělily Novou Kaledonii do tří provincií (na Sever, Jih a Loyauté) s volenými vládami a vlastními kompetencemi v různých oblastech. Teritoriální kongres zahrnoval zvolené členy třech provinciálních shromáždění. Dále Dohody předpokládaly regionální rozvojovou strategii sloužící k vyrovnání teritoriální ekonomiky v prospěch dvou predominantně kanackých provincií (Severu a Loayuté) a také referendum o nezávislosti v roce 1998, kdy by voličstvo bylo omezeno jen na registrované voliče v roce 1988 a děti, které se stanou v mezidobí dospělými.³¹⁴ V listopadu 1988 se v metropoli i na Nové Kaledonii konalo referendum o Dohodách z Matignon. Separatisté

³¹¹ MOHAMED-GAILLARD, S: c. d., s. 123.

³¹² Viz Tamtéž, s. 125.

³¹³ Tamtéž, s. 125-126.

³¹⁴ Viz WADDELL, E.: c. d., s. 174.

z FULK a Paliky plédovali pro „ne“, stejně jako některé loajalistické strany jako FN.³¹⁵ FULK i Palika ostatně odmítly Dohody podepsat.³¹⁶ Pro „ano“ se vyslovilo celkem 80% voličů, ale absence byla vysoká (62, 96% v metropoli a 50% v celém zámorí). Na Nové Kaledonii se pro „ano“ vyslovilo 57, 02% voličů, absence ale byla 37%. Výsledky také kopírovaly štěpení mezi severem a jihem, kdy v Nouméy se 63% vyslovilo pro „ne“.³¹⁷ Zaímco evropští loajalisté hlasovali většinou proti, loajalisté z jiných komunit hlasovali většinou pro.³¹⁸

Matignon tak představoval dohody umírněných elit z obou táborů, které našly společné slovo mezi sebou a zároveň i s dialogu otevřenou socialistickou vládou. Matignon byl zároveň prohrou hard-linerů z minoritních uskupení z obou táborů, ať už se jednalo o extrémní pravici jako FN odmítající jakékoliv ústupky Kanakům anebo o kanacké radikály z Paliky, pro něž to byl krok zpátky. Kromě hard-linerů mezi politickou reprezentací nebyl Matignon přijímán jednoznačně ani členy jednotlivých etnických komunit, jak ukazoval postoj evropské komunity, ale i postoj některých Kanaků, kteří to vnímali jako prohru v kontextu toho, o co tak dlouho bojovali. Ránou to bylo pro Kanaky z Goosany na ostrově Ouvéa, kteří to vnímali jako další ponížení po tom, co ze strany úřadů zažili kvůli únosu četníků a cítili se opuštěni zbytkem hnutí za nezávislost, které nechalo jejich bojovníky umřít pro nic, až tyto frustrace přiměly jednoho z nich, Djubelly Wéu, aby zastřelil Jean-Marie Tjibaoua a jeho spolupracovníka v UC Yeiwené Yeiwené na meetingu UC na Ouvéa v dubnu roku 1989.³¹⁹

5. 6. Od Dohody z Nouméy po současnou situaci na Nové Kaledonii

Vývoj v devadesátých letech se nesl ve znamení dvou důležitých otázek: proměny politického statutu a vyrovnání ekonomiky teritoria jihu a severu souostroví, což byl ostatně důležitý bod Dohod z Matignon. Ústředním elementem snah o ekonomickou restrukturalizaci teritoria se stal projekt výstavby hutě na zpracování niklu v severní provincii jako prostředku, jak přesunout část ekonomických aktivit z jižní provincie ovládané loajalisty a umožnit tak

³¹⁵ Viz MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 141.

³¹⁶ Viz WADDELL, E.: c. d., s. 179.

³¹⁷ MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 142.

³¹⁸ HENNINGHAM, S.: c. d., 1992, s. 110.

³¹⁹ Blíže viz WADDELL, E.: c. d., s. 179-184.

ekonomický rozvoj v dominantně kanackých oblastech, včetně zajištění pracovních míst pro Kanaky. Představitelé separatistů také v ekonomickém rozvoji kanackých oblastí viděli podmínku úspěšného přechodu k samostatnosti. Někdejší předseda UC Bernard Lepeu při připomínce známého Tjibaouava varování, aby se kolonialismus vyhozený dveřmi nevrátil oknem, uvedl, že je nutné postavit nezávislost na pevném ekonomickém základě.³²⁰ Symbolem měla být právě huť na severu Grande Terre v Koniambo. Dominantním hráčem na trhu s niklem byla a je SLN spadající v současné době do skupiny Eramet, v níž drží 70% podíl akcií francouzský stát prostřednictvím státní firmy ERAP.³²¹ Již v roce 1990 odkoupila provincie Sever skrze svoji *Société de financement et d'investissement de la province Nord* (Finanční a investiční společnost provincie Sever -SOFINOR) od Jacquese Lafleura podíl, jenž vlastnil v *Société minière du Sud-Pacifique* (Těžařská společnost jižního Tichomoří-SMSP).³²² Huť v Koniambo se podařilo nakonec vybudovat. Ve společnosti Koniambo Nickel SAS, která ji vlastní, má SMSP spoluvlastněná SOFINOR a investiční společností ostrovů Loyauté *Société de Développement des Iles Loyauté* (Společnost pro rozvoj ostrovů Loyauté) 51% podíl, 49% vlastní společnost Glencore, jedna z nejpřednějších mezinárodních společností v oblasti obchodu se surovinami.³²³ Nicméně huť má problémy a to v důsledku konstrukčních závad, které si vynucují nákladné opravy a zejména v důsledku dlouhodobě nízkých cen niklu na světových trzích.³²⁴ Toto je zároveň ukázkou toho, že role niklu jakožto záruky ekonomické prosperity teritoria byla do velké míry falešná a jako taková byla přeceňována a to i ze strany kanackých separatistů. V tomto ohledu zůstává otázka ekonomiky teritoria důležitou v rámci debaty o nezávislosti teritoria a možnostech jeho samostatného rozvoje.

Vývoj v otázce politického statutu nabral v devadesátých letech zajímavý směr. Problémem pro separatisty se opět ukázala gaullistická vláda, která se evidentně neztotožnila s procesem nastartovaným Dohodami z Matignon. Gaullistický premiér Alain Juppé odmítl v polovině roku 1996 nezávislost a dokonce i tehdy FLNKS navrhovaný statut přidruženého

³²⁰ CHAPPELL, D: The Noumea Accord: Decolonization without independence in New Caledonia? *Pacific Affairs*. Vol. 72 (1999), No. 3, s. 385-385.

³²¹ Viz Our history. *Eramet.com* [online]. Dostupné z <http://www.eramet.com/en/about/our-group/our-history>[cit. 10. 10. 2015]

³²² MOHAMED-GAILLARD, S.: c. d., s. 151.

³²³ Viz Nos actionnaire. *Koniambonickel.nc*[online]. Dostupné z <http://www.koniambonickel.nc/article/nos-actionnaires/>[cit. 10. 10. 2015]

³²⁴ Viz JEANNIN, Alain (avec Jacques-Oliver Lesieur). Glencore: „Malgré la crise du nickel, nous garderons le Koniambo et l'usine du Nord. *La1ere.fr*. [on-line] 10. dubna 2015. Dostupné z <http://www.la1ere.fr/2015/04/10/glencore-malgre-la-crise-du-nickel-nous-garderons-le-koniambo-et-l-usine-du-nord-246721.html>[cit. 20. 11. 2015]

státu a byl ochoten přiznat Nové Kaledonii jen širší autonomii.³²⁵ Po opětovném nástupu PS k moci se mezi její vyjednávací skupinou vedenou premiérem Lionelem Jospinem a vyjednávací skupinou FLNKS vedenou Rochem Wamytanem (UC) a skupinou RPCR vedenou Jacquesem Lafleurem podařilo uzavřít novou dohodu, podepsanou 5. května roku 1998 v Nouméa a známou jako tzv. Dohoda z Nouméy. Ta byla posléze schválena v referendu. To sice znamenalo, že nedošlo k referendu o sebeurčení, jak bylo předpokládáno Dohodami z Matignon, ale i tak představuje Dohoda z Nouméy pokrok, který odstartovává etapový proces dekolonizace. Vzhledem k demografické situaci bylo spornou otázkou, zdali by vůbec separatisté v referendu o sebeurčení roku 1998 uspěli. Navíc celá jedna pětina Kanaků (Melanésanů) nesouhlasila s nezávislostí.³²⁶

Dohoda z Nouméa³²⁷ předpokládá nezvratný proces postupného přesunu kompetencí v prospěch Nové Kaledonie - kromě těch v oblasti obrany, soudnictví, policie, měny a zahraničních věcí - který by měl být završen do roku 2018. O eventuálním přesunu i vyjmenovaných kompetencí by mělo rozhodnout referendum o sebeurčení. To také znamená, že prakticky jedinou alternativou k úplné nezávislosti je statut přidruženého státu v nějaké formě, poněvadž jediným způsobem, jak zvrátit tento proces, by byla změna Ústavy, což se nedá předpokládat, že by separatisté přijali. Dohoda předpokládá vytvoření občanství, které by umožnilo sdílet domorodým komunitám společný osud, a které by se následně mohlo -po referendu o sebeurčení - přetavit v národní příslušnost. V souvislosti s vytvořením kaledonského občanství došlo i k omezení volebního oprávnění, což ještě blíže specifikoval organický zákon z roku 1999 určující statut Nové Kaledonie,³²⁸ kdy je v současnosti volební oprávnění pro očekávané referendum omezeno dle článku 218 na ty, kteří byli oprávněni volit v referendu o Dohodě z Nouméy v listopadu roku 1998 a na ty, kteří mohou dokázat, že na Nové Kaledonii kontinuálně žijí dvacet let od data referenda, přičemž tato lhůta se počítá do 31. prosince 2014.

Dohoda kromě jiného uznává kanackou identitu, kdy předpokládá, že kaledonské politické a sociální uspořádání ji bude brát více v potaz. Předpokládá také pro místní lidi přednostní právo na práci, což je však v rozporu s principem rovnosti. Uznává také sepětí Kanaků s půdou, kdy je jejich identita od půdy odvozena. Speciální ustanovení Dohody se

³²⁵ CHAPPELL, D.: c. d., 1999, s. 382.

³²⁶ Tamtéž, s. 387.

³²⁷ Accord sur la Nouvelle-Calédonie signé à Nouméa le 5 mai 1998. *Legifrance.gouv.fr*[online]. Dostupné z: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000555817>[cit. 10. 10. 2015]

³²⁸ Loi organique n° 99-209 du 19 mars 1999 relative à la Nouvelle-Calédonie. *Legifrance.gouv.fr*[online]. Dostupné z <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000393606>[cit. 10. 10. 2015]

také věnují kanackým tradičním a zvykovým institucím. Kanakové si mohou ponechat zvykový statut (*statut coutumier*), jenž je podřizuje kanackému zvykovému právu a je zároveň rovnoprávný s občanskoprávním statutem (*statut de droit commun*). Tento statut je také potvrzen článkem 75 Ústavy. Tento zvláštní statut není v ústavním pořádku Francie ničím novým, byl již v Ústavě z roku 1946 (tzv. osobní status - *statut personnel*) a týkal se především muslimů v Alžírsku, ale také právě původních obyvatel Nové Kaledonie a i ostrovů Wallis a Futuna. Dohoda předpokládá půdní reformu a vytvoření tzv. zvykových zemí namísto rezervací a také ustanovení Zvykového senátu s kompetencemi ve všech otázkách zahrnujících kanacké zvyky a tradice.

Dohoda a její ustanovení tak v zásadě odvozují charakter budoucího národa z kanacké kultury, což se však ukazuje nepřijatelným pro mnohé v táboře loajalistů, jak ukazuje spor o vlajku Nové Kaledonie. Dohoda z Nouméy totiž také předpokládá, že na základě shody mohou být přijaty symboly země jako jméno, vlajka, hymna či motto, které by ale zároveň vyjadřovaly „kanackou identitu a budoucnost sdílenou všemi.“ Zatím se podařilo přijmout pouze vlajku. Nová Kaledonie má tak kromě francouzské vlajky ještě vlajku FLNKS, zamýšlenou i jako vlajku nezávislého státu Kanaky. Avšak zdaleka na přijetí druhé vlajky nepanovala shoda a mnohé hlasy z tábora loajalistů se vyjadřovaly a vyjadřují proti.³²⁹ Značné kontroverze na Nové Kaledonii také v některých profrancouzských mediálních a politických kruzích vyvolal někdejší francouzský ministr zámoří Victorin Lurel (PS), jenž roku 2012 při setkání s prezidentem severní provincie v Paříži použil pojem „Kanaky“ namísto Nové Kaledonie.³³⁰ Tyto otázky tak ukazují, jak obtížné je a bude vzhledem k přetrvávajícím rozdílům vytvořit takovou národní identitu, se kterou by se všechny etnické komunity mohly identifikovat.

Poslední volby do proporčně volených provinciálních shromáždění proběhly 11. května 2014. Tyto provinciální jsou o to důležitější, že zároveň započaly rozhodující etapu dekolonizace, jelikož do konce roku 2018 může být v souvislosti s Dohodou z Nouméy uspořádáno kaledonským Kongresem referendum a pokud se tak nestane, vyhlásí roku 2018 referendum francouzský stát. Provinciální volby ukázaly, že stále přetrvává politické rozdělení na dominantně loajalistický jih a většinově kanacký separatistický sever a ostrovy Loyauté. Rozdělení však není stoprocentní a tak separatisté (FLNKS) získali několik mandátů

³²⁹ Viz WÉRY, Claudine: A Nouméa, François Fillon se confronte aux divisions politiques. *Lemonde.fr* [on-line]. 19. července 2010. Dostupné z http://www.lemonde.fr/politique/article/2010/07/19/a-noumea-francois-fillon-se-confronte-aux-divisions-politiques-caledoniennes_1389541_823448.html [cit. 10. 10. 2015]

³³⁰ „Kanaky“ a new swear word in New Caledonia. *Radioaustralia.net.au* [on-line]. 16. srpna 2012. Dostupné z <http://www.radioaustralia.net.au/international/radio/program/pacific-beat/kanaky-a-new-swear-word-in-new-caledonia/1000244> [cit. 10. 10. 2015]

v provincii Jih, zatímco kandidátky melanéských loajalistů Gérarda Poadji (za *Calédonie Ensemble*- Kaledonie spolu) a Francise Euriby (další loajalistické politické formace) si v provincii Sever dokonce oproti roku 2009 polepšily na celkem 4 mandáty.³³¹ To také ukazuje, že separatisté nemají podporu mezi všemi Melanésany. Celkem nakonec obsadili loajalisté v Kongresu 29 mandátů z 54, separatisté 25.

Volební výsledek je pro loajalisty úspěch, jelikož od smrti Jacquese Lafleura roku 2010 trpí loajalistický blok nejednotností a prošel různými štěpeními. Naopak FLNKS se daří držet jednotu jak v provincii Sever a na ostrovech Loyauté, kde ve volbách i vyhráli, tak i v provincii Jih. V provincii Sever však čelí silné konkurenci ze strany Paliky, jež stojí v současnosti mimo FLNKS. Dominantní loajalistickou stranou je momentálně Kaledonie spolu Philippa Gomeše, jenž je i poslancem v Národním shromáždění. RPCR se různě rozštěpilo, jeho výrazný pozůstatek funguje pod vedením senátora Pierra Frogiera stále jako Sdružení- UMP (*Rassemblement*- UMP) v politické alianci Fronta pro jednotu- Sdružení (*Front pour l'Unité-Rassemblement*). Posledním výrazným loajalistickým subjektem je politická aliance Svaz pro Kaledonii ve Francii (*Union pour la Calédonie dans la France*). Sjednotit rozdělený loajalistický blok se rozhodli Nicolas Sarkozy a Republikáni. Nelze zapomínat, že Republikáni dlouhodobě podporují setrvání Nové Kaledonie v rámci francouzského státu a navíc také nelze zapomínat, že roku 2017 budou ve Francii prezidentské volby, což může ještě ovlivnit závěrečnou etapu dekolonizace Nové Kaledonii. Pod patronátem Sarkozyho vznikl v srpnu 2015 výbor pro koordinaci kaledonských Republikánů, jenž by se koncem roku 2015 či počátkem roku 2016 měl přetvořit v Rozšířenou federaci Republikánů na Nové Kaledonii, která by měla sjednotit a koordinovat loajalisty na Nové Kaledonii. Členové vznikající federace se nestaví pozitivně k referendu, neboť jak řekl Pierre Frogier: „Myslíme si, že budoucnost Kaledonie nemůže být vytvořena jinak než dialogem a kompromisem. Určitě ne skze sankci, kterou je hlasování o sebeurčení.“³³² Dá se však jen těžko očekávat, že by se toto uskutečnilo se souhlasem Kanaků.

Co se týče referenda, tak Republikáni podporují rozšíření počtu voličů, oprávněných v něm hlasovat, což vyjádřilo stanovisko Kongresu z 26. března 2015,³³³ jenž je v současnosti

³³¹ Výsledky voleb viz Les élections en Nouvelle-Calédonie. *Ambafrance-nz.org*[on-line]. Dostupné z <http://www.ambafrance-nz.org/Les-elections-en-Nouvelle> [cit. 10. 10. 2015]

³³² KAYI, Elif (avec Martine Nollet): Bientôt une fédération pour les Républicains calédoniens. *Nouvellecaledonie.la1ere.fr* [online]. 11. srpna 2015. Dostupné z <http://nouvellecaledonie.la1ere.fr/2015/08/11/bientot-une-federation-pour-les-republicains-caledoniens-277797.html>[cit. 10. 10. 2015]

³³³ Viz Création d'une „coordination des Républicains en Nouvelle-Calédonie. *Republicains.fr*[online]. 4. června 2015. Dostupné z

ostatně ovládn loajalisty. Toto jde tak proti tomu, co požaduje FLNKS a separatisté celkově, kteří se dlouhodobě vyslovují pro co nejomezenější elektorát. Ti také upozorňují na to, že Kongres vedený loajalisty porušuje závazky z Dohody z Nouméy, když blokuje přesun kompetencí dle článku 27 organického zákona k Nové Kaledonii (1999) a snaží se tak oddálit referendum, které by se mělo vést o zbývajících suverénních kompetencích.³³⁴ Situace na Nové Kaledonii tak stále zůstává napjatá a ještě je otázkou, jak se bude vyvíjet.

http://www.republicains.fr/creation_d_une_coordination_des_republicains_en_nouvelle_caledonie[cit. 10. 10. 2015]

³³⁴ Viz Union calédonienne écrit au Premier Ministre Manuel Valls (30. 9. 2014). *Unioncaledonienne.com* [online]. Dostupné z <http://unioncaledonienne.com/?p=1310>[cit. 10. 10. 2015]

Závěr

Koloniální dědictví, které po sobě francouzská kolonizace zanechala na Francouzské Polynésii a Nové Kaledonii a politika centra vůči těmto dvěma územím vysvětluje, proč nabyl separatismus na Nové Kaledonii mnohem silnějších rozměrů než na Francouzské Polynésii. Francouzská Polynésie, která nebyla z ekonomického hlediska příliš zajímavá, lákala jen málo evropských kolonistů a ani po druhé světové válce se nestává cílem větší a trvalé imigrace. Díky malému počtu etnický odlišného obyvatelstva tak Polynésané nemuseli nikdy mít strach z vymření (*fear of extinction*), kdy by vzhledem k nepříznivým demografickým počtům mohli získat pocit existencionálního ohrožení své skupiny. Navíc i vzhledem k poměrně příznivému pohledu na Polynésany ze strany Evropanů docházelo k míšení původního obyvatelstva a nově přichozích z Evropy respektive z Francie. Míšení mezi vyšší třídou Polynésanů a Evropanů dalo vzniknout specifické socioekonomické a sociokulturní skupině *demis*, kteří byli vzdělání, tvořili součást ekonomicky a společensky dobře situovaných vrstev a vyznali se v chodu francouzské administrativy. Orientace v polynéském a francouzském prostředí a znalost francouzského i tahitského jazyka zvýhodňovaly *demis* oproti běžným Francouzům a Polynésanům. Díky tomuto se podařilo *demis* zajistit si dominantní postavení v polynéské politice a stát se vyjednávači (brokery) mezi etnickými skupinami na Francouzské Polynésii a mezi centrem a periferií. *Demis*, z francouzské přítomnosti na souostroví těží, neboť jim zajišťuje výhodné mocenské postavení a na oplátku pak tyto elity představují stabilní politické opory centra na Francouzské Polynésii.

Finanční transfery od francouzského státu, proudící v prospěch jinak nesoběstačné polynéské ekonomiky, na jednu stranu představují rys strukturální ekonomické závislosti Francouzské Polynésie na centru a na druhou stranu tvoří nástroj, pomocí něhož se centru podařilo vtáhnout lokální elity (jako jsou v případě politiky *demis*) do klientelistického vztahu a vytvořit si tak stabilní zdroje podpory. Tyto transfery totiž umožňují místním elitám zajistit si a udržet si pevné postavení v politice, neboť v polynéském prostředí je rozhodující pro dlouhodobou kariéru v politice pevné ukotvení na komunální úrovni, které je zajišťováno pomocí redistribuce zdrojů ve prospěch elektorátu a tyto zdroje (materiální i nemateriální) do značné míry plynou právě z transferů od francouzského státu. Díky politice centra se tak vytvořil klientelistický systém francouzský stát – lokální elity – elektorát, který jednak zajišťuje centru stabilní politickou oporu, ale také tlumí separatistické tendence, jelikož umožňuje, aby z francouzské přítomnosti díky redistribuci zdrojů těžily široké vrstvy obyvatel. Symbolem stabilní politické opory centra na Francouzské Polynésii udržované díky

tomuto systému je Gaston Flosse a jeho politická strana *Tahoera'a huira'atira*, kteří nezávislost teritoria odmítají a dlouhodobě představují od osmdesátých let (až na krátké přestávky) vůdčí politickou sílu. Centrální vláda neváhala tuto stranu podporovat i politickými kroky v jejím zájmu a to zejména za gaullistů, kteří byli vždy pro zachování Francouzské Polynésie (ale i Nové Kaledonie) v rámci francouzského státu.

Separatismus na Francouzské Polynésii přítomný je, na základě výše zmíněného však není schopen dlouhodobě dosáhnout silných rozměrů. Protagonistou raného separatismu byl Pouvanaa a Oopa, jenž se vymezoval proti tomu, v čem viděl ukradení Tahiti a jeho bohatství cizinci, ať už Evropany (a tedy i Francií), tak i Číňany a volal po navrácení Tahiti zpátky Tahit'ánům a udržení jeho polynéského charakteru. Tento raný separatismus byl však záhy potlačen centralistickou gaullistickou vládou. Přestože separatismus chytá v 70. letech druhý dech v souvislosti s mezinárodněpolitickým a vnitropolitickým vývojem, kdy jej také povzbudí vybudování CEP, tak se ho podaří držet pod kontrolou a to, co můžeme pozorovat na Francouzské Polynésii je postupná evoluce politického statutu teritoria směrem k širší autonomii.

Na Nové Kaledonii byl oproti Francouzské Polynésii vývoj odlišný už proto, že Nová Kaledonie byla vždy ekonomicky mnohem zajímavější, k čemuž značně přispělo i objevení niklu v 19. století. Vidiny spjaté s obsazením Nové Kaledonie ji dostaly do středu zájmu francouzské koloniální administrativy. Ta učinila z Nové Kaledonie trestaneckou kolonii s cílem z ní mít kolonii osadnickou. Původní obyvatelstvo (Melanésané) bylo vyháněno z půdy, tolik důležité pro jejich identitu, a bylo umisťováno do rezervací a podřizováno *régime d'indigénat*. Náhled Evropanů na Melanésany byl navíc mnohem méně příznivý, nežli tomu bylo v případě Polynésanů. Byl-li pro Evropany Polynésan ztělesněním ušlechtilého divocha, tak Melanésan pro ně byl ztělesněním divocha primitivního, což se projevovalo i v zacházení s nimi. Melanésané tak byli segregováni od nově příchozích a prakticky nedocházelo k míšení mezi Evropany a Melanésany, což také vedlo k tomu, že se na Nové Kaledonii nevytvořila obdobná socioekonomická a sociokulturní skupina, jako jsou *demis* na Francouzské Polynésii, která by hrála roli brokerů mezi Evropany a Melanésany a tvořila specifický zdroj podpory francouzské přítomnosti na souostroví. Na Nové Kaledonii jsme tak svědky dlouhodobé segregační politiky centra, která vedla k vylučování Melanésanů z ekonomických i politických aktivit na souostroví a to i po druhé světové válce.

Nová Kaledonie také byla cílem početné imigrace. Kromě trestanců a svobodných kolonistů v koloniální éře mířili na Novou Kaledonii i pracovníci z okolních (nejen francouzských) tichomořských území pro práci na farmách, ale také v niklovém průmyslu.

Velký nárůst imigrace z metropolitní Francie způsobil boom niklu v letech 1969 – 1974. Imigrace na Novou Kaledonii měla také oproti Francouzské Polynésii často trvalý charakter. Celé toto vedlo k tomu, že Melanésané sice zůstali nejpočetnějším etnikem na souostroví, ale ve výsledku tvoří menšinu, což je situace panující dosud. Vzhledem k demografické situaci se tudíž u Melanésanů (resp. Kanaků) oproti Polynésanům projevuje již zmíněný strach z vymření (*fear of extinction*).

Vzhledem k existenci početné evropské komunity a dalších komunit (z Wallis a Futuna, Francouzské Polynésie, Indonésie, Vietnamu), kteří většinou kvůli svým zájmům podporují loajalistický (profrancouzský) blok, nemělo centrum takovou potřebu jako na Francouzské Polynésii vytvářet si nějakým způsobem zdroje podpory mezi původním obyvatelstvem. Ba naopak centrální vláda viděla v nově příchozích z metropolitní Francie a francouzských zámořských departementů v 70. letech způsob jak početně a politicky marginalizovat melanéskou komunitu, v níž rostly separatistické tendence.

I na Nové Kaledonii finanční transfery od francouzského státu přinesly- kromě uvrhnutí Nové Kaledonie do strukturální ekonomické závislosti na centru – klientelistický systém. Na rozdíl od Francouzské Polynésie ale do tohoto klientelistického systému, jenž by díky redistribuci zdrojů umožňoval tlumit separatistické tendence, nebyly vztaženy místní (v tomto případě melanéské/kanacké) elity, které by mohly zdroje redistribuovat původnímu obyvatelstvu. Naopak finanční transfery slouží centru k posílení jeho hlavní základny podpory – evropské komunity. Ta se tak stává, a ne elity nějakým způsobem spjaté s původním etnikem, klientem v tomto systému. Transfery umožňují umělé navyšování životní úrovně a s tím i přilákání a udržení pracovníků z metropolitní Francie, pro něž jsou díky transferům vytvářena pracovní místa ve veřejném sektoru, která jsou placena nad míru obvyklou v metropoli.

Melanésané, kteří se dlouhodobě ocitli mimo redistribuční schémata (ať už ta vznikla díky transferům či díky niklu), tak nemohou vidět ve francouzské přítomnosti prakticky žádné benefity. Naopak je to pro ně spíše nástroj vykořisťování, jenž jim sebral půdu, ze které začali bohatnout jiní, uzavřel je do rezervací a snaží se je různými způsoby marginalizovat ve vlastní domovině. Navíc gaullistické vlády odmítaly jakékoliv změny v politickém statutu teritoria, které by umožnily místnímu obyvatelstvu (a zvláště tomu původnímu) získat větší kontrolu nad správou teritoria. Změnám v politickém statutu se vehementně bránila i loajalistická opozice.

Zásadním momentem je kanacké probuzení konce šedesátých a průběhu sedmdesátých let, kdy kanacké elity jednak naplní obsahem moderní identitu Kanak, ale také formulují

programy nezávislosti, neboť už neviděly jiného východiska nežli opustit stávající systém. Je to také období značné politické a etnické polarizace, kdy se politické strany začínají organizovat více a více podle etnických linií, neboť štěpení loajalisté a separatisté se počalo krýt s etnickým rozdělením obyvatel souostroví. S „melanésizací“ Kaledonské unie končí silná multietnická strana, která by pod společným programem sjednotila Evropany i Melanésany a novou a rovnocennou multietnickou stranu se nepodaří vytvořit. Nové návrhy politického statutu se nedaří prosadit, protože jsou nedostatečné anebo nepřijatelné pro loajalisty či separatisty. Celá tato zablokovaná situace pak vyústí v kanackou revoltu v osmdesátých letech, neboť konsolidovanému separatistickému bloku majícímu podporu z okolních melanéských ostrovních států dojde, že pouze politickou cestou své požadavky neprosadí. Díky této revoltě Nová Kaledonie nastoupí na cestu směrem k nezávislosti, kterou by mělo stvrdit (anebo naopak odmítnout) očekávané referendum o sebeurčení.

Literatura

Knihy, kapitoly knih, příspěvky ve sbornících a odborné články

ALDRICH, Robert; **CONNELL**, John: *The Last Colonies*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

ALMOND, Gabriel A.; **VERBA**, Sidney: *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London: SAGE Publications, 1989.

ANTHEAUME, Benoit; **BONNEMAISON**, Joël: *Atlas des Iles et Etats du Pacifique Sud*. Paris: GIB RECLUS/Publisud, 1988.

AL WARDI, Sémir: *Tahiti et la France: Le partage de pouvoir*. Paris: L'Harmattan, 1998.

AUDIGIER, François; **REGNAULT**, Jean-Marc: Conclusion. In In REGNAULT, Jean-Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s.557 – 568.

BAMBRIDGE, Tamatoa: L'identité fondée sur le lien à la terre en Polynésie. In FABERON, Jean -Yves;GAUTIER, Yves et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer*. 1999, s. 73-94.

BAUDCHON, Gérard;**RALLU**, Jean-Louis: Changement démographique et social en Nouvelle-Calédonie après les accords de Matignon. *Population (French Edition)*. Vol. 54 (1999), No. 3, s. 391 – 425.

BLANCHET, Gilles: *L'économie de la Polynésie Française de 1960 à 1980: un aperçu de son évolution*. Paris: Éditions d l'ORSTOM, 1985.

BLAY, S. K. N.: Self-Determination and the Crisis in New Caledonia: The Search for a Legitimate Self. *Asian Survey*. Vol. 28 (1988), No. 8, s. 863 – 880.

BLEICH, Erik: The Legacies of History? Colonization and Immigrant Integration in Britain and France. *Theory and Society*. Vol. 34 (2005), No. 2, s. 171 – 195.

BRUBAKER, Rogers: *Citizenship and Nationhood in France and Germany*. Harvard: Harvard University Press, 1992.

BRUBAKER, Rogers; **LAITIN**, David D.: Ethnic and nationalist violence. *Annual Review of Sociology*. Vol. 24 (1998), s. 423-452.

CORDONNIER, Isabelle: *La France dans le Paficique sud. Approche géostratégique*. Paris: Publisud, 1995.

- DE DECKKER**, Paul: Sociétés et cultures. In DE DECKKER, Paul; FABERON, Jean-Yves; LE GUILLOU, Chantal; STEINMETZ, Luc (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 195 – 200.
- DOUMENGE**, Jean-Pierre: L'immigration dans les territoires d'outre-mer: réalités et perceptions. FABERON, Jean -Yves; GAUTIER, Yves et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer*. 1999, s. 125 – 152.
- DOUMENGE**, Jean -Pierre: *L'outre-mer français*. Paris: Armand Colin/ HER, 2000.
- DUFFY TOFT**, Monica.: *The Geography of Ethnic Violence: identity, interests, and the indivisibility of territory*. Princeton: Princeton University Press, 2006.
- FAVELL**, Adrian: *Philosophies of Integration. Immigration and the Idea of Citizenship in France and Britain*. New York. Palgrave, 1998.
- FENET**, Alain: La question des minorités en France- entre déni et compromis. In BORCHARDT, Klaus-Dieter (ed.): *Die rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union*. Heidelberg: UTB, Facultas. 2012, s. 42 – 60.
- FLORA**, Peter et al. (eds.): *State Formation, Nation-Building, and Mass Politics in Europe. The Theory of Stein Rokkan*. New York: Oxford University Press, 1999.
- FREYSS**, Jean: L'éternel recours: les impasses de l'économie assistée en Nouvelle-Calédonie. *Tiers-Monde*. Vol. 38 (1997), No. 149, s. 99-119.
- FURET**, François.: *Francouzská revoluce. Díl 1: od Turgota k Napoleonovi 1770 – 1814*. Praha: Argo, 2004.
- GAUGUIN**, Paul: *Noa Noa*. New York: Nicholas L. Brown, 1919. Z francouzštiny přeložil O. F. Theis.
- GENDRON**, Cécil; **MERCERON**, François: La Polynésie française à la recherche d'un développement durable. In DE DECKKER, Paul; FABERON, Jean-Yves; LE GUILLOU, Chantal; STEINMETZ, Luc (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 63 – 68.
- GILLE**, Bernard: L'autonomie interne en Polynésie française. In In REGNAULT, Jean -Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 133 – 142.
- GIRARDET**, Raoul: *L'idée coloniale en France de 1871 à 1962*. Paris: La Table Ronde, 1972.
- GUISELIN**, Emanuel-Pie: Les élections à l'Assemblée de la Polynésie française: de nouvelles règles electorales. *VUW Law Review*. Vol. 35 (2004), No. 2, s. 505-524.

HENNINGHAM, Stephen: *France and the South Pacific. A Contemporary History*. Honolulu: University of Hawaii Press, 1992.

HENNINGHAM, Stephen: „The Best Specimen in All Our Colonial Domain“: New Caledonian Melanisiens in Europe, 1931-32. *The Journal of Pacific History*. Vol. 29 (1994), No. 2, s. 172 – 187.

HOROWITZ, Donald L.: *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley: University of California Press, 1985.

HUGHES, Robert: *The Fatal Shore. A History of the Transportation of Convicts to Australia, 1787-1868*. London: Collins Harvill, 1987.

CHAPPELL, David: *The Kanak Awakening. The Rise of Nationalism in New Caledonia*. Honolulu: University of Hawaii Press, 2014.

CHAPPELL, David: The Noumea Accord: Decolonization without independence in New Caledonia? *Pacific Affairs*. Vol. 72 (1999), No. 3, s. 373 – 391.

JENNE, Erin K.: *Ethnic Bargaining: The paradox of minority government*. Ithaca: Cornell University Press, 2007.

KAHN, Miriam: Tahiti Intertwined: Ancestral Land, Tourist Postcard, and Nuclear Test Site. *American Anthropologist*. Vol. 102 (2000), No. 1, s. 7 – 26.

LEBLIC, Isabelle: De la démocratie à la base: coutume et militantisme kanak dans les années 1985-1986. In In REGNAULT, Jean-Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 311 – 319.

LÉONTIEFF, Dimitri: John Teariki: la fin d’une certaine conception de l’autonomie. In REGNAULT, Jean-Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 217 – 222.

LORCIN, Patricia M. E.: *Imperial Identities: Stereotyping, Prejudice and Race in Colonial Algeria*. New York: I. B. Tauris, 1999.

MALOGNE-FER, Gwendoline: L’Église évangélique de Polynésie française et les essais nucléaires: de la prise de conscience chrétienne à la prise de position publique (1963-1982) .In In REGNAULT, Jean -Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 205-214

MATSUDA, Matt K.: *Empire of Love. Histories of France and the Pacific*. New York: Oxford University Press, 2005.

MOHAMED-GAILLARD, Sarah: *L'archipel de la puissance? La politique de la France dans le Pacifique Sud de 1946 à 1998*. Brusel: Peter Lang, 2010.

MRGUDOVIC, Nathalie: *La France dans le Pacifique sud. Les enjeux de la puissance*. Paris: L'Harmattan, 2008.

RALLU, Jean -Louis.;**BAUDCHON**, Gérard: Dynamiques socio-démographiques des populations des TOM dans les années 1980. In REGNAULT, Jean -Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 407 – 416.

RALLU, Jean-Louis: La population de la Nouvelle-Calédonie. *Population (French Edition)*. Vol. 40 (1985), No. 4-5, s. 725 – 744.

RALLU, Jean- Louis: Les catégories statistiques utilisées dans les DOM-TOM depuis le début de la présence française. *Population (French edition)*. Vol. 53 (1998), No. 3., s. 589 – 608.

RIGO, Bernard: La Polynésie Française: une harmonie de façade? In REGNAULT, Jean -Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 195 – 204.

REGNAULT, Jean-Marc: Citoyen et/ou sujet des colonies, puis des territoires d'outre-mer: généralités et exemple des possessions françaises de l'Océanie. In FABERON, Jean -Yves;GAUTIER, Yves et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer*. 1999, s. 153- 170.

REGNAULT, Jean-Marc: *Pouvanaa a Oopa: victime de la raison d'état. Les documents parlent*. Papeete: Les Éditions de Tahiti, 2003.

REGNAULT, Jean- Marc: Gaston Flosse: une certaine idée de la France et de Tahiti Nui. In REGNAULT, Jean-Marc (ed.): *François Mitterand et les territoires français du Pacifique (1981-1988). Mutations, drames et recompositions . Enjeux internationaux et franco- français*. 2003, s. 223 – 232.

REGNAULT, Jean -Marc: La vie en Polynésie française. Penser les antipodes. *Hermès*. Vol. 1 (2002), No. 32-33, s. 521 – 528.

ROKKAN, Stein;URWIN, Derek: Introduction: Centres and Peripheries in Western Europe. In ROKKAN, Stein;URWIN, Derek (eds.):*The Politics of Territorial Identity. Studies in European Regionalism*. London: SAGE Publications, 1982, s. 1 – 18.

ROTHSCHILD, Joseph: *Ethnopolitics: a conceptual framework*. New York: Columbia Univeristy Press, 1981.

- SHINEBERG**, Barry: The Image of France: Recent Developments in French Polynesia. *The Journal of Pacific History*. Vol. 21 (1986), No. 3, s. 153 – 168.
- SMITH**, Anthony D.: *National Identity*. London: Penguin Books, 1991.
- SMITH**, Anthony D.: *The Ethnic Revival in the modern world*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- STEINMETZ**, Luc: Nouvelle-Calédonie: les institutions de la coutume. In In DE DECKKER, Paul;FABERON, Jean-Yves;LE GUILLOU, Chantal; STEINMETZ, Luc (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 141 – 149.
- THOMPSON**, Virginia;**ADLOFF**, Richard.: *The French Pacific Islands: French Polynesia and New Caledonia*. Los Angeles: University of California Press,1971.
- TAGUPA**, William E.: Some Aspects of Modern Politics and Personality in French Polynesia. *The Journal of Pacific History*. Vol. 9 (1974), s. 135 – 145.
- TERRIER-DOUYÈRE**, Christiane: Nouvelle-Calédonie: identité et métissage. In In DE DECKKER, Paul;FABERON, Jean-Yves;LE GUILLOU, Chantal; STEINMETZ, Luc (eds.): *L'outre-mer français dans le Pacifique: Nouvelle-Calédonie, Polynésie Française, Wallis-et-Futuna*. 2003, s. 117 – 122.
- TESOKA**, Laurent: Le nouveau statut de la Polynésie française. *Pouvoirs locaux*. Vol. 4 (2004), No. 63, s. 165-173.
- TROADEC**, Bertrand: Demi-Tahitien: Tahitien et Demi à la fois? Une approche psychologique d'identité polynésienne d'aujourd'hui. *Journal de la Société des océanistes*. Vol. 95(1992), No. 95, s. 227-236.
- TRYON**, Darrell: The French Language in the Pacific. *The Journal of Pacific History*. Vol. 26 (1991), No. 2, s. 273 – 287.
- VLADYSLAV**, Gérard: L'identité fondée sur le lien à terre: les réponses à la revendication foncière kanak en Nouvelle-Calédonie. In FABERON, Jean -Yves;GAUTIER, Yves et al.: *Identité, nationalité, citoyenneté outre-mer*. 1999, s. 57-72.
- WADDELL**, Eric: *Jean-Marie Tjibaou: Kanak Witness to the World. An Intellectual Biography* Honolulu: University of Hawaii Press, 2008.
- WOLFF**, Stephen: *Ethnic Conflict. A Global Perspective*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- WRIGHT**, Theodore P.:Center-Periphery Relations and Ethnic Conflict in Pakistan. Sindhis, Muhajirs, and Punjabis. *Comparative Politics*. Vol. 23 (1999), No. 3, s. 299-312.

Články a texty na internetu a webové stránky

BOLIS, Angela: Nouvelle-Calédonie: „On a ouvert un processus de décolonisation par étapes. *Lemonde.fr* [on-line]. 13. června 2014. Dostupné z http://www.lemonde.fr/societe/article/2014/05/13/nouvelle-caledonie-on-a-ouvert-un-processus-de-decolonisation-par-etapes_4416064_3224.html [cit. 20. 11. 2015].

Carte des forces prépositionnées. *Defense.gouv.fr* [online]. Dostupné z <http://www.defense.gouv.fr/ema/rubriques-complementaires/carte-des-forces-prepositionnees> [cit. 17. 5. 2015]

CONTOUR, Serge et al.: L'économie polynésienne post C.E.P: une dépendance difficile à surmonter 1995-2003. *Comptes économiques rapides de l'outre-mer (CEROM)*. 2007. [on-line]. Dostupné z www.ispf.pf/.../L_economie_polynesienne_post-CEP_1995-2003.pdf? [cit. 17. 5. 2015]

Création d'une „coordination des Républicains en Nouvelle-Calédonie. *Republicains.fr* [online]. 4. června 2015. Dostupné z http://www.republicains.fr/creation_d_une_coordination_des_republicains_en_nouvelle_caledonie [cit. 10. 10. 2015]

FLNKS devant la 4eme Commission de la décolonisation à l ONU, 69eme Session de l'Assemblée Générale des Nations Unies, 8 octobre 2014. *Unioncaledonienne.com* [on-line]. Dostupné z <http://unioncaledonienne.com/?p=1363> [cit. 10. 10. 2015]

Forces prépositionnées. *Defense.gouv.fr* [online]. Dostupné z <http://www.defense.gouv.fr/ema/forces-prepositionnees> [cit. 17. 5. 2015]

François Hollande: „Je ne suis pas pour l'indépendance en Polynésie“. *Tahiti-infos.com* [on-line]. 25. února 2012. Dostupné z http://www.tahiti-infos.com/Francois-Hollande-Je-ne-suis-pas-pour-l-independance-en-Polynesie_a42175.html [cit. 3. 7. 2015]

Gaston Flosse défend sa proposition de Pays associé. *Polynesie.la1ere.fr* [on-line]. 25. března 2015. Dostupné na <http://polynesie.la1ere.fr/2015/03/25/gaston-flosse-defend-sa-proposition-de-pays-associe-241859.html> [cit. 3. 7. 2015]

Gaston Flosse échappe à un nouveau procès pour corruption. *Lemonde.fr*. [online]. 17. dubna 2015. Dostupné z http://www.lemonde.fr/societe/article/2015/04/17/gaston-flosse-echappe-a-un-nouveau-proces-pour-corruption_4617692_3224.html [cit. 3. 7. 2015]

GAURON, Roland. Les députés examinent l'épineuse question des langues régionales. *Lefigaro.fr* [online]. 22. ledna 2014. Dostupné z

<http://www.lefigaro.fr/politique/2014/01/22/01002-20140122ARTFIG00010-les-deputes-examinent-l-epineuse-question-des-langues-regionales.php>[cit. 17. 5. 2015]

Gleizel V.., La colonisation française des EFO. Délimitation, représentations et spécificité de 1842 a 1914.“ *Assemblée.pf* [on-line]. Dostupné z <http://histoire.assemblee.pf/articles.php?id=228>[cit. 21. 5. 2015]

Institut de la statistique et des études économiques Nouvelle-Calédonie (ISEE). *Isee.nc* [online]. Dostupné z <http://www.isee.nc/>[cit. 10. 10. 2015]

Institut de la statistique de la Polynésie française (ISPF). *Ispf.pf*[online]. Dostupné z <http://www.ispf.pf/>[cit. 10. 10. 2015]

JEANNIN, Alain (avec Jacques-Oliver **Lesieur**). Glencore: „ Malgré la crise du nickel, nous garderons le Koniambo et l’usine du Nord. *La1ere. fr.* [on-line] 10. dubna 2015. Dostupné z <http://www.la1ere.fr/2015/04/10/glencore-malgre-la-crise-du-nickel-nous-garderons-le-koniambo-et-l-usine-du-nord-246721.html>[cit. 20. 11. 2015]

J. B.: Gaston Flosse reprend la tête de la Polynésie française. *Lefigaro.fr.* [on-line]. 24. února 2008. Dostupné z <http://www.lefigaro.fr/politique/2008/02/24/01002-20080224ARTFIG00023-gaston-flosse-reprend-la-tete-de-la-polynesie-francaise-.php>[cit. 3. 7. 2015]

Kanaky“ a new swear word in New Caledonia. *Radioaustralia.net.au*[on-line]. 16. srpna 2012. Dostupné z <http://www.radioaustralia.net.au/international/radio/program/pacific-beat/kanaky-a-new-swear-word-in-new-caledonia/1000244> [cit. 10. 10. 2015]

KAYI, Elif (avec Martine **Nollet**): Bientôt une fédération pour les Républicains calédoniens. *Nouvellecaledonie.la1ere.fr* [online]. 11. srpna 2015. Dostupné z <http://nouvellecaledonie.la1ere.fr/2015/08/11/bientot-une-federation-pour-les-republicains-caledoniens-277797.html>[cit. 10. 10. 2015]

Le Comité spécial de la décolonisation 8e séance – matin. (26. 6. 2015) *Un.org* [online]. Dostupné z <http://www.un.org/press/fr/2015/agcol3284.doc.html>[cit. 3. 7. 2015]

Les dépenses de l’Etat en Polynésie Française. *Polynesie-francaise.pref.gouv.fr*[on-line]. Dostupné z <http://www.polynesie-francaise.pref.gouv.fr/L-Etat-en-chiffres/Les-depenses-de-l-Etat-en-PF>[cit. 17. 5. 2015]

La lettre de Pierre Messmere (19. 7. 1972).*Unioncaledonienne.com.* [online]. Dostupné z <http://unioncaledonienne.com/?popuppress=la-lettre-de-pierre-messmer>[cit. 10. 10. 2015]

Les élections en Nouvelle-Calédonie. *ambafrance-nz.org*[on-line]. Dostupné z <http://www.ambafrance-nz.org/Les-elections-en-Nouvelle> [cit. 10. 10. 2015]

Nos actionnaire. *Koniambonickel.nc* [online]. Dostupné z <http://www.koniambonickel.nc/article/nos-actionnaires/>[cit. 10. 10. 2015]

Our history. *Eramet.com* [online]. Dostupné z <http://www.eramet.com/en/about/our-group/our-history>[cit. 10. 10. 2015]

Pacific Island Forum Secretariat. *Forumsec.org*[online]. Dostupné z <http://www.forumsec.org/>[cit. 26. 4. 2015]

PIB et données macroéconomique. *Isee.nc* [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/economie-entreprises/economie-finances/pib-et-donnees-macro-economique> [cit. 17. 5. 2015]

Polynésie: la France dénonce une „ingérence flagrante“ de l’ONU. *Lemonde.fr.* [on-line]. 17. května 2013. Dostupné z http://www.lemonde.fr/politique/article/2013/05/17/la-france-ne-participera-pas-au-vote-a-l-onu-sur-la-decolonisation-de-la-polynesie_3280743_823448.html[cit. 3. 7. 2015]

Présidence. *Tahoeraahuraa.pf*[online]. Dostupné z <http://www.tahoeraahuraa.pf/index.cfm?maeva=JzhbJ1FOTSkmITAgIAoKeQuAl>[cit. 3. 7. 2015]

Ruling Tahiti party loses assembly majority. *Radionz.co.nz.* [on-line]. 8. května 2015. Dostupné z]. <http://www.radionz.co.nz/international/pacific-news/273146/ruling-tahiti-party-loses-assembly-majority> [cit. 3. 7. 2015].

SAURA, Bruno: ‘*Les discours de l’identité mā’ohi. Contenu théorique, et actualité politique renouvelée* . 2009. [on-line]. Dostupné z http://www.tahiti-infos.com/Ma-ohi-Nui-le-nom-choisi-par-les-independantistes-pour-le-pays-fait-polemique_a31696.html [cit. 3. 7. 2015]

SZILAGYI Natascha;LIAO, Hubert: Oscar Temaru renonce aux accords de Tahiti Nui. *Polynesie.la1ere.fr*[on-line]. 20. dubna 2015. Dostupné z <http://polynesie.la1ere.fr/2015/04/20/oscar-temaru-renonce-aux-accords-de-tahiti-nui-248829.html>[cit. 3. 7. 2015]

Tahiti ruling party poised to expel dissidents. *Radionz.co.nz.* [on-line]. 24. dubna 2015. Dostupné z <http://www.radionz.co.nz/international/pacific-news/271995/tahiti-ruling-party-poised-to-expel-dissidents> [cit. 3. 7. 2015]

Tavini: réponse au Front National. *Tahiti-infos.com*[online]. 9. května 2012. Dostupné z http://www.tahiti-infos.com/TAVINI-Reponse-au-Front-national_a47493.html[cit. 3. 7. 2015]

Temaru prône l'autosuffisance alimentaire. *Consultation.ladepeche.pf*[on-line]. 28. srpna 2009. Dostupné z <http://consultation.ladepeche.pf/article/politique/temaru-prone-1%E2%80%99autosuffisance-alimentaire>[cit. 3. 7. 2015]

Union calédonienne écrit au Premier Ministre Manuel Valls (30. 9. 2014).

Unioncaledonienne.com [online]. Dostupné z <http://unioncaledonienne.com/?p=1310>[cit. 10. 10. 2015]

URARII PAMBRUN, Vaite. Compensation pour l'aéroport: Oscar écrit à Hollande. *Radio1.pf*. [online]. 2. března 2015. Dostupné z <http://www.radio1.pf/compensation-pour-laeroport-oscar-ecrit-a-hollande/>[cit. 20. 6. 2015]

VERMEERSCH, Peter: Theories of ethnic mobilization: overview and recent trends. *Centre for Research on Peace and Development*. září 2011, Working paper No. 3. [online]. Dostupné z <https://soc.kuleuven.be/web/files/12/80/wp03.pdf> [cit. 17. 5. 2015]

WÉRY, Claudine: A Nouméa, François Fillon se confronte aux divisions politiques. *Lemonde.fr* [on-line]. 19. července 2010. Dostupné z http://www.lemonde.fr/politique/article/2010/07/19/a-noumea-francois-fillon-se-confronte-aux-divisions-politiques-caledoniennes_1389541_823448.html[cit. 10. 10. 2015]

Statistické ročenky a právní dokumenty

Accord sur la Nouvelle-Calédonie signé à Nouméa le 5 mai 1998.

Legifrance.gouv.fr[online]. Dostupné z <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000555817>[cit. 10. 10. 2015]

Bilan commerce extérieur 2014. *Institut de la statistique de Polynésie française (ISPF)*. [on-line]. Dostupné z <http://www.ispf.pf/Publications.aspx?Collection=Bilan>[cit. 17. 5. 2015]

Comptes économiques 2011. *ISPF*. [on-line]. Dostupné z <http://www.ispf.pf/Publications.aspx?Collection=Bilan> [cit. 17. 5. 2015]

Constitution du 4 octobre 1958. *Conseil-constitutionnel.fr* [on-line]. Dostupné z <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur.5074.html#preambule> [cit. 26. 4. 2015]

Constitution de 1946, IVe république. *Conseil-constitutionnel.fr* [on-line]. Dostupné z <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/les-constitutions-de-la-france/constitution-de-1946-ive-republique.5109.html> [cit. 26. 4. 2015]

Décision n° 328776 du 25 novembre 2009 du Conseil d'Etat statuant au contentieux.

Legifrance.gouv.fr. [on-line]. Dostupné z

http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do;jsessionid=D872ACD5F82EA81DF03BF1834FA08709.tpdila18v_2?cidTexte=JORFTEXT000021344815&dateTexte=20091129&categorieLien=cid#JORFTEXT000021344815 [cit. 20. 6. 2015].

Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789. *Legifrance.gouv.fr* [on-line]. Dostupné z <http://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Declaration-des-Droits-de-l-Homme-et-du-Citoyen-de-1789> [cit. 26. 4. 2015]

La loi du 28 pluviose an VIII (17. 2. 1800). *U-picardie.fr* [on-line]. Dostupné z <https://www.u-picardie.fr> [cit. 26. 4. 2015].

Les zones économiques exclusives ultramarins: le moment de vérité. *Senat.fr*. [on-line]. Dostupné z <http://www.senat.fr/rap/r13-430/r13-430.html> [cit. 17. 5. 2015]

LOI organique n° 2011-918 du 1er août 2011 relative au fonctionnement des institutions de la Polynésie française. *Legifrance.gouv.fr*. [online]. Dostupné z <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000024424419> [cit. 3. 7. 2015]

Loi organique n° 99-209 du 19 mars 1999 relative à la Nouvelle-Calédonie.

Legifrance.gouv.fr [online]. Dostupné z

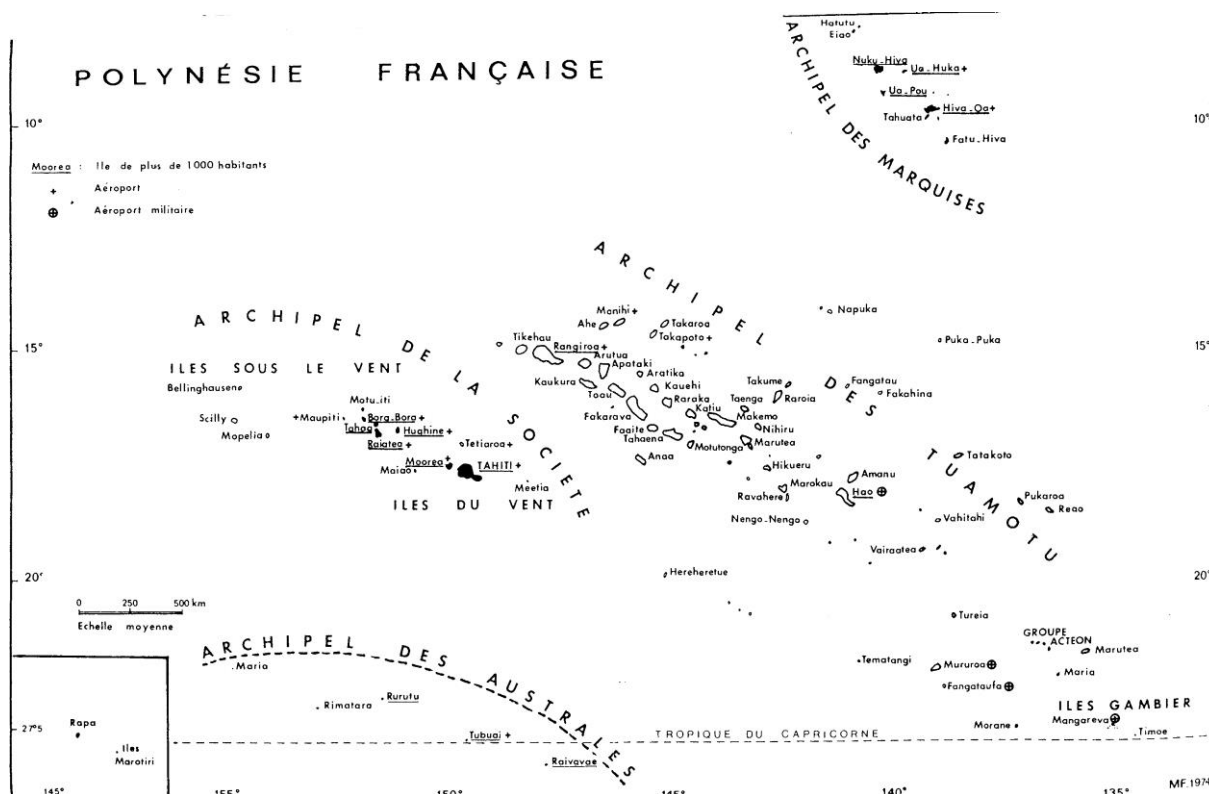
<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000393606> [cit. 10. 10. 2015]

Tableaux de l'Economie Calédonienne 2011. *Institut de la statistique et des études économique, Nouvelle-Calédonie (ISEE)*. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015]

Tableaux de l'Economie Calédonienne 2014. *ISEE*. [on-line]. Dostupné z <http://www.isee.nc/publications/tableau-de-l-economie-caledonienne-tec> [cit. 17. 5. 2015]

Přiloha

Francouzská Polynésie

Zdroj: http://www.des.pf/itereva/disciplines/histoire/images/stories/cart_pf/pf/pf_nb.jpg

Nová Kaledonie

Zdroj: <http://www.larousse.fr/encyclopedie/cartes/Nouvelle-Cal%C3%A9donie/1300276>

